

EMOTIONELE MISHANDELING VOOR HET LEVEN GETEKEND.....

Door: Heleen Varkevisser en Lucy Hommels
Opleiding sph vt, 4^e jaar 2004-2005
Docentbegeleider 1: Jan Kolvoort
Docent begeleider 2: Mieke de Reus

Dankwoord

Tijdens het voorbereiden en het maken van dit project hebben wij hulp gekregen van derden. De volgende personen zijn van belang geweest voor de verwezenlijking van dit productverslag.

Leerkrachten van de
Haagse Hogeschool:

Jan Kolvoort

Instellingen:

Stichting Jeugdformaat
Stichting Cardea
Stichting de Lindehof
De Jutters

Overige:

Ing. A. Varkevisser
Matthijs van Zanten
Erik Stoutjesdijk
Shanouka Hernandez
Ibtissam el Kahnoussi
Dewi Eijsberg
Lotte Schenk
Marian Blonk
Ron Vellerkoop
Cees Hofland
Timon Hommels
Nynke van der Knaap.

Bedankt,

Lucy Hommels & Heleen Varkevisser

Voorwoord

Dit product wordt geleverd door Lucy Hommels en Heleen Varkevisser. Wij zijn vierdejaarsstudenten van de Haagse Hogeschool te Den Haag.

In de opdracht van de module projectonderwijs, onderdeel van de opleiding SPH hoofdfase 3, dat wij volgen aan de Haagse Hogeschool, hebben wij dit rapport geschreven.

Het was een uitdaging voor ons om dit project te maken. Emotionele mishandeling is namelijk een onderwerp waar we erg geïnteresseerd in zijn en waarvan onze kennis tot dusver beperkt was. Het was voor ons ook een uitdaging om een goed of verbeterd product af te leveren die hulpverleners direct kunnen implementeren op een zo efficiënt en effectief mogelijke wijze.

Ook vonden wij het interessant met zijn tweeën een onderzoek te doen dat een directe en tastbare bijdrage aan de hulpverlening oplevert.

We hebben dit project ervaren als een leerzame, nuttige en leuke tijd.

Bij het lezen van dit verslag vragen wij u rekening te houden met het volgende:

- Dit verslag is geschreven in de hijvorm. Dit wil niet zeggen dat het alleen betrekking heeft op het mannelijke geslacht. Waar staat 'hij' bedoelen wij hij en zij.
- Wanneer wij spreken van cliënt, is dit niet alleen het kind maar ook de ouder(s).
- Wanneer wij spreken over geïnterviewden bedoelen wij de hulpverleners uit de jeugdhulpverlening die wij hebben mogen interviewen. Het gaat hier om zeven pedagogisch medewerkers verdeeld over verschillende steden en instellingen (Stichting Jeugdformaat, Cardea, De Lindehof, De Jutters, De Horizon) en één leidinggevende.
- In dit verslag zullen de begrippen mishandeling en emotionele mishandeling door elkaar heen gebruikt worden. De reden hiervoor is dat er in de literatuur niets of weinig te vinden is over emotionele mishandeling specifiek. Dan hebben wij ervoor gekozen om toch de gevonden informatie aan te dragen omdat deze van belang is, alleen is dat van mishandeling in het algemeen.

Wij wensen u veel plezier bij het lezen van dit rapport.

Inhoudsopgave

	Bladzijde
Inleiding.	1
Hoofdstuk 1. Mishandeling.	
1.1 Definiëring.	2
1.2 Vormen van mishandeling.	3
Hoofdstuk 2. Emotionele mishandeling.	
2.1 Kenmerken.	7
2.2 Constatering.	8
2.3 Achtergronden en oorzaken.	10
2.4 Protectieve factoren.	12
2.5 Risicofactoren.	13
2.6 Gevolgen.	18
2.7 De invloed op het verdere leven.	22
Hoofdstuk 3 Behandeling	
3.1 Vormen van behandeling.	24
3.2 Behandeling, op het gebied van gedrag, in andere werkvelden	29
3.3 De slachtoffers.	29
Hoofdstuk 4 Hulpverlening.	
4.1 Knelpunten in de hulpverlening.	30
4.2 Veranderingen.	31
4.3 Omgangsvormen.	32
Hoofdstuk 5. Wet- en regelgeving.	
5.1 Wetgeving.	34
5.2 Wetgeving en jeugdhulpverlening.	34
Hoofdstuk 6 De maatschappelijke kant.	
6.1 Invloed.	37
6.2 De omvang van emotionele mishandeling.	38
6.3 De toekomst.	39
Hoofdstuk 7 Analyse.	40
Hoofdstuk 8 Conclusies.	
8.1 Conclusies.	43
8.2 Probleem- en doelstelling.	46
8.3 Externe geldigheid en generaliseerbaarheid.	47
Hoofdstuk 9 Advisering.	
9.1 Keuze instrument.	48
Hoofdstuk 10 Aanpak en verantwoording.	49

Nawoord.

Literatuurlijst.

Bijlagen:

- Bijlage 1: Deelvragen.
- Bijlage 2: Interviewvragen.
- Bijlage 3: Samenvatting Interviews.
- Bijlage 4: Procesverslag.
- Bijlage 5: Krantenartikel.
- Bijlage 6: Signaleringsplan

Inleiding.

De probleem- en doelstelling en onderzoekseenheden.

Wij hebben onderzoek verricht emotionele mishandeling. Wij zijn ons onderzoek gestart met de volgende probleem- en doelstelling.

Probleemstelling:

Hoe kan je als pedagogisch hulpverlener de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling, voor de verdere levensloop van cliënten binnen de jeugdhulpverlening, beperken?

Doelstelling:

Het bieden van een instrument om de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling, voor de verdere levensloop van cliënten binnen de jeugdhulpverlening, te beperken.

Om de probleemstelling zo duidelijk en volledig mogelijk te kunnen beantwoorden hebben wij een aantal deelvragen opgesteld.¹ Op deze vragen hebben wij antwoorden gekregen door literatuuronderzoek te doen en door interviews af te nemen bij hulpverleners die te maken hebben met emotioneel mishandelde jongeren in de hulpverlening. De antwoorden op deze deelvragen vind u verwerkt in ons verslag.

Motivatie voor het gekozen onderwerp.

Wij hebben gekozen voor emotionele mishandeling omdat deze vorm van mishandeling één van de minst bekende is. De andere vormen zijn beter bekend doordat deze meer in de media verschijnt. Maar dat neemt niet weg dat het een vorm is van mishandeling. En dat de gevolgen ervan als even ernstig beschouwd kunnen worden. Wij willen met ons onderzoek deze vorm van mishandeling meer bekendheid geven. Wij willen gaan onderzoeken welke vormen van behandeling er al bestaan en aan welke behandeling de slachtoffers behoefte hebben. In onze stageperiode zijn wij beide in aanraking geweest met cliënten die emotioneel mishandeld waren of zijn dan wel een andere vorm van mishandeling. Door onze ervaring met slachtoffers van (emotionele) mishandeling zijn wij geïnteresseerd geraakt in dit onderwerp en willen wij ons daar verder in verdiepen.

De doelgroep.

Voor dit project hebben wij gekozen voor de hulpverleners die werken met jongeren in de jeugdhulpverlening die emotioneel mishandeld zijn. Indirect willen wij ook de jongeren in de hulpverlening bereiken.

Methoden van dataverzameling.

Wij hebben gekozen voor de volgende methoden van dataverzameling, omdat wij vinden dat op deze manier de probleemstelling het volledigst beantwoord kan worden.

Wij maken van verschillende methoden gebruik om onze gegevens te verzamelen. Ten eerste maken wij gebruik van interviews.²

Wij hebben verschillende hulpverleners geïnterviewd die werkzaam zijn in de jeugdhulpverlening en hieruit een groot deel van onze benodigde gegevens verkregen. Ook hebben wij de verkregen onderzoeksresultaten uit de verschillende interviews, onderbouwt met literatuur uit de verzamelde bronnen (zie literatuurlijst).

In onze literatuurstudie hebben wij naar bronnen gezocht via de volgende mogelijkheden:

- Bibliotheek Haagse Hogeschool
- Bibliotheek Katwijk aan Zee
- Internet
- Kranten

¹ Bijlage 1

² Bijlage 2

1.1 Definiëring.

In de literatuur zijn meerdere definities van het begrip mishandeling te vinden. Om tot een heldere definitie van mishandeling te kunnen komen hebben we een aantal definities opgezocht en vergeleken. Hierbij hebben wij rekening gehouden met de recentheid van de informatie en definities. Daarom staan de definities ook in chronologische volgorde.

- *Mishandeling is elke vorm van lichamelijke of emotionele geweldpleging die aan kinderen overkomt, niet bij ongeval, maar door toedoen of nalaten van ouders of verzorgers, waarbij afwijkingen bij het kind ontstaan of redelijkerwijs verwacht mag worden dat deze zullen ontstaan.*^{3 / 4}
- *Mishandeling is elke gewelddadige interactie in een samenlevingsverband, waardoor een kind onderdrukt of gekrenkt wordt.*⁴
- *Mishandeling is elke vorm van voor het kind bedreigende en gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de opvoeders van het kind in de afhankelijkheidsrelatie, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend aan het kind in de vorm van fysiek letsel en/of psychische stoornissen.*^{5 / 6}

De Vereniging tegen Kindermishandeling (VKM) en de Bureaus Vertrouwensartsen (BvA) hanteren de volgende definitie:

- *Mishandeling is elke vorm van lichamelijke en/of emotionele geweldpleging of verwaarlozing, die kinderen niet door toeval of per ongeluk, doch door toedoen of nalaten van ouders of andere verzorgers overkomt en waarbij geestelijke en/of lichamelijke schade of afwijkingen ontstaan dan wel dreigen te ontstaan.*^{7 / 8}
- *Mishandeling is elke vorm van lichamelijk/emotioneel geweld en van verwaarlozing die kinderen overkomt door toedoen of nalatigheid van ouders of verzorgers, waarbij het kind lichamelijke en/of emotionele schade lijdt of vermoedelijk zal lijden.*⁸

Baartman, hoogleraar Kindermishandeling aan de VU te Amsterdam is de schrijver van het boek genoemd bij voetnoot 8. In dit boek kwamen wij tot de ontdekking dat hij zelf ook een definitie geformuleerd heeft, die echter in zijn eigen boek niet terug te vinden is. Zijn definitie is de volgende:

- *Kindermishandeling is gewelddadig gedrag van de opvoeder dat de ontwikkeling van rationeel, moreel en authentiek handelen van het kind schaadt en dat berust op een verstoorde gezindheid en/of gebrekkige competentie van de opvoeder.*⁹

De Nederlandse overheid hanteert de volgende definitie:

- *Mishandeling is elke vorm van voor de minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een afhankelijkheidsrelatie staat, actief of*

³ Gomis, A., Kindermishandeling een oriëntatie, Vereniging tegen Kindermishandeling, Den Haag, 1981

⁴ Koers A.J. Kindermishandeling, Ad Donker, Rotterdam, 1981

⁵ Koers, 1985.

⁶ Raad voor het Jeugdbeleid 1988

⁷ Rensen B., Kindermishandeling voor het leven beschadigd, A.W. Bruna Uitgevers B.V. Utrecht, 1990

⁸ Prof. Dr. Baartman H. en mr. Drs. Montfoort van A., Kindermishandeling resultaten van multidisciplinair onderzoek, A.W. Bruna Uitgevers B.V. Utrecht, 1992.

⁹ Koers A.J. Kindermishandeling, Ad Donker, Rotterdam, 1981

¹⁰ Wolzak A., 2001, *Mishandeling. Signaleren en handelen*, Utrecht: NIZW

- passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek letsel of psychische stoornissen.*¹⁰
- *We spreken van mishandeling wanneer een kind door ouders fysiek, psychisch of seksueel bedreigd of gewelddadig benaderd wordt. Dit kan zowel actieve als passief. Door de bedreiging of gewelddadige benadering wordt het kind ernstige schade berokkend in de vorm van fysiek letsel en/of psychische stoornissen.*¹¹

Het NIZW (Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn) geeft voor mishandeling de volgende definitie. Deze definitie is in 2002 vastgelegd in de Wet op de Jeugdhulpverlening en opgenomen in de nieuwe Wet op de jeugdzorg.

- *Mishandeling is elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend in de vorm van fysiek of psychisch letsel.*¹²

Volgens het woordenboek wordt onder mishandeling het volgende verstaan:
‘het toebrengen van lichamelijk leed of letsel.’

Als je al deze definities bekijkt zie je dat de volgende elementen vaak benoemd worden:

- Het gaat zowel om lichamelijk als psychisch geweld.
- Het betreft actief en passief handelen.
- Het komt voort vanuit een negatieve houding naar het kind of vanuit een gebrek aan opvoedingsvaardigheden van de opvoeders.
- Het gaat om een afhankelijkheidsrelatie.
- De gevolgen van het gedrag zijn terugkerend, er wordt gesproken over schade of afwijkingen bij het kind of een te verwachten schade of afwijking.

Daarmee rekening houden hebben wij gekozen om de volgende definitie te hanteren tijdens ons onderzoek en het van daaruit te benaderen. Wanneer wij in ons verslag het begrip mishandeling gebruiken gaan wij uit van de volgende:

Mishandeling is elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel’.

1.2 Vormen van mishandeling.

Uit literatuur onderzoek uit meerdere boeken, internet en artikelen over mishandeling hebben wij de volgende conclusies getrokken. De volgende informatie hebben wij gehaald uit de literatuur genoemd bij voetnoot 1 t/m 10.

Mishandeling komt in verschillende soorten en vormen voor. Vaak wordt er een onderverdeling in vijf verschillende vormen gemaakt. Hieronder zullen wij de vijf vormen van mishandeling benoemen en stuk voor stuk toelichten. Omdat wij ons toespitsen op emotionele mishandeling beperken wij ons tot algemene informatie en zullen wij niet dieper op de verschillende vormen ingaan. De vijf gangbare vormen van mishandeling beschrijven wij hieronder.

Vaak spelen in een gezin waarin een of meer kinderen mishandeld worden, meerdere vormen van mishandeling door elkaar heen. Dat wil zeggen dat er bij een mishandeld kind

¹¹ <http://www.opvoedadvies.nl/kindermishandeling/html> , 24-01-2005)

¹² <http://www.nizw.nl/smartsite.htm?id=1476> , 24-01-2005)

zelden sprake is van één vorm van kindermishandeling, maar dat diverse vormen vaak tegelijkertijd voorkomen.

1. Lichamelijke mishandeling.

Lichamelijke mishandeling is een actieve vorm van mishandeling. Er is sprake van lichamelijke kindermishandeling als de ouder bewust lichamelijk geweld tegen het kind gebruikt in de vorm van:

- slaan, schoppen, stompen, bijten, knijpen, krabben met verwonding als gevolg bijv. kneuzingen, wonden, botbreuken, soms zelfs hersenletsel.
- slaan met voorwerpen (stok, riem, schoen, ijzeren staaf etc.)
- het toebrengen van brandwonden (sigaret, hete voorwerpen, vuur etc.)
- laten vallen of heftig door elkaar schudden.
- toedienen van medicijnen die niet voor het kind bestemd zijn (bijv. slaapmiddelen)

2. Lichamelijke verwaarlozing.

Onder lichamelijke verwaarlozing verstaan we het toebrengen van letsel door nalaten van noodzakelijke zorg, terwijl de ouders er wel toe in staat zijn. Als de ouders niet voorzien in de minimale lichamelijke behoeften van het kind, terwijl ze wel over de mogelijkheden daartoe beschikken. De ouder verwaarloost de verzorging van het kind op het gebied van voeding (te weinig of onregelmatig eten), hygiëne, medicatie, slaap en kleding (onvoldoende of onaangepaste kleding). Ook de ouder die geen enkele aandacht heeft voor de veiligheid van de leefomgeving van het kind, of het kind regelmatig onbeheerd alleen laat, veronachtzaamt de verzorging van het kind.

3. Psychische mishandeling.

Bij psychische mishandeling houdt de ouder er een houding, tegenover het kind op na, die het kind in angst en onzekerheid doet leven. Die houding uit zich bijvoorbeeld in verbaal geweld: het kind wordt regelmatig uitgescholden, het krijgt herhaaldelijk te horen dat het niet gewenst is of de ouder zegt het kind alleen maar stomiteiten toe. Deze uitlatingen doen het zelfvertrouwen van het kind geen goed. Het gaat niet alleen om negatieve opmerkingen tegen het kind zelf, maar ook om denigrerende uitlatingen tegenover anderen, terwijl het kind daar zelf bij is. Bij psychische mishandeling is sprake van een vijandige en afwijzende houding ten opzichte van het kind. Het kind krijgt door die houding het gevoel dat het nergens voor deugt. Dit geldt pas als dit gedrag een vast onderdeel van de opvoeding is geworden. Bij psychische mishandeling komen de volgende vormen voor: voortdurend pesten, vernederen, treiteren, afwijzen, kleineren, terroriseren, bang maken, isoleren, negeren, te hoge eisen stellen aan het kind, achterstellen bij andere kinderen in het gezin etc.

Psychische mishandeling in ruimere zin.

Bij iedere vorm van mishandeling is in principe sprake van psychische mishandeling in bredere zin. Er bestaat een geweld-ontspanningscyclus, (Dit houdt in dat er eerst een periode is van oplopen van de spanningen. Daarna komt de ontlading van de spanning door mishandeling. Vervolgens breekt de periode aan van ontspanning dat wil zeggen dat de pleger van de mishandeling het weer goed wil maken. Dan ontstaat weer een periode waarin de spanning stijgt, hierdoor ontstaat de cyclus¹³) die ernstige psychische gevolgen heeft voor het kind. Niet in alle vormen zijn de pieken en dalen in de cyclus even groot zijn als bij lichamelijke en seksuele mishandeling. In de geweldfase is het kind verlamt van angst. Gedurende de ontspanningsfase wordt de verwachting gewekt dat de situatie veranderd is en de cyclus doorbroken wordt. De loyaliteit, die in de eerste fase op de proef gesteld wordt, herstelt zich weer. De pleger neemt de rol weer op zich die het kind van hem verwacht en waarop het recht heeft.

¹³ Bilo R.A.C.arts, Vroege signalering van kindermishandeling, Uitgeverij De Tijdstroom Lochem, 1989

De angst die bij het kind opgeroepen wordt door het oplopen van de spanningen is de psychische mishandeling in ruimere zin. Dit heeft waarschijnlijk grotere gevolgen voor de ontwikkeling van het kind op sociaal, emotioneel, cognitief en gedragsgebied dan de mishandelingdaad op zichzelf.¹⁴

4. Psychische verwaarlozing.

Onder psychische verwaarlozing verstaat men het passief toebrengen van letsel door nalaten van noodzakelijke zorg, terwijl de ouders er wel toe in staat zijn, het passief vijandig bejegenen en afwijzen van het kind. Dit kan je nog onderverdelen in

- Emotioneel: het ontzeggen van de noodzakelijke koestering. (zie hoofdstuk 2)
- Cognitief: het onthouden van informatie aan het kind.

Dat wat het kind nodig heeft voor zijn/haar geestelijke en lichamelijke gezondheid en ontwikkeling, zoals aandacht, respect, veiligheid, warmte, liefde, genegenheid en bevestiging wordt het kind onthouden.

5. Seksuele mishandeling / seksueel misbruik.

Seksueel misbruik is alle opgedrongen seksuele aanrakingen van een volwassene bij een kind. Het kind kan die door het lichamelijke of relationele overwicht, de emotionele druk, of door dwang en geweld niet weigeren. Het misbruik kan jaren voortduren omdat de huiselijke omgeving de mogelijkheid biedt om het verborgen te houden. Seksueel misbruik kent meerdere soorten mishandeling zoals:

- Incest; seksuele relatie tussen familieleden.
- Pedofilie; seksuele relatie tussen een oudere en een jongere.
- Jeugdporografie; gedwongen worden om mee te werken aan het maken van pornografische films of foto's.
- Jeugdprostitutie; door bekenden gedwongen worden tot seksueel contact met buitenstaanders.

Uiteraard zijn er meerdere kleine vormen van mishandeling te noemen zoals bijv. affectieve verwaarlozing, institutionele of structurele verwaarlozing etc. Wij hebben ons echter beperkt tot de vijf meest bekende vormen van mishandeling. Gezien wij anders teveel afwijken van onze doelstelling. Wel willen wij het onderscheid benoemen tussen actieve en passieve mishandeling:

Actief	Passief
Lichamelijke mishandeling	Lichamelijke verwaarlozing
Psychische mishandeling	Psychische verwaarlozing
Seksueel misbruik	

Actieve mishandeling is het bewust toebrengen, het is een actieve handeling.

Passieve mishandeling is veel minder bewust, een passieve handeling.

Ook is het belangrijk om even stil te staan bij de kwantitatieve en kwalitatieve aspecten van mishandeling. Want aan mishandeling zijn zowel kwantitatieve als kwalitatieve aspecten te onderscheiden. Kwantitatieve aspecten bepalen of mishandeling uiteindelijk gevolgen voor het kind zullen hebben. De kwantitatieve aspecten zijn:

- De frequentie.
- De tijdsduur.

Het gedurende korte tijd en in een lage frequentie voorkomen van deze vormen (bijvoorbeeld tijdens een scheiding van de ouders) zal weinig gevolgen hebben indien het kind adequaat wordt opgevangen. De aard en ernst van de gevolgen worden bepaald door de kwalitatieve aspecten. Dat zijn:

¹⁴ Bilo R.A.C.arts, Vroege signalering van kindermishandeling, Uitgeverij De Tijdstroom Lochem, 1989

- De relatie tussen pleger en slachtoffer.
- De aard en ernst van de mishandeling.
- De leeftijd en ontwikkelingsfase van het kind.
- Het karakter van het kind.
- De reactie van de omgeving.

Hierboven hebben wij uitleg gegeven over de verschillende definities en verschillende vormen van mishandeling. Wij zullen in ons verdere verslag spreken over mishandeling en emotionele mishandeling. Omdat er in literatuur vaak gesproken wordt over mishandeling in het algemeen en niet specifiek over emotionele mishandeling. Daar moet rekening mee gehouden worden tijdens het lezen van dit verslag.

Naast de definitie van emotionele mishandeling die de literatuur geeft, zijn wij op zoek gegaan naar de definitie die mensen uit het werkveld gebruiken. Wij hebben interviews afgenomen onder medewerkers in de jeugdhulpverlening. Aan deze medewerkers hebben wij de vraag gesteld wat zij verstaan onder emotionele mishandeling. Daar werden de volgende antwoorden opgegeven:

- *Het opzettelijk pijn doen (schelden, chanteren, dwang zonder lichamelijk contact) van het mentale gedeelte van een mens waarover je een bepaalde vorm van macht hebt.*
- *Verwaarlozing kan opgevat worden als emotionele mishandeling en lichamelijke mishandeling kan ook emotionele gevolgen met zich meebrengen.*
- *Misbruik maken van je machtspositie. Deze machtspositie speelt een essentiële rol bij emotionele mishandeling. Je moet in een bepaalde relatie tot iemand staan om iemand emotioneel te kunnen mishandelen, als je niet een bepaalde macht hebt over diegene zou die gewoon weg kunnen gaan als je hem of haar emotioneel mishandelt.*
- *Het bewust en onbewust toebrengen van schade bij een afhankelijk kind door middel van woorden en machtsmisbruik, zoals schelden, kleineren, treiteren, isoleren. Ouder-kind relatie. Een kind een minderwaardigheidsgevoel bezorgen.*
- *D.m.v. woorden of handelingen iemand het gevoel geeft dat hij/zij niks waard is of minderwaardig is t.o.v. de andere persoon. Als dit regelmatig gebeurt gedurende lange periode.*
- *Mensen die door anderen door woorden gekleineerd worden, uitgescholden en gepest worden.*
- *Uitschelden, opsluiting als straf of volledige opsluiting. De houding van volwassenen maakt dat het kind zich niet veilig voelt.*
- *Iemand met woorden kleineren, hersenspoelen, zodanig dat diegene zich minderwaardig voelt. Negeren, kleineren of manipuleren.*
- *Het niet in de waarde laten van een kind/ jongere.*
- *Het kind afwijzen zodat het zich afgewezen voelt en het idee heeft dat het er beter niet had kunnen zijn. Dit gebeurt doelgericht om het kind dat idee te geven. Uiteraard zijn er ook ouders die hun kind emotioneel mishandelen zonder dat ze er zich echt heel bewust van zijn.*

Uit de antwoorden blijkt dat alle ondervraagden wel een beeld hebben bij dit begrip. Wij zullen in het verdere verslag de volgende definitie bedoelen, wanneer wij spreken over emotionele mishandeling. Al het bovengenoemde buiten beschouwing gelaten. Deze definitie hebben wij gekozen uit de antwoorden van de interviews en de bestudeerde literatuur.

Emotionele mishandeling.

Er is sprake van emotionele mishandeling, wanneer volwassenen met een opvoedende taak, die zorg dragen voor afhankelijke jeugdigen, tijdens het vervullen van deze plicht systematisch verbaal geweld toepassen op de aan hun zorg toevertrouwde jeugd, met als gevolg emotionele schade voor dat kind.

2.1 Kenmerken.

Emotionele mishandeling is een onderdeel van psychische mishandeling. Bij psychische mishandeling houdt de ouder er een houding, tegenover het kind op na, die het kind in angst en onzekerheid doet leven. Die houding uit zich bijvoorbeeld in verbaal geweld: het kind wordt regelmatig uitgescholden, het krijgt herhaaldelijk te horen dat het niet gewenst is of de ouder schrijft het kind alleen maar stomiteiten toe. Deze uitlatingen doen het zelfvertrouwen van het kind geen goed. Het gaat niet alleen om negatieve opmerkingen tegen het kind zelf, maar ook om denigrerende uitlatingen tegenover anderen, terwijl het kind daar zelf bij is. Bij psychische mishandeling is sprake van een vijandige en afwijzende houding ten opzichte van het kind. Het kind krijgt door die houding het gevoel dat het nergens voor deugt. Dit geldt echter pas als dit gedrag een vast onderdeel van de opvoeding is geworden.

Bij psychische mishandeling komen de volgende vormen voor:

- Voortdurend pesten.
- Vernederen.
- Treiteren.
- Afwijzen.
- Kleineren.
- Terroriseren.
- Bang maken.
- Isoleren.
- Negeren.
- Te hoge eisen stellen aan het kind.
- Achterstellen bij andere kinderen in het gezin etc.

Bij emotionele mishandeling gaat het om het ontzeggen van de noodzakelijke koestering.¹⁵ Emotionele mishandeling zijn alle, langs de weg van de gevoelens overgebrachte, moedwillige negatieve bejegeningen van het kind. Bij emotionele mishandeling van het kind is het zo dat het kind zich voortdurend in een vijandige en afwijzende sfeer bevindt. Het kind krijgt continu het gevoel dat het er eigenlijk niet had moeten zijn, of een ander had moeten zijn. Het kind moet streven om aan een ideaalbeeld te voldoen, dat nooit bereikt kan worden. We zien een sfeer van voortdurend onderuithalen.

Bij herhaling worden er eisen aan het kind gesteld waar het onmogelijk aan kan voldoen. Aan de ene kant bestaat de mogelijkheid dat er aan het kind veel te hoge eisen gesteld worden, die niet in overeenstemming zijn met de fase van ontwikkeling. Aan de andere kant kan het zijn, dat de gestelde eisen ver boven de gegeven mogelijkheden van het kind uitgaan. Er is sprake van een continue schelden, treiteren, pesten of iemands onontkoombare falen luidkeels aan de orde te stellen, het kind isoleren in het gezin. Deze sfeer en dit optreden halen bij het kind voortdurend zijn zelfwaarde onderuit. Bij het kind ontstaat hierdoor een houding van altijd op je hoede zijn en telkens weer de relaties uittesten. We zien een gedrag van continue provoceren. Het kind pest de ander onophoudelijk terug en treitert om uit te proberen of de ander hem of haar niet in de steek laat en uit de leefsituatie weggaat.¹⁶

Het kenmerkende van emotionele mishandeling is dat het kind bij herhaling, onvoorspelbaar en onverwachts telkens weer onderuitgehaald wordt. De beschreven overeenkomst vijandigheid komt bij deze vorm van mishandeling het duidelijkst tot uiting.

¹⁵ Bilo R.A.C.arts, Vroege signalering van kindermishandeling, Uitgeverij De Tijdstroom Lochem, 1989

¹⁶ Koers A.J. Kindermishandeling, Ad Donker, Rotterdam, 1981

2.2 Constatering.

Eerder hebben we al aangegeven dat een kind zelf niet om hulp vraagt wanneer het mishandeld wordt. Hij weet niet beter, wil zijn ouders niet afvallen, schaamt zich of geheimhouding is met dreigementen afgedwongen. Het kind is daarom afhankelijk van anderen die erachter komen dat het mishandeld wordt.

Het kind zendt indirect en meestal onbewust zogenoemde signalen uit. Bepaalde aanwijzingen zijn in de dagelijkse omgang met het kind waarneembaar. Het signaleren van mishandeling is niet alleen het waarnemen van één aanwijzing die aantoonst dat de ouder het kind mishandelt, maar is een cumulatie van waarnemingen die om een zorgvuldige interpretatie vragen.¹⁷ Er zijn signalen die kunnen wijzen op mishandeling maar het voorkomen van één of enkele van die signalen hoeft zeker niet altijd mishandeling in te houden. Hoe meer signalen het kind uitzendt, hoe groter de kans dat er sprake is van mishandeling. Maar er zijn ook kinderen waaraan niet of nauwelijks valt op te merken dat ze worden mishandeld.¹⁸

De onophoudelijke reeks emotionele klappen die het kind te verwerken krijgt als hij psychisch mishandeld wordt, laat zijn sporen na. Het innerlijk van het kind wordt geraakt. Dat heeft invloed op het gedrag van het kind en levert signalen op. De diversiteit van de signalen van mishandeling is groot. De signalen zijn onder te verdelen.

1. Lichamelijk welzijn.

Het herkennen van emotionele mishandeling kan bijna niet aan de hand van het lichamelijk welzijn van het kind. Er zijn geen duidelijke lichamelijke aanwijzingen voor emotionele mishandeling. De geestelijke druk waar het kind onder leeft kan wel zorgen voor psychosomatische klachten. Bijvoorbeeld het kind valt vaak flauw of klaagt over buikpijn, hoofdpijn e.d. zonder dat er sprake is van een duidelijke lichamelijke oorzaak. Dat blijkt uiteraard pas na het onderzoeken door een arts. Een andere mogelijke negatieve invloed op het lichaam is dat het kind niet zindelijk is, terwijl dat bij zijn leeftijd niet past.

2. Gedrag van het kind.

Een kind dat emotioneel mishandeld wordt leeft een leven zonder zelfvertrouwen. Dit is aan het kind te merken. Al de negatieve opmerkingen zorgen dat het kind een negatief zelfbeeld heeft. Het kind heeft geen geloof in zijn eigen kunnen en betreft altijd dat wat fout gaat op zichzelf, zelfs als dit overduidelijk niet zo is.

Faalangst is een gebrek aan zelfvertrouwen. De faalangst kan ook komen of versterkt worden als de ouder het kind onder druk zet om boven zijn kunnen te presteren op school of tijdens het sporten bijvoorbeeld. De emotionele reactie op emotionele mishandeling varieert bij ieder kind. Maar vaak is het kind terneergeslagen of zelfs depressief, hij is weinig spontaan, erg nerveus of labiel.

In de omgang met andere kinderen voelt het kind zich niet op zijn gemak. Het kind trekt zich liever terug in zijn eigen fantasiewereld. Het speelt liever alleen. Spelen met anderen durft het kind niet aan. Hierdoor ontstaat een wisselwerking doordat het kind zich terugtrekt is het niet geliefd bij andere kinderen en dat kan ertoe leiden dat het gepest wordt.

In de omgang met andere volwassenen stelt het kind zich waakzaam op. Altijd op zijn hoede voor een uitbrander of denigrerende opmerking. Het kind is daarom meegaand of vermijdt oogcontact. Als je ouders je niets waard vinden waarom zou een andere volwassene dat dan wel vinden. Het kind verwacht niet dat iemand iets liefs of aardigs tegen hem zegt. Wanneer iemand dat wel doet, dan heeft dat een enorme aantrekkingskracht. Het wantrouwen kan dan doorslaan naar de andere kant, het kind gedraagt zich dan overdreven aanhankelijk.

¹⁷ Wolzak A., Mishandeling. Signaleren en handelen, NIZW Utrecht, 2001

¹⁸ <http://www.kindermishandeling.info/smartsite.dws?id=2095>, 04-01-2005)

Als het kind samen is met één of beide van zijn ouders, dan zal het zich erg afhankelijk opstellen. Net als beschreven bij de omgang met andere volwassenen is het bang voor een uitbrander of denigrerende opmerking. Het kind is weinig spontaan omdat het bang is dat de ouder hem onderuithaalt.

3. Gedrag van ouders.

Sommige ouders spelen mooi weer. Ze houden de schijn op dat ze het goed met hun kind kunnen vinden. Af en toe zijn er toch onderliggende spanningen voelbaar. De intuïtie moet je dan helpen om in te schatten of, complimentjes en dergelijke, gespeeld zijn of echt. Andere ouders laten zich openlijk negatief uit over het kind of ze klagen dat het kind zo lastig is terwijl ze zelf niet de moeite nemen om te overwegen of ze zelf iets fout doen. Het kan ook blijken dat de ouder de gevoelens van het kind verkeerd inschat. Bijvoorbeeld als het kind niet getroost wordt als het huult of verdrietig is. Ook kan het zijn dat de ouder irreële verwachtingen uit over het kind. Het kind wordt dan wellicht te zwaar onder druk gezet om aan die verwachtingen te voldoen.

4. Gezinssituatie.

De situatie in het gezin is vaak niet zichtbaar voor buitenstaanders. Het is erg moeilijk om indrukken op te doen over hoe het verloopt in het gezin. Bij emotionele mishandeling zijn het vooral psychische problemen van de ouder en een gebrek aan inlevingsvermogen die ervoor zorgen dat de ouder tot verbale uitbarstingen komt.¹⁹

Zoals je hierboven hebt kunnen lezen is emotionele mishandeling dus te herkennen. Maar wel moeilijk. Het moeilijke is dat sommige signaleringen niet direct op mishandeling hoeven te duiden. Het waarnemen van één aanwijzing wil nog niet zeggen dat het kind emotioneel mishandeld wordt. Er kan namelijk best een andere oorzaak ten grondslag van het gedrag liggen. Het gaat om een optelsom van meerdere signaleringen en een goed interpretatie van de waargenomen informatie. Een signaal dat het kind goed in de gaten gehouden moet worden is wanneer er een plotselinge gedragsverandering bij het kind plaatsvindt.

De vraag of emotionele mishandeling te herkennen of constateren is bij cliënten werd door iedere geïnterviewde voorzichtig beantwoord. De geïnterviewden zeggen daarom ook dat je eerst een aantal aanwijzingen moet hebben en dat je er dan nog net van kan uitgaan dat een kind emotioneel mishandeld wordt. Dat moet je eerst onderzoeken. Emotionele mishandeling is moeilijk te constateren. Je moet de signalen weten en kunnen herkennen. Bij deze vraag ging het puur om de herkenning en constatering bij het kind zelf, het gedrag van het kind, punt 2 hierboven. Hieronder zullen wij in een tabel de resultaten tonen en de verschillen en overeenkomsten laten zien tussen de literatuur en de geïnterviewden.

Literatuur	Geïnterviewden
Geen zelfvertrouwen, faalangst	Geen of weinig zelfvertrouwen 37%
Negatief zelfbeeld	Laag of negatief zelfbeeld
Terneergeslagen, depressief	Introvert teruggetrokken gedrag 37%
Nerveus, niet spontaan	Onzeker 25 %
Spelen (speelt het liefst alleen)	Samenspel
Meegaand of vermijdend	Gedragsproblemen
Wantrouwen, kan doorslaan in extreme afhankelijkheid	Verstoorde omgang met anderen 25 %
	Omgang ouder - kind

In deze tabel zie je dat bijna alles overeenkomt. De kenmerken van het gedrag van een kind die de literatuur noemt om emotionele mishandeling te herkennen worden allemaal genoemd

¹⁹ Wolzak A., Mishandeling. Signaleren en handelen, NIZW Utrecht, 2001

door de geïnterviewden. Sommige alleen in andere woorden maar met dezelfde achterliggende gedachten. De geïnterviewden hebben benoemd dat het belangrijk is om te onderzoeken hoe de ouders met het kind omgaan en andersom. Wij sluiten ons hierbij aan.

2.3 Achtergronden en oorzaken.

In alle bronnen die wij onderzocht hebben is geen enkel spoor te vinden van wat de specifieke achtergronden en oorzaken zijn van emotionele mishandeling. De informatie die hieronder volgt heeft dan ook in het algemeen betrekking op mishandeling en niet alleen op emotionele mishandeling.

Mishandeling is een complex fenomeen. Er is in feite geen mono-causale verbinding te leggen. Er is eerder sprake van een wisselwerking tussen verschillende factoren binnen de totale context.²⁰ Opvoeden vraagt elke dag om een afweging tussen de belangen van de ouder en de belangen van het kind. Die belangen gaan niet altijd samen. Ouders die geneigd zijn vooral voor hun eigen belang te kiezen verwaarlozen hun aandeel in het stimuleren van een gezonde ontwikkeling van hun kind.²¹

Een opeenstapeling van stressvolle omstandigheden kan ouders teveel worden, waardoor ze de opvoeding niet meer aankunnen. Maar zover hoeft het niet te komen. De veerkracht van de gezinsleden kan tegenwicht bieden en ervoor zorgen dat de situatie niet tot mishandeling leidt. Daarnaast is steun uit de omgeving van groot belang. Hulp van vrienden, familie of anderen kan het gezin ontlasten.

Alle factoren die een gezin onder druk zetten vormen tezamen de zogenoemde 'draaglast'. De veerkracht van de gezinsleden en de hulp en andere positieve invloeden van buitenaf vormen de 'draagkracht'. Zijn de draaglast en draagkracht in balans, dan is er niets aan de hand. Schiet de draagkracht tekort, dan ontstaan er opvoedingsproblemen die kunnen uitmonden in kindermishandeling.²²

Mishandeling is zowel te verklaren vanuit psychologische, sociologische dan wel pedagogische invalshoeken. Bij de achtergrondfactoren spelen kind- en oudergebonden aspecten ook specifieke gezinskenmerken en invloed vanuit de samenleving een rol. Een onderscheid op al die niveaus maakt het mogelijk een aantal risicofactoren te benoemen., die (in samenhang met elkaar) mishandeling kunnen verklaren

De jeugdarts en ervaringsdeskundige op het gebied van kindermishandeling, Ben Rensen, maakt een onderscheid in achtergrondfactoren op verschillende niveaus. Hieronder zullen wij deze bespreken.²³ Deze niveaus hebben betrekking op de draaglast. Hieronder zullen wij deze drie niveaus kort toelichten met voorbeelden. Bij de risicofactoren wordt er op sommige gebieden dieper ingegaan. Zie paragraaf 2.4. De drie niveaus met achtergrondfactoren zijn in overeenstemming met de visies van mevrouw F. Delfos. De factorenlijsten zijn echter aangevuld met enkele ontbrekende factoren volgens F. Delfos waarvan wij vonden dat deze er ook bij hoorden. De indeling van de niveaus volgens het NIZW hebben wij gebruikt als opzet en leidraad in deze paragraaf.

1. Macroniveau.

Het macrosysteem kunnen we weer onderverdelen in drie niveaus van factoren:

Sociaal- economische gezinsfactoren:

- Armoede.
- Gebrekkige opleiding.
- Slechte woonsituatie.

Culturele factoren:

²⁰ Haans, G., Themaboek kinderbescherming, B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam, 2000

²¹ Wolzak A., Mishandeling. Signaleren en handelen, NIZW Utrecht, 2001

²² <http://www.kindermishandeling.info/smartsite.dws?id=2095>, 04-01-2005)

²³ Haans, G., Themaboek kinderbescherming, B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam, 2000

- Culturele minderheidsgroep.
- Afwijkende subculturele normen en waarden.

Maatschappelijke factoren.

- Cultuur van autoriteit, conflictoplossing door geweld, normvervaging.
- Economische crisis.
- Werkeloosheid.
- Discriminatie.

2. Mesoniveau

Het mesoniveau kunnen we onderverdelen in twee soorten factoren:

Sociale (gezins)factoren:

- Isolement.
- Conflicten.
- Gebrekkige sociale bindingen.

Sociale (buurt)factoren:

- Sociale desintegratie.
- Verpaupering.
- Sechte sociale (buurt)voorzieningen.

3. Microniveau.

Onder het microniveau vallen de volgende niveaus van factoren:

Kindfactoren:

- Kind is ongewenst.
- Kind is onwettig.
- Teveel kinderen.
- Kind kwam te vroeg, prematuur.
- Te hoge verwachtingen.
- Moeilijk gedrag.
- Hyperkinesie (druk kind).
- Zwakbegaafdheid.
- Leerproblemen.
- Problemen met slapen, zindelijkheid, eten.
- Veel spugen, huilen en driftbuien.

Ouderfactoren:

Factoren bij (stief)vaders:	Factoren bij (stief)moeders:
Jeugdtrauma's	Jeugdtrauma's
Verstoorde hechting	Ambivalentie t.o.v. eigen ouders
Negatief zelfbeeld	Alleenstaand
Gedwongen partnerkeuze	Gedwongen partnerkeuze
Woon-werk-financiële problemen	Beschadigde opvoedingsstijl eigen ouders
Onrijpheid, jong ouderschap	Onrijpheid, jong ouderschap
Gebrekkige impulscontrole	Negatief zelfbeeld
Rigide autoriteit	Breuken, partnerwisselingen, verhuizingen
Lage intelligentie	Lage intelligentie
Verslavingsproblematiek	Verslavingsproblematiek
Lichamelijke of psychische ziekte of stoornis	Lichamelijke of psychische ziekte of stoornis
Dominant temperament	

Gezinsfactoren:

- Autoritaire opvoedingsstijl.
- Echtscheiding.
- Conflicten.
- Onmacht.
- Onkunde.
- Onrijpheid van ouders.
- Overbelasting.
- Overspannen verwachtingen jegens het kind.
- Ambivalenties tussen ouders.²⁴ / ²⁵

2.4 Protectieve factoren.

Er bestaan naast de factoren aan de kant van de draaglast, echter ook factoren aan de draagkracht kant. Ook wel beschermende of protectieve factoren genoemd. Hieronder zullen wij in het kort een opsomming geven van beschermende, protectieve factoren genoemd door het NIZW op de verschillende niveaus.

1. Macroniveau.

Beschermende factoren op macroniveau.

Sociaal-economische gezinsfactoren:

- Goed inkomen.
- Goede opleiding.

Culturele factoren:

- Normen en waarden in overeenstemming met de dominante cultuur.

Maatschappelijke factoren:

- Stabiel sociaal en politiek klimaat.
- Open tolerante samenleving.

2. Mesoniveau.

Beschermende factoren op mesoniveau:

Sociale gezinsfactoren:

- Sociale steun.
- Familie en vrienden.
- Goede sociale bindingen.

Sociale buurtfactoren:

- Sociale cohesie.
- Goede en toegankelijke sociale en pedagogische infrastructuur, onderwijs, zorg en welzijn.

3. Microniveau

Beschermende factoren op microniveau:

Kindfactoren:

- Hoge intelligentie.
- Positief zelfbeeld.

²⁴ Haans, G., Themaboek kinderscherming, B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam, 2000

²⁵ <http://www.kindermishandeling.info/>, 23-01-2005)

Ouderfactoren:

- Stabiele persoonlijkheid.
- Goede gezondheid.
- Positieve jeugdervaringen.

Gezinsfactoren:

- Opvoedingscompetentie.
- Affectieve gezinsrelaties.²⁶

Wij hebben de geïnterviewden de vraag voorgelegd of zij bekend zijn met de protectieve factoren ten aanzien van emotionele mishandeling. Daarop kwamen de volgende antwoorden:

- Een stabiele omgeving/netwerk die het kind wel de aandacht geeft die het nodig heeft en die het opvangen.
- Hoge intelligentie. Hierdoor kan het kind misschien komen tot relativering van de situatie.
- Presteren. Goed zijn in andere dingen zodat daar prestaties mee behaald worden zodat het kind wel een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen kan opbouwen.
- Ouders die bewust zijn van wat ze doen en er open voor staan om dit te veranderen
- Positieve aandacht van anderen

Antwoord 1 en 5 vallen onder de sociale gezinsfactoren van het mesoniveau. Opvallend is dat 87 % van de geïnterviewden dit als protectieve factor noemt. Ook wij denken dat dit een van de meest belangrijke protectieve factoren is.

Antwoord 2 wordt ook gegeven in de literatuur. Dit zie je terug op het microniveau bij het kindfactor. Antwoord 3 en 4 echter vinden wij niet terug in de literatuur. Wij zijn er wel van overtuigd dat dit protectieve factoren zijn. Antwoord 3 kunnen we wel voor een deel terug vinden. Het gevolg van de prestaties is een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen. Dit wordt benoemd bij het microniveau het kindfactor.

Wij denken, samen met de geïnterviewden, dat ouders die weten dat ze hun kind emotioneel mishandelen, er wat aan kunnen doen. Wanneer ouders bijv. emotioneel mishandelen uit onkunde en ze weten dit kunnen ze een cursus volgen als ze hiertoe bereidwillig zijn. Dit is dan een protectieve factor.

2.5 Risicofactoren.

Door het aandachtig bestuderen van literatuur kunnen wij concluderen dat er een aantal risicofactoren zijn die een rol kunnen spelen bij het ontstaan van mishandeling. Dit betekent niet dat wanneer deze factoren aanwezig zijn er altijd sprake zal zijn van mishandeling. Deze factoren vergroten enkel het risico dat er mishandeling kan gaan plaatsvinden. We kunnen de factoren het beste in drie groepen indelen. Namelijk de volgende:

1. De ouders.
2. Het kind.
3. Het gezin.

In de vorige paragraaf zijn de achtergrondfactoren besproken. De risicofactoren 1 en 2 de ouders en het kind hebben betrekking op het microniveau. Dit is echter andere literatuur en niet alle voorbeelden worden hierin besproken. Hieronder zullen wij verder ingaan op de door ons gevonden risicofactoren.

1. De problemen en persoonlijkheid van de ouders.

De risicofactoren die hieronder worden genoemd hoeven niet tot mishandeling te leiden. Als er meer factoren tegelijk spelen kan het misgaan.

²⁶ <http://www.kindermishandeling.info/> , 23-01-2005)

- Persoonlijke problemen.

Een verslaving maakt drank, drugs of gokken voor de ouder zo belangrijk dat hij het welzijn van zijn kind uit het oog verliest. Psychische problemen of een chronische ziekte kunnen ouders beperken in het geven van voldoende ouderlijke zorg.

- Relatieproblemen.

Wanneer de ouders ernstige relatieproblemen hebben, zorgt dat voor de nodige spanningen in huis. De kinderen lijden daaronder.

- Nare jeugdervaringen.

De eigen jeugdervaringen zijn van grote invloed op de manier waarop ouders met hun kind omgaan. Wanneer de ouder zelf op een liefdevolle manier is opgevoed, kan hij daar emotioneel en praktisch veel steun uit putten. Wanneer die jeugd minder plezierig is geweest, heeft dat zijn weerslag op de opvoeding. Enerzijds kan de ouder zo geobsedeerd zijn om het beter te doen dan de eigen ouders, dat hij overdrijft in de bescherming van het kind of teveel begrip van het kind verwacht. Anderzijds kan het zijn dat de ouder niet beter weet of kan: hij kopieert het gedrag van zijn ouders.

Dit betekent niet dat elke ouder die vroeger is mishandeld zijn eigen kind slecht behandelt. De meeste weten die herhaling te vermijden. Het is daarvoor van belang in hoeverre de ouder de vervelende jeugdervaringen heeft weten te verwerken en hoe hij als volwassene staat tegenover dat wat vroeger gebeurd is.

- Gebrek aan pedagogisch besef.

De ouder heeft geen besef van wat het kind nodig heeft aan zorg, warmte en bescherming. De ouder mist de vaardigheid om de emoties en bedoelingen van het kind juist te interpreteren. De ouder weet zich dus niet in het kind in te leven en vindt daarnaast geen goede balans tussen de belangen van het kind en die van zichzelf.

2. De kenmerken die het kind extra kwetsbaar maken.

Mishandeling is nooit de schuld van het kind, de verantwoordelijkheid voor het welzijn van het kind ligt bij de volwassene. Onderstaande risicofactoren zijn dus geen omstandigheden die het kind 'medeplichtig' maken; ze maken het kind extra kwetsbaar. Die omstandigheden maken dat de opvoeding de ouders zwaarder valt dan anders.

- Te vroeg geboren.

Bij te vroeg geboren baby's bestaat het risico dat, onder meer door verblijf in de couveuse, de hechting tussen moeder en kind een valse start maakt: de moeder heeft moeite het kind te accepteren en voelt te weinig liefde voor het kind.

- Huilbaby.

Een huilbaby vraagt veel geduld van de ouder. De huilbuien kunnen de huilbuien de ouder op een gegeven moment te veel worden.

- Kind met een handicap.

De opvoeding van het kind kan een ouder die toch al onder druk staat, nog zwaarder vallen als de zorg verhoudingsgewijs veel tijd en energie vraagt.

- Druk kind.

Drukke kinderen gunnen hun ouders haast geen moment rust, iets waar ze zelf niets aan kunnen doen. Dag en nacht hebben ouders hun handen vol aan het kind: telkens moeten zij ingaan op de aandacht die het kind vraagt, telkens moeten zij het kind terechtwijzen omdat het ongehoorzaam is.

- Ongewenst kind.

Wanneer het kind ongepland komt, is de geboorte een verandering die de ouder te zwaar kan vallen. Hobby's, uitgaan, contact met vrienden, het zal allemaal op een tweede plan komen te staan. Als een ouder daar niet aan toe is, ligt mishandeling of verwaarlozing op de loer. Vooral bij jonge ouders is er kans op problemen.

- Stiefkind

Het komt voor dat een stiefouder een kind uit een eerdere relatie van de partner niet accepteert. Het kind wordt het zondebok. Het kind krijgt het dubbel zwaar als ook de eigen ouder de ergernissen over de vroegere relatie uit in psychische of lichamelijke mishandeling of verwaarlozing van het kind.²⁷

3. Leefomstandigheden.

De situaties die hierna geschetst worden, vragen nogal wat veerkracht van de ouders. Veel van hen weten zich te redden in die moeilijke omstandigheden, maar voor anderen zijn de problemen te ingrijpend en wordt het kind aan zijn lot overgelaten of worden de problemen op het kind afgereageerd.

- Sociaal-economische omstandigheden.

Financiële problemen zetten een gezin onder druk. Slechte of te kleine huisvesting is een andere doorlopende bron van zorg. Als beide ouders werkloos zijn, is de kans groter dat irritaties escaleren tot hevige ruzies. Al deze omstandigheden hangen natuurlijk met elkaar samen en hebben ook verband met de persoonlijke problemen waar ouders mee worstelen. Een werkloze ouder die de verveling wegdrinkt, de relatieproblemen die daar het gevolg van zijn, weer verergerd door de weinige vierkante meters waarop ze moeten leven, het een versterkt het ander.

- Sociaal isolement.

Ouders die weinig contact hebben met familie, vrienden of buurtgenoten bevinden zich in een sociaal isolement. Alle zorg komt op de ouders neer en in moeilijke tijden is er niemand die bij kan springen of die praktische of morele steun biedt.

Het gebrek aan sociale steun kan nog worden verstrekt als een van de ouders zich afzijdig houdt van de opvoeding. De andere ouder heeft dan een te grote last op de schouders, zeker als de partner wel commentaar geeft als iets in de opvoeding hem of haar niet zint. Een alleenstaande ouder mist de steun van een partner sowieso en moet, bij het ontbreken van steun uit de omgeving, zelf alle problemen oplossen. Deze zware belasting betekent een extra risico op opvoedingsproblemen of erger.

Gezinnen die nieuw zijn in Nederland, moeten het hier zien te redden zonder steun van de familie die is achtergebleven in het land van herkomst. In vele culturen speelt die familie een grotere rol in de opvoeding van het kind dan we in Nederland gewend zijn. Het kost de ouders extra gewenning om de opvoeding nu zonder hulp van anderen te volbrengen.

Het sociale isolement gaat vaak hand in hand met slechte sociaal-economische omstandigheden en persoonlijke problemen van de ouders. Een gezin met weinig geld waarvan de ouders schulden maken bij vrienden en daardoor hun kennissenkring zien afbrokkelen, de ouder die niemand meer thuis uitnodigt omdat de partner elke avond dronken is: het zijn voorbeelden waarin het isolement groeit en niemand ziet dat de ouder steeds verder in de problemen raakt.

Sommige ouders zoeken het sociale isolement juist op om op die manier te verbergen dat ze de opvoeding van hun kind niet onder controle hebben. Voor de buitenwereld blijft mishandeling daardoor onopgemerkt. Dit geldt zeker voor misstanden in gezinnen die regelmatig verhuizen.²⁸

²⁷ : <http://www.kindermishandeling.info/smartsite.dws?id=2095>, 14-01-2005.

²⁸ <http://www.kindermishandeling.info/smartsite.dws?id=2095>, 14-01-2005)

In alle literatuur die wij bestudeerd hebben wordt gesproken over risicogezinnen. Wij denken alleen dat dit niet een goed beeld geeft. Zo lijkt het of mishandeling typisch is voor zwakkere sociaal-economische milieu's. De sterke aanwezigheid van mishandeling willen wij niet ontkennen maar wij willen er wel op wijzen dat mishandeling in alle milieu's voorkomt. Uit de interviews is gebleken dat twee hulpverleners dit ook uit zichzelf benoemen. Zij benoemen dat emotionele mishandeling in alle lagen van de bevolking voorkomt.

In onze interviews hebben wij gevraagd of de hulpverleners een aantal risicofactoren van emotionele mishandeling konden benoemen.

Risicofactoren kind.

Onderstaande tabel laat zien wat de risicofactoren op het niveau van het kind zijn. In de linker kolom staat aangegeven wat de literatuur hierover schrijft en in de rechterkolom is terug te lezen wat de geïnterviewde geantwoord hebben.

Literatuur	Geïnterviewden
Ongewenst kind.	Een niet gewenst kind.
Kind met een handicap.	Verstandelijk gehandicapt.
Huilbaby.	Huilbaby's.
Druk kind.	ADHD (37 %) / (Kind met een stoornis 25 %)
Moeilijk gedrag.	ODD (25 %) / (Kind met een stoornis 25 %)
Te vroeg geboren, prematuur.	
Kind is onwettig, stiefkind.	
Teveel kinderen.	
Zwakbegaafdheid, leerproblemen.	Lage intelligentie (25 %).
Problemen met slapen, zindelijkheid, eten.	
	Verlegen en schuw.
	Negatief zelfbeeld van een kind.

Het opvallende bij deze tabel is dat de geïnterviewden meer, andere risicofactoren benoemen dan er aangegeven staan in de literatuur. Dit betekent dat of de literatuur achterloopt wat betreft het vermelden van risicofactoren, zij nog niet officieel bekend zijn of dat de geïnterviewden een verkeerd beeld hebben van risicofactoren op het niveau van het kind. Wij zijn echter van mening dat de geïnterviewden er dagelijks mee in aanraking komen en er dus ervaring mee hebben. Wat voor ons betekent dat zij er een redelijke kennis van hebben. Wij denken dus dat een verlegen en schuw kind, een kind met een stoornis ook als risicofactor gezien kunnen worden.

Een stoornis bij het kind staat niet aangegeven in het literatuurgedeelte van de tabel. Wij gaan er echter vanuit dat moeilijk gedrag bijv. ODD (oppositieel opstandig gedragsstoornis) een voorbeeld hiervan is. Dit geldt ook voor een druk kind, ook wel ADHD kind genoemd. Wij zijn het echter niet eens met de risicofactor van een kind met een negatief zelfbeeld. Dit kunnen wij niet plaatsen waarom het een risicofactor zou zijn.

Wel stellen wij dat de genoemde risicofactoren gevonden in de door ons bestudeerde literatuur naar onze mening niet compleet is.

Over deze tabel kan verder nog gezegd worden dat het kind met ADHD, door de geïnterviewden, het meest benoemd wordt als risicofactor voor emotionele mishandeling.

Risicofactoren ouders.

In de tabel op de volgende pagina kan je zien welke factoren er in de literatuur gevonden zijn en welke antwoorden de geïnterviewden genoemd hebben tijdens het interviewen op de vraag welke risicofactoren van emotionele mishandeling zijn bij u bekend.

Literatuur	Geïnterviewden
Lichamelijke of psychische ziekte of stoornis.	Psychische problemen/stoornissen bij een van de ouders (62 %).
Negatief zelfbeeld.	Psychische gesteldheid van de ouders (bijv. minderwaardigheidscomplex).
Onrijpheid, jong ouderschap.	Jonge ouders.
Verstoorde hechting.	
Gebrekkige impulscontrole.	
Lage intelligentie.	Lage intelligentie.
Verslavingsproblematiek.	Verslavingsproblematiek bij ouder(s).
Dominant temperament.	Superieur voelen ten opzichte van het kind.
Beschadigde opvoedingsstijl eigen ouders, Jeugdtrauma's: zelf verwaarloosd/mishandeld.	Eigen opvoeding 50 %.
Echtscheiding / alleenstaand.	Eén ouder gezin.
Veel breuken partnerwisselingen, verhuizingen	
Autoritaire opvoedingsstijl.	
Conflicten.	
Onmacht, onkunde.	Onkunde.
Overbelasting.	
Te hoge verwachtingen jegens het kind.	Hoge verwachtingen v.d. ouder naar het kind die het kind niet kan waarmaken.
Gedwongen partnerkeuze.	

Opvallend is dat de helft van de geïnterviewden de eigen opvoeding van de ouders als risicofactor benoemen. Als redenen worden genoemd dat als je zelf emotioneel mishandeld bent en emotioneel te kort bent gekomen, je eerder geneigd zult zijn je kind emotioneel te mishandelen. Meestal omdat de ouders niet weten hoe het hoort. Ze hebben het zo geleerd vroeger in hun omgeving, van hun eigen ouders. Wat het meest opvalt is dat het merendeel van de geïnterviewden 62 %, psychische problemen of stoornissen gezien worden als de grootste risicofactor op het gebied van de ouders.

Ook wij denken dat deze twee factoren op het gebied van ouders, inderdaad het meest invloedrijk en de kans op mishandeling vergroten. Een stoornis kan zorgen voor emotionele mishandeling omdat de stoornis alle aandacht van de persoon zelf opslokt en omdat de persoon die tijd zelf nodig heeft. Hierdoor kunnen kinderen vergeten worden. Door de stoornis functioneert de ouder ook niet 100 %. Het kind kan hier de schuld van krijgen. Zo kan emotionele mishandeling ontstaan.

Risicofactoren omgeving.

We hebben nog eens de risicofactoren van de omgeving uit de literatuur erbij gehaald om deze te vergelijken met de risicofactoren die de geïnterviewden benoemd hebben tijdens de interviews.

Literatuur	Geïnterviewden
Sociaal-economische omstandigheden.	Lage sociaal economische status.
Slechte sociale buurtvoorzieningen.	Slechte woonomstandigheden of omgeving.
Conflicten.	Onstabiele thuissituatie.
Sociaal isolement.	
	Multiculturele samenleving met de heersende normen en waarden.

Zoals je kunt zien in de tabel zijn er overeenkomsten tussen de literatuur en de interviews. 25 % van de geïnterviewden noemt de sociale economische status een risicofactor voor emotionele mishandeling. Verder zie je dat conflicten / onstabiele thuissituatie bij beide

benoemd worden. Dit geldt ook voor slechte woonomstandigheden of omgeving. Dit is ook in de literatuur benoemd onder slechte sociale buurvoorzieningen

2.6 Gevolgen.

De ontwikkeling van een kind komt voor een groot deel voort uit de interactie met de ouders. Zeker in de eerste levensjaren. Later speelt de omgeving een steeds belangrijkere rol. De liefdevolle zorg en aandacht van de ouder is voor het opgroeiende kind een basis voor wederzijds vertrouwen. Dat creëert een veilige sfeer waarin het kind zich kan ontplooien. Verder biedt de positieve aandacht van de ouder het kind de benodigde stimulansen om zich evenwichtig te ontwikkelen: emotioneel, intellectueel en lichamelijk.

Mishandeling zet door het ontbreken van die geborgenheid de ontwikkeling zwaar onder druk. Het vertrouwen in anderen is ondermijnd. Het kind ervaart de buitenwereld daardoor als een vijandige omgeving en dat verstoort de sociale omgang met de kinderen en volwassenen om hem heen.

De schuld voor het gedrag van de ouders zoekt het kind bij zichzelf. Het kind krijgt een verwrongen, negatief beeld van zichzelf en zo loopt zijn zelfvertrouwen een grote deuk op.

Niet elk kind lijdt evenveel onder mishandeling. Bepaalde factoren hebben daar invloed op. Hier hebben wij literatuur onderzoek naar gedaan. Ook hebben wij de geïnterviewden gevraagd naar deze factoren. In deze tabel kan je zien wat de belangrijkste zijn factoren zijn.

Literatuur	Geïnterviewden
De aard en de ernst van de mishandeling.	
De leeftijd waarop het begint.	Leeftijd van het kind.
Hoe lang het voortduurt.	De duur, frequentie v d mishandeling.
Het wel of niet aanwezig zijn van steun uit de omgeving, reactie uit de omgeving.	
De persoonlijkheid van het kind.	De draagkracht van een jongere.
De mate van emotionele druk.	De intensiteit van de mishandeling.
De relatie tussen pleger en slachtoffer.	De mate van afhankelijkheid van dader(s) en het slachtoffer.

Zoals je kunt zien benoemt de literatuur twee belangrijke factoren die door de geïnterviewden niet benoemd zijn. De aard en ernst van de mishandeling zijn zeker van invloed op de gevolgen. Als het niet ernstig is zullen de gevolgen ook minder ernstig zijn. Een zeer belangrijke factor de steun en reactie uit de omgeving wordt ook niet genoemd door de geïnterviewden. Wanneer het kind wordt opgevangen en leert dat het ook anders kan en niet zo hoort zal het meer bewust worden en er op een betere manier mee kunnen omgaan dan wanneer hij dit niet weet.

Er zijn verschillende mogelijke gevolgen van mishandeling. In de literatuur worden de gevolgen ingedeeld in drie verschillende gebieden die wij hieronder zullen toelichten.

1. Gevolgen tijdens de jeugd.

Hieronder staat een greep uit de mogelijke gevolgen die mishandeling heeft voor het kind op korte termijn. Het is geen compleet beeld, maar geeft een indruk van de diversiteit en ernst van de gevolgen.

- **Ontwikkelingsstoornissen.**

Wil een kind op een goede en gezonde manier opgroeien, dan zijn positieve stimulansen van buitenaf belangrijk. Met name een positieve interactie met de ouders is onontbeerlijk. Een goede lichamelijke verzorging, het geven van liefde en aandacht en het belonen van goed gedrag van het kind zijn daarvan enkele voorbeelden. Mishandeling remt de ontwikkeling juist af en kan stoornissen veroorzaken; het schaadt dan de emotionele ontwikkeling en de

voortgang van de motoriek, de groei, de spraak, het taalgebruik en de intellectuele vermogens.

De schade aan de emotionele ontwikkeling tijdens de jonge jaren kan op adolescentie leeftijd uitmonden in combinaties van ernstige gedragsproblemen, verslaving, crimineel gedrag en psychische problemen. De psychische verwarring kan voor het kind zo ondraaglijk worden, dat hij besluit tot zelfdoding.

- Verstoord sociaal functioneren.

Door de mishandeling, verwaarlozing of het misbruik kan het kind moeite hebben om te functioneren in de maatschappij: die gevolgen doen zich op allerlei manieren voor. We geven twee voorbeelden

Thuis durft een kind niet of nauwelijks in opstand te komen tegen de moeder of vader die hem het leven dwarszit. Soms reageert een kind dat af door buitenshuis dwars en opstandig te zijn: daar maakt hij zelf wel uit wat wel en niet mag. Daarnaast kan een kind zich terugtrekken en het contact met anderen zo veel mogelijk uit de weg gaan, waardoor hij in een isolement raakt.

2. Gevolgen tijdens de volwassen jaren.

Onderstaand worden enkele gevolgen van mishandeling op lange termijn besproken. Maar ook andere traumatische gebeurtenissen kunnen de oorzaak van genoemde stoornissen en gedragingen zijn.

- Posttraumatische stressstoornis.

Een zeer schokkende gebeurtenis (een trauma) gaat aan geen enkel mens ongemerkt voorbij. Ieder mens heeft tijd en kracht nodig om van de schok te herstellen. Wanneer dat herstel niet goed verloopt of geen kans krijgt, kan dat leiden tot een zogeheten posttraumatische stressstoornis. Dat uit zich onder andere doordat iemand, zelfs vele jaren na het voorval, de schokkende gebeurtenissen herbeleeft in de vorm van onverwachte, indringende herinneringen met bijbehorende angsten.

- Dissociatieve stoornissen.

Wie geconcentreerd zit te lezen, neemt niet alles in zijn omgeving waar. Iemand kan iets zeggen zonder dat de lezer het hoort, of er kan iemand de kamer in komen zonder dat hij het door heeft. Het is een alledaags voorbeeld van dissociatie: het bewustzijn sluit zich af voor een aantal indrukken uit de omgeving.

Een kind kan deze vaardigheid gebruiken om zich af te sluiten voor lichamelijk geweld of seksueel misbruik. Het kind sluit zich daarbij af voor de gebeurtenissen, maar ook voor de daarbij horende emoties. Het kind heeft dat proces niet of nauwelijks in de hand. En dat kan voortduren als het kind al volwassen is.

- Verslaving.

Wanneer de herinneringen aan thuis ondraaglijk worden en iemand de kracht mist om de depressieve gedachten daaraan de baas te worden, is het een verleidelijke stap om zichzelf moed in te drinken. En als blijkt dat enkele glazen alcohol inderdaad helpen, is die stap een volgende keer sneller genomen. Zo is alcohol binnen korte tijd geen hulpmiddel meer maar een verslaving. Hetzelfde gaat op voor andere drugs zoals heroïne of cocaïne.

- Zelfverwonding en suïcide.

Naast verslaving zijn er andere uitvluchten mogelijk. Suïcide is in die zin een definitieve vlucht uit alle ellende. Zelfverwonding lijkt een schreeuw om hulp, maar is meestal een manier om de woede af te reageren. Anderszins kan het voor het slachtoffer een manier zijn om letterlijk te voelen dat hij nog leeft: de ellende heeft namelijk de gevoelens afgestompt.

- Psychosomatische klachten.

Lichamelijke klachten zoals buikpijn en hoofdpijn kunnen een psychische oorzaak hebben. Men spreekt dan van psychosomatische klachten. Soms blijken dergelijke klachten het indirecte gevolg te zijn van mishandeling of misbruik.

Verstoord sociaal functioneren

Mishandeling heeft ook op volwassen leeftijd invloed op wat iemand van andere volwassenen verwacht. In de omgang met anderen kan dit tot misverstanden en spanningen leiden. In relaties treden de ingesloten behoeftes en vooroordelen nadrukkelijk naar voren. De partner compenseert een gemis uit de kindertijd of de partner kan ondanks zijn goede wil niet het vertrouwen van de ander winnen.

3. Gevolgen voor de omgeving

Kindermishandeling heeft gevolgen voor de manier waarop mensen met elkaar omgaan: het beïnvloedt de maatschappij waarin we leven.

- Verslaving en criminaliteit.

Verslaving is een van de manieren om de ellende als gevolg van de mishandeling in de jeugd te ontvluchten. Die verslaving aan drugs en alcohol heeft ook een negatieve invloed op de maatschappij door alle overlast die het met zich meebrengt.

Een groot deel van de personen die een misdaad plegen hebben een nare jeugd achter de rug. Soms zitten ze nog midden in die jeugd als ze een misdrijf plegen. Het gaat daarbij vooral om gewelds- en zedenmisdrijven.

- Overdracht van geweld.

De eigen jeugdervaringen zijn van grote invloed op de manier waarop ouders met hun kind omgaan. Wanneer de ouder zelf op een liefdevolle manier is opgevoed, kan hij daar emotioneel en praktisch veel steun uit putten. Wanneer die jeugd minder plezierig is geweest, kan dat zijn weerslag hebben op de opvoeding. Dit betekent niet dat elke ouder die vroeger is mishandeld zijn eigen kind slecht behandelt. De meeste weten die herhaling te vermijden. Maar geweld kan geweld kweken. ^{29 / 30}

In verder bestudeerde literatuur wordt nog het volgende genoemd wat betreft de gevolgen van mishandeling:

Algemene gevolgen:

- Negatief zelfbeeld
- Geen vertrouwen in anderen
- Moeizame relatieopbouw op volwassen leeftijd
- Provocatief gedrag om relaties te testen
- Gebrekkige en oppervlakkige relaties

We hebben ook nog een aantal specifieke gevolgen van emotionele mishandeling en verwaarlozing. Gevolgen van emotionele mishandeling:

- Het ontbreken van gevoelens van warmte, liefde en geborgenheid waardoor geen basisvertrouwen kan ontstaan.
- Angst voor de toekomst door de 'onveilige' en 'onbetrouwbare' opvoeding.
- Contactangst.
- Soms te zelfstandig, pseudo-volwassen gedrag.
- Failure to thrive (groei- en ontwikkelingsachterstand).
- Slecht of niet spelen.
- Hechtingsproblemen. ³¹

²⁹ <http://www.kindermishandeling.info/smartsite.dws>, 14-01-2005)

³⁰ Wolzak A., Mishandeling. Signaleren en handelen, NIZW Utrecht, 2001

³¹ Bilo R.A.C.arts, Vroege signalering van kindermishandeling, Uitgeverij De Tijdsstroom Lochem, 1989

Het laatst genoemde gevolg wordt ook benoemd door de al eerder genoemde Koers. In zijn boek wordt het volgende gezegd over de gevolgen van emotionele mishandeling. De kinderen die langdurig aan emotionele mishandeling onderworpen zijn geweest, zijn als volwassene angstig voor relaties. Ze zijn wanhopig op zoek naar mensen bij wie ze enige bevestiging, emotionele trouw en acceptatie vinden. Tegelijkertijd zijn ze bang om in een dergelijk relatiepatroon te functioneren. Vooral deze vorm van mishandeling geeft het beeld te zien van een eindeloze en trieste herhaling van generatie op generatie.³²

In onderstaande tabel is een samenvatting te lezen van de gevolgen gevonden in de literatuur (links) en de gevolgen die de geïnterviewden benoemd hebben (rechts).

Literatuur	Gevolgen volgens geïnterviewden
Negatief zelfbeeld.	Negatief zelfbeeld 50 %.
Geen basisvertrouwen door gebrek aan liefde, warmte en geborgenheid	Laag of geen zelfvertrouwen, 50 %.
Stoornissen, moeilijke relaties, hechtingsproblemen.	Psychische stoornissen: angststoornissen: faalangst, bindingsangst etc. 37 %.
	Minderwaardigheidscomplex, 25 %.
Depressiviteit.	Depressie 25 %.
Criminaliteit.	Gedragsproblemen, dwars, agressief, regels overtreden, teruggetrokken, introvert.
Verwonding/zelfmoord.	Zelfmoord.
Post traumatische stress stoornis.	Trauma's.
	Schuldgevoelens.
Geen vertrouwen in anderen	Geen vertrouwen in mensen.
	Niet kunnen omgaan met positieve aandacht, (niet vertrouwen, achterdocht).
	Overdreven sociaal (hunkering naar acceptatie).
Verslaving.	
Angst voor de toekomst door de 'onveilige' en 'onbetrouwbare' opvoeding.	
Contactangst.	
Soms te zelfstandig, pseudo-volwassen gedrag.	
Failure to thrive (groei- en ontwikkelingsachterstand) slecht of niet spelen, hechtingsproblemen.	

Zoals in de tabel af te lezen is, komt het grootste gedeelte van de gevolgen gevonden in de literatuur en benoemd tijdens de interviews overeen.

De naar onze mening belangrijkste gevolgen komen overeen. Het meest genoemde gevolg bij de geïnterviewden is het negatieve zelfbeeld. 50 % beantwoordde de vraag hiermee.

Volgens onze mening is dit ook het meest waarschijnlijke gevolg van emotionele mishandeling. Tegen het kind wordt zo vaak gezegd dat het slecht is en niet deugt dat het op een gegeven moment er zelf in gaat geloven. Het kind zal de schuld bij zichzelf zoeken en leggen. Het negatieve gedrag van de ouders geeft een negatief zelfbeeld bij het kind. Dit kan zelfs zo erg zijn dat het depressies tot gevolg heeft, psychische stoornissen of zelfs zelfmoord.

³² Koers A.J. Kindermishandeling, Ad Donker, Rotterdam, 1981

Voortvloeiend uit het negatieve zelfbeeld is het gevolg dat het kind een laag of geen zelfvertrouwen heeft. Dit is ook door 37 % benoemd. Het vertrouwen in andere daalt ook. De volwassene heeft immers het kind geen goed gedaan en het kind heeft zijn vertrouwen in de volwassene geschaad. Hierdoor vertrouwt het andere volwassene niet meer.

37 % van de geïnterviewden antwoordt dat het psychische stoornissen tot gevolg kan hebben. Volgens hen is emotionele mishandeling van grote invloed op de psychische gesteldheid en kan het absoluut een risicofactor zijn voor het ontwikkelen of in stand houden van psychische stoornissen.

Uiteraard zijn er ook een aantal gevolgen in de literatuur gevonden die niet zijn benoemd door de geïnterviewde. Andersom is wel opvallend dat er een drietal gevolgen zijn benoemd die niet in de literatuur terug te vinden zijn. Wij denken dat de gene die de boeken geschreven hebben er in de tijd minder dicht op stonden dan de geïnterviewden nu. Zij halen deze gevolgen uit de praktijk waar ze dagelijks mee te maken hebben. Daarom denken wij dat dit zeker wel noemenswaardige gevolgen zijn.

Slachtoffers van emotionele mishandeling vinden het moeilijk om met positieve aandacht om te gaan. Dit hebben zij niet vaak gehad en ze weten dan totaal niet hoe ze er op moeten reageren. Dit komt mede voort uit achterdocht van de positieve aandacht. Ze vertrouwen andere toch al niet. Het gevolg schuldgevoel wordt door de geïnterviewden uitgelegd als schuldgevoel over zichzelf. Ze geven zichzelf de schuld over hun gedrag. Dat ze emotioneel mishandeld worden komt door henzelf. Dit zorgt onder andere voor het negatieve zelfbeeld. Wat ook het gevolg van een minderwaardigheidscomplex heeft.

Wat niet onbelangrijk is om te melden, is dat jongeren die emotioneel mishandeld zijn niet alleen in de jeugdhulpverlening terecht komen. Door de bovengenoemde gevolgen komen jongeren ook terecht in de jeugdpsychiatrie of in de jeugdgevangenis.

2.7 Invloed op het verdere leven.

In de literatuur is naast de gevolgen niet veel bekend over de invloed die emotionele mishandeling op het verdere leven kan hebben. Daar is te kort onderzoek naar gedaan. De gevolgen die bij paragraaf 2.6 zijn benoemd zijn niet hetzelfde. Hier gaat het om de invloed van de gevolgen op het zelfbeeld, zelfvertrouwen en het functioneren. De langdurige, blijvende gevolgen. De geïnterviewden noemde de volgende invloeden:

- Negatief zelfbeeld.
- Weinig zelfvertrouwen.
- Gedragsproblemen.
- Slecht functioneren: succes toeschrijven aan factoren buiten zichzelf en fouten toeschrijven aan zichzelf.
- Achterstand sociale (emotionele) ontwikkeling.
- Relatieproblemen, niet in staat zijn een relatie te houden.
- Weinig sociale contacten, sociaal isolement.
- Onzekerheid en angst dezelfde fout te maken als de ouders.

Omdat er tal van gevolgen en invloeden zijn op en in het leven van kinderen die emotioneel mishandeld zijn, hebben wij ook de vraag gesteld of er mogelijkheden zijn om de gevolgen te beperken of zelfs te laten verdwijnen.

Geen een van de geïnterviewden denkt dat de gevolgen kunnen geheel kunnen verdwijnen. Wel gaan ze uit van de mogelijkheden tot beperking. Of de gevolgen te beperken zijn hangt af van verschillende factoren zie paragraaf 2.6 tabel 1.

De geïnterviewden noemen de volgende mogelijkheden tot beperking van de gevolgen:

- Positieve opvang door anderen, een kind dat er niet alleen voor staat.
- RET – therapie.
- Cognitieve therapie.
- Assertiviteitstraining.

Naar ons idee gaat het vaak om delen van de gevolgen aan te pakken en niet de emotionele mishandeling op zich. De hulpverlening begint pas als het al geschied is. Volgens ons moet er eerder aangepakt worden of zelfs preventief gewerkt worden. Niet achteraf moeten de gevolgen beperkt worden maar de factoren die bijdragen aan de emotionele mishandeling moeten tijdig worden aangepakt.

3.1 Vormen van behandeling.

De behandeling van mishandeling is tijdrovend en personeelsintensief, waarbij de resultaten, in tijd gemeten niet spectaculair zijn. Omdat de behandeling vaak zo lang duurt en de behandelaars geneigd zijn tot teleurstelling en ontmoediging is het van groot belang dat de betrokkenen in een team samenwerken, waarbij de onderlinge afspraken goed en duidelijk omschreven zijn, zodat er nagegaan kan worden wat gelukt is en wat niet zo goed loopt. Als het te lang duurt voor de behandeling op gang komt, moeten we ons volgens Koers realiseren dat er in cognitief en emotioneel opzicht ernstige ontwikkelingsstoornissen bij het kind kunnen ontstaan, die later onherstelbaar blijken te zijn.³³

Dit betwijfelen wij ten zeerste. Als het zo is dat het onherstelbaar blijkt te zijn is een behandeling uitgesloten en nutteloos. Wij zijn van mening dat er, in welke mate dan ook, wel iets aan gedaan kan worden. Al is het niet geheel herstel, er kan wel het een en ander beperkt worden.

Koers onderscheid wat betreft intensiteit een viertal niveaus van hulp aan het betrokken gezinssysteem:

1. Zorg.

We dienen na te gaan of in de eerste levensbehoefte van het kind en het gezin minimaal is voorzien. De basale zorg dient met betrekking tot de volgende punten overwogen te worden, of er op de juiste of aanvaardbare wijze is voorzien. Voeding, kleding, woning, financiën, huwelijk, werk, familie, sociale contacten, gezondheidszorg en sociale dienst.

2. Begeleiding.

Als er aan de hiervoor genoemde factoren van basale zorg voldaan is, is de volgende fase van belang om na te gaan of er een of andere vorm van begeleiding noodzakelijk is.

Er wordt een onderscheid gemaakt in pedagogische en psychologische begeleiding

Bij pedagogische begeleiding moet er informatie aangereikt worden over, of inzicht verschaffen in, de factoren die het gedrag en de ontwikkeling van een kind beïnvloeden.

Vele ouders in mishandelde gezinnen hebben er geen idee van wat normaal gedrag is voor een kind van een bepaalde leeftijd, hoe ze erop kunnen reageren en hoe ze het kunnen beïnvloeden.

Bij de psychologische begeleiding gaat het om het aanbieden van informatie over en het verschaffen van inzicht in de factoren die het gevoelsleven van een kind beïnvloeden. De ervaringen van een kind en de invloed die dergelijke ervaringen op de ontwikkeling van een kind kunnen hebben. Aan de ouders moet worden uitgelegd dat gevoelens van de ouders bepaalde gevoelens bij een kind oproepen en dat een bepaald gedrag van ouders verstrekende en diep ingrijpende gevolgen kan hebben voor het gevoelsleven van een kind.

3. Crisisinterventie.

Elke vorm van mishandeling is een uiting van een crisissituatie. Het is een signaal van openbrekende crisis. Interventie, ingrijpen, tussen beide komen, te hulp komen in een mishandelingsituatie betekent altijd een vorm van crisisinterventie.

4. Therapie.

Bij therapie hebben we te maken met een goed georganiseerde vorm van intensieve bemoeienis met het gezin door een daartoe professioneel geschoold iemand. Een aantal therapievormen zijn de volgende:

- Non-directieve therapie (client centered therapy).
- Gedragstherapie.

³³ Koers A.J. Kindermishandeling, Ad Donker, Rotterdam, 1981

- Psychoanalytische methode.
- On analytic lines.
- Gestalttherapie.
- Gezinstherapie ³⁴.

De gedragstherapie wordt door onze geïnterviewden ook benoemd als bij hen bekende vorm van behandeling.

In door ons verder bestudeerde literatuur komen we tot de ontdekking dat er door M.A.S. Roelofs een onderscheid wordt gemaakt in twee strategieën als reactie op mishandeling. Dat zijn compassionstrategie en controlstrategie. Beide strategieën zijn er op gericht de mishandeling te stoppen en de risico's voor herhaling in de toekomst uit te schakelen.

- Compassionstrategie.

De compassionstrategie gaat primair uit van het aanleren van vaardigheden bij de ouders. De kinderen blijven veelal in het gezin of worden al vrij snel na een uithuisplaatsing weer bij de ouders teruggeplaatst. Ook blijft een Kinderbeschermingsmaatregel meestal uit. Ouders worden door middel van video hometraining, praktische pedagogische gezinsbegeleiding etc. geholpen om op een andere wijze op het gedrag van hun kinderen te reageren. Bij een compassion reactie past het dat de hulpverlener veel investeert om een vertrouwensrelatie op te bouwen met het gezin.

- Controlstrategie.

De controlstrategie stelt door middel van ingrijpen, het voorkomen van verdere beschadiging van het kind centraal. Door het veilig stellen van het kind, krijgt het kind betere kansen om zich verder te ontwikkelen. Bij de controlstrategie schat men in dat het risico voor het kind te groot is. Ouders worden als het 'niet leerbaar' ingeschat. Vaak wordt dan gekozen voor een langdurige uithuisplaatsing van het kind. Bescherming staat in deze opvatting centraal. Vaak wordt voor een kinderbeschermingmaatregel gekozen of voor vrijwillige hulpverlening met stokken achter de deur. ³⁵

Het NIZW zegt het volgende over de aanpak van mishandeling.

Mishandeling is een samengaan van uiteenlopende, onderliggende problemen die bijdragen aan het ontstaan en voortbestaan ervan. Daarom zijn er voor de aanpak van dit maatschappelijke probleem geen 'eenvoudige' oplossingen. Bovendien is voor een succesvolle aanpak inzet op vele fronten nodig.

Dat vraagt om actieve betrokkenheid van overheden, diverse beroepsgroepen en algemeen publiek. We beschrijven de aanpak van mishandeling aan de hand van zes functies:

1. Universele preventie.

Het is moeilijk voorspelbaar of en wanneer in een gezin mishandeling zal plaatsvinden. Toch is het belangrijk om problemen in gezinnen die uiteindelijk kunnen uitmonden in mishandeling voor te zijn. Dat zijn argumenten om activiteiten uit te voeren die zich richten op alle ouders en kinderen. Dat zijn de volgende twee activiteiten:

- Bij ouders de kennis over kinderrechten en over opvoeding, en daarmee opvoedingsvaardigheden, vergroten
- Bij kinderen de kennis over kinderrechten, in het bijzonder bescherming tegen mishandeling, vergroten.

2. Ondersteunen van risicogroepen en – gezinnen.

De factoren die de kans op opvoedingsproblemen en mishandeling vergroten zijn in grote mate bekend. Als die risicofactoren in een gezin bestaan, geeft dat geen zekerheid dat

³⁴ Koers A.J. Kindermishandeling, Ad Donker, Rotterdam, 1981

³⁵ Haans, G., Themaboek kinderscherming, B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam, 2000

problemen zullen ontstaan. Niettemin is dat verhoogde risico, reden genoeg om die gezinnen, uit voorzorg, actie te ondernemen. Het signaleren van risicosituaties in gezinnen is een basis om actief opvoedingsondersteuning aan te bieden. We noemen hier drie manieren om risicogezinnen te selecteren die je vervolgens actief opvoedingsondersteuning aanbiedt.

- Risicogroepen (selectieve preventie).

Selectie op basis van demografische kenmerken: leeftijd, inkomen of woonbuurt spelen dan bijvoorbeeld een rol. Programma's die op die basis in Nederland worden uitgevoerd zijn Moeders informeren en Home-start. Het is aannemelijk dat deze programma's een aandeel hebben in het voorkomen van mishandeling. Ze zijn daar echter niet expliciet op gericht. Dergelijke programma's bestaan wel en worden onder andere in de Verenigde Staten uitgevoerd.

- Individuele gezinnen waar risico aanwezig is (geïndiceerde preventie).

Het signaleren van de aanwezigheid van risicofactoren bij individuele gezinnen, kan plaatsvinden tijdens contact met de Jeugdgezondheidszorg (JGZ). Er hoeft in dat geval nog niet van opvoedingsproblemen sprake te zijn. Het gezin wordt uit voorzorg ondersteuning aangeboden.

- Gezinnen met opvoedingsproblemen (vroeg interventie).

Het signaleren van (beginnende) opvoedingsproblemen, die kunnen escaleren tot mishandeling. Voor een deel gaat dit gelijk op met het signaleren van mishandeling. Het gezin wordt actieve ondersteuning aangeboden om te voorkomen dat de problemen verergeren tot mishandeling.

3. Signaleren van mishandeling.

Als in een gezin mishandeling plaatsvindt, zullen de leden van dat gezin daar niet zo snel met anderen over praten: uit schaamte, loyaliteit of omdat ze zich van de ernst van de problemen niet bewust zijn. Niettemin zenden ze (onbewust) wel signalen uit die mensen in de omgeving van het kind die er op kunnen attenderen dat er in het gezin iets scheef zit. Op voorhand is op basis van de signalen alleen, niet te zeggen is of er in een gezin sprake is van een zorgwekkende situatie die tot mishandeling kan uitgroeien of dat er al sprake is van mishandeling. Maar ook het signaleren van zorgwekkende opvoedingssituaties is van belang om te komen tot ondersteuning van het gezin om het verergeren tot mishandeling te voorkomen. Juist omdat gezinnen problemen binnenshuis proberen te houden, is het in het belang van het kind nodig dat mensen in de omgeving van het gezin signalen oppikken. En zich bewust afvragen of mishandeling een van de mogelijke oorzaken is van die signalen. Wanneer een beroepskracht op basis van signalen problemen in een gezin vermoedt, heeft hij een aantal mogelijkheden om actie te ondernemen waaronder:

- Met de ouders en/of het kind in gesprek gaan om zijn zorgen te bespreken.
- Met collega's overleggen om te zien of zij de zorgen delen.
- Overleggen met beroepskrachten buiten de eigen werkkring, bijvoorbeeld in een samenwerkingsverband zoals een buurtnetwerk.
- Als iemand twijfels heeft over de interpretatie van signalen of welke actie hij kan ondernemen, kan hij advies vragen bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK).
- Als bij de signaleerder zorgen blijven bestaan, maar hij en zijn collega's niet tot uitsluitel komen of een kind wel of niet mishandeld wordt, is het niet de bedoeling dat hij de zaak laat rusten. Dat hoeft ook niet, want hij kan zich dan wenden tot het AMK. Het AMK is gemachtigd om onderzoek te doen naar vermoedens en heeft daarvoor speciale bevoegdheden. Als de signaleerder de verantwoordelijkheid aan het AMK overdraagt, spreken we van melden bij het AMK.

4. Onderzoeken van (vermoedens van) mishandeling.

Als een beroepskracht vermoedt dat er sprake is van problemen in een gezin, kan hij dat vermoeden samen met collega's onderzoeken en eventueel actie ondernemen om hulp op gang te brengen. Het kan zijn dat zijn mogelijkheden niet voldoende zijn om te achterhalen of er sprake is van problemen in het gezin en/of hulp op gang te brengen. In dat geval kunnen andere instanties de verantwoordelijkheid overnemen.

5. Hulpverlening aan betrokkenen.

Als duidelijk is welke problemen er in het gezin zijn, welke schade er is bij betrokkenen en welke hulp noodzakelijk is om de problemen aan te pakken en de schade zoveel mogelijk te herstellen, kan de hulpverlening in gang gezet worden. Het doel van die hulp is de situatie van mishandeling beëindigen, zorgen dat de achterliggende problemen die bijdragen aan het ontstaan en voortduren van de mishandeling verholpen worden en de lichamelijke en/of psychische schade bij de betrokkenen, voorzover mogelijk, herstellen.

Welke hulp wordt ingezet, is zeer uiteenlopend en kan per geval verschillen. Er moet hulp zijn voor:

- De plegers.

Met als doel de problemen van de pleger(s) weg te nemen of beheersbaar te maken, zodat deze niet meer leiden tot mishandeling van het kind. Bestaat bijvoorbeeld uit: praktische ondersteuning bij huishouding, therapie, verslavingshulp, etc.

- De jeugdigen.

Met als doel de schade die de jeugdige als gevolg van de mishandeling heeft opgelopen, voor zover mogelijk, te herstellen. Dit bestaat bijvoorbeeld uit: medische zorg, vergroten sociale competentie, therapie, etc.

- Andere betrokkenen.

In een aantal gevallen, bijvoorbeeld bij seksueel misbruik binnen het gezin, is ook hulp aan andere gezinsleden van belang. Met als doel het de schade van de jeugdige die het heeft opgelopen, voor zover mogelijk, te herstellen.

De hulp die geboden wordt, moet toegesneden zijn op het probleem en op de individuen waar het om gaat. Daarom moet er keuze mogelijk zijn uit een gevarieerd hulpaanbod. Dat betekent dat er modules beschikbaar moeten zijn, die op het moment dat duidelijk is welke hulp noodzakelijk is, aan betrokkenen aangeboden kunnen worden.

Voor de aanpak van mishandeling is hulpverlening pas succesvol als geconcludeerd kan worden dat de kans op nieuwe escalatie afwezig of beheersbaar is en de schade bij de jeugdige zoveel mogelijk is hersteld.

6. Nazorg na mishandeling.

Als er hulp is geweest in het gezin en voor de jeugdige, dan is daarmee niet gezegd dat de problemen definitief zijn opgelost. Het risico op terugval blijft bestaan. Uit praktijk en onderzoek is bekend dat een aantal gezinnen waar hulpverlening heeft plaatsgevonden, na verloop van tijd weer terugvallen in hun oude patroon.

Door, met bepaalde tussenpozen, te controleren of er sprake is van terugval kan gecheckt worden of het kind nog steeds veilig is. Mocht blijken dat er sprake is van een terugval, dan zal het nodig zijn om (eventueel) opnieuw onderzoek te doen en/of hulpverlening op te starten.³⁶

Wat niet in literatuur of door de geïnterviewden benoemd is, is het sociale competentie model. In de jeugdhulpverlening wordt om gedrag te verbeteren het sociaal competentie model gebruikt. Het sociale competentie model is gericht op het verbeteren van het sociaal

³⁶ www.kindermishandeling.info, 14-02-2005)

en emotioneel gedrag van jongeren. Dit gaat vooral om jongeren die het ontbreekt aan vaardigheden omdat zij die thuis niet geleerd of meegekregen hebben. Dit model bestaat uit vier fases waarin de jongere met zijn goede gedrag punten kan verdienen. Met deze punten kan de jongere privileges verwerven en bij een bepaald aantal punten doorgaan naar een volgende fase. De fases zorgen ook voor meer vrijheden en verantwoordelijkheid. Zo kan bijvoorbeeld bij de overgang naar een volgende fase de sleutel van het huis verdiend worden. Op deze manier wordt de jongere gestimuleerd positief gedrag te tonen. Dit heeft invloed op het zelfbeeld, zelfvertrouwen en functioneren.

Over de behandelingsmogelijkheden hebben wij ook de geïnterviewden aan het woord gelaten. Wat opvallend is dat alle geïnterviewden zeggen, dat als het puur om behandelingen en/of therapieën gaat, dat zij geen specifiek therapieën of behandelingen weten die ontwikkeld zijn voor het behandelen van emotionele mishandeling. Er worden therapieën gebruikt die gevolgen moeten bestrijden. Therapieën zoals: sociale vaardigheden, spel therapie, cognitieve therapie. De werkzaamheid van therapieën is afhankelijk van de beleving van het kind. De behandelingen bieden mogelijkheden om iets te doen aan de gevolgen.

Verder zegt een geïnterviewde dat het belangrijk is dat het kind beseft dat het emotioneel mishandeld is. Want een therapie of behandeling heeft de gewenste werking als het kind dit inziet. Dan zullen positieve prestaties het zelfbeeld positief kunnen veranderen van het kind. Het kind leert tijdens therapieën om succesvol te presteren en dat je trots mag zijn als je iets hebt volbracht.

Belangrijk is ook dat het kind inziet dat van iets negatiefs iets positiefs te maken valt. Dat emotionele mishandeling ervoor kan zorgen dat het kind gemotiveerder raakt om te bewijzen dat hij er wel mag zijn. En dat hij wel wat waard is. Wat als gevolg heeft, dat het zelfbeeld en het zelfvertrouwen en het functioneren, zal verbeteren en zal groeien.

Het kind leert ook door gesprekken te voeren, om zijn eigenwaarde op te krikken. Dat hij er best mag zijn. Het bieden van structuur aan het kind hierbij stimuleert om te presteren.

Deze behandeling heeft alleen pas op langere termijn zijn werking. En deze behandeling heeft veelal alleen succes bij volwassenen. Omdat deze aangesproken kan worden op vertoond gedrag. En omdat deze in staat is tot zelfreflectie. Wat ook belangrijk was volgens de geïnterviewden was dat het kind duidelijk wordt gemaakt dat het niets fout heeft gedaan, maar ouders gefaald hebben. Maar ook dit zal afhangen van de leeftijd van het kind. Dit zijn punten waar wij volledig achter staan.

Dit zijn de vormen van behandeling en aandachtspunten voor emotionele mishandeling, die bekend waren bij de geïnterviewden:

- Aanpak van gedragsproblemen.
- Individuele en groepsgerichte therapie.
- RET – therapie.
- Assertiviteitstraining.
- Agressietraining.
- Sociale vaardigheidstraining.
- Speltherapie.
- Eigen waarde opbouwen.
- Bieden van structuur.

Wij denken dat het belangrijkste is om het kind eerst uit de situatie te halen en dan verder te gaan met het verbeteren van het zelfbeeld door middel van therapieën. Wij denken dat preventief werken het beste zou zijn. Ook wij denken dat er geen specifieke behandeling is voor emotionele mishandeling, maar wel therapieën om gevolgen zoals het zelfbeeld te verbeteren, bestaan.

3.2 Behandelingen, op het gebied van gedrag, in andere werkvelden.

Zoals wij in het vorige hoofdstuk al hebben benoemd, is dat jongeren die emotioneel mishandeld zijn niet alleen in de jeugdhulpverlening terecht komen. Door de gevolgen die emotionele mishandeling heeft komen jongeren ook terecht in de jeugdpsychiatrie en de jeugdgevangenis. In de jeugdgevangenis of een jeugdinternaat is de behandeling voornamelijk gericht op structuur bieden. En ervoor zorgen dat jongeren niet terugvallen in het oude gedrag als zij hun straf hebben uitgezeten.

In de jeugdpsychiatrie is de behandeling erop gericht dat het ziektebeeld van de jongeren stabiel wordt. Dit wordt op verschillende manieren gedaan. Een onderdeel van de behandeling kan zijn dat er een signaleringsplan wordt opgesteld. Hierin worden verschillende gedragingen beschreven. Deze gedragingen worden verdeeld in verschillende fasen. Naast die fasen komen interventies te staan, die de hulpverleners moeten toepassen. Interventies is de houding die de hulpverlener gebruikt in het contact met de cliënt. Hierdoor wordt getracht om de cliënt weer in een goede stemming te krijgen. In het signaleringsplannen staan ook doelen opgesteld. Deze doelen hebben als uitgangspunt om het ziektebeeld van de cliënt stabiel te maken en houden.

3.3 De slachtoffers.

Om de schadelijke gevolgen in het verdere leven van een emotioneel mishandeld kind te kunnen beperken, is het toch van belang om te gaan kijken naar waar de slachtoffers van emotionele mishandeling behoefte aan hebben. Dit is niet een gemakkelijke opdracht. De slachtoffers immers spreken niet graag over hun mishandeling. Sterker nog, sommige zijn zich niet bewust van het feit dat ze emotioneel mishandeld zijn. Daarom hebben wij de vraag voorgelegd in ons interview. Uit de interviews is gebleken dat de geïnterviewden het ook niet precies konden vertellen. Zij kunnen alleen maar een inschatting maken van de behoefte maar zeker weten doen ze het niet. Wel wordt er benoemd dat dit per kind verschillend kan zijn. Het ene kind heeft behoefte aan positieve aandacht terwijl het andere kind, hoe tegenstrijdig het ook klinkt, behoefte heeft aan bevestiging van het negatieve zelfbeeld. Een geïnterviewde vertelde het volgende. Een jongere kreeg positieve reacties op de vooruitgang die hij boekte, tijdens zijn verblijf in een leefgroep. Iedere keer als hij een positieve reactie ontving, dan sloot hij zichzelf op in het toilet. Hier liet hij zijn woede en onbegrip de vrije loop. Wat er op neerkwam, dat hij het toilet verbouwde. Dit deed hij omdat hij niet kon omgaan met positieve reacties. En omdat hij deze positieve reacties niet geloofde. En om zijn ongeloof te uiten en te bewijzen dat hij geen positieve reactie verdiende, verbouwde hij het toilet. Dit wordt ook wel self-fulfilling prophecy genoemd. Terecht noemt een andere geïnterviewde dat ze moeten leren om complimenten aan te nemen.

Bij het tegemoet komen in de behoeftes moet volgens ons wel rekening gehouden worden met afstand en nabijheid. Er moet voldoende afstand gehouden worden om te voorkomen dat het kind de self-fulfilling prophecy toepast. De geïnterviewden noemen nog de volgende behoefte van slachtoffers:

- Positieve aandacht (dit wordt door 37 % van de geïnterviewde benoemd).
- Begrip/luisterend oor (dit wordt door 37 % van de geïnterviewde benoemd).
- Waardering (dit wordt door 37 % van de geïnterviewde benoemd).
- Leren succes aan zichzelf toe te wijden.
- Veel praten.
- Leren accepteren van zichzelf.
- Bevestiging negatieve zelfbeeld.
- Liefde.
- Ondersteuning.
- Leren uiten van emoties.
- Het leren aannemen van complimenten en bemoedigingen.
- Structuur.
- Het gevoel dat ze wel gewenst zijn en niet mislukt.

4.1 Knelpunten in de hulpverlening.

In de hulpverlening komen knelpunten naar voren op verschillende gebieden. Als eerst in bij de hulpverlenende instanties zelf.

Als een gezin beslist om hulp van buiten te accepteren, zijn de problemen nog niet opgelost. Vaak is er een jarenlang proces van hulpverlening nodig waarbij verschillende instellingen met elkaar samenwerken. Helaas gaat er bij die samenwerking nogal eens wat mis. De trieste waarheid is dat de hulpverleners soms drukker zijn met onderlinge machtsstrijd dan met het gezin. Of soms is het door tijdsgebrek niet mogelijk om afspreken te maken. Soms loopt samenwerking spaak omdat het beroepsgeheim van de betrokkenen een goed overleg verhindert. Hieronder zullen wij nog enkele moeilijkheden in de samenwerking tussen de verschillende hulpverleners benoemen.

- Verschillen in visie.

Hulpverleningsinstellingen hebben uiteenlopende visies over lichamelijke, psychische of seksuele mishandeling. De opvattingen over de oorzaak van mishandeling variëren. De een geeft hormonen de schuld, de ander de maatschappij, de nare jeugd of de omgeving. Het gevolg is dat er geen eenduidig idee bestaat over wat de beste behandeling is.

- Wantrouwen.

Bij samenwerking zullen instelling hun visies bekend moeten maken en bereid zijn deze ter discussie te stellen. Maar men is bang voor kritiek en wantrouwt de andere betrokken instellingen. Ook leven er vele vooroordelen; huisartsen doen niets, de politie doet te veel, de een is te genuanceerd en de ander te autoritair.

Verder is er nog het probleem wat is ieders taak binnen de samenwerking? Wie is deskundig en wie neemt de beslissingen?

Wat hierbij opvalt is dat hetzelfde mechanismen ook spelen in de gezinnen. Tijdsgebrek, rolverwarring, verschillen in visie over de aanpak van de kinderen, wantrouwen, machtsprobleem, gezinsgeheimen en rolpatronen.

De verschillende hulpverleners hebben vaak moeite met de zo noodzakelijke samenwerking. En dit terwijl ze juist elkaars steun en respect zo hard nodig hebben om hun werk goed te kunnen doen. Een verschijnsel waar in de literatuur op gewezen werd in verband met deze moeilijke samenwerking is de burn-out. Het emotioneel opbranden van de hulpverlener.

Bezig zijn met mishandeling is zwaar. Zeker als je gespecialiseerd raakt, dan wordt er veel naar je toegeschoven. Het is daarom van belang om zelf te zorgen voor een eigen emotionele uitlaatklep. Hulpverleners kunnen elkaar daarbij helpen. De hulpverlener dient uiteraard betrokken te zijn bij de problemen maar tegelijkertijd afstand te houden. Als hij dat niet doet, dan brandt hij op. Met als gevolg dat het kind en het gezin (en soms het eigen gezin) in de kou staan.³⁷

Verder komen we nog een aantal factoren tegen die aanwezig zijn en de hulpverlening bemoeilijken of onmogelijk maken zoals:

Weerstand in het kind.

- Angst voor conflict en fysiek geweld.
- Angst om niet geloofd te worden.
- Loyaliteit tegenover de pleger.
- Fatalisme; melding helpt niet, de pleger wordt toch maar kort of niet gestraft.
- Schuldgevoelens: het is mijn eigen schuld.
- Het hoort zo.

³⁷ Rensen B., Kindermishandeling voor het leven beschadigd, A.W. Bruna Uitgevers B.V. Utrecht, 1990

Weerstand in het gezin.

- Vermijden van hulpverleningscontacten.
- Gesloten gezinssystemen.

Weerstand en knelpunten bij hulpverleners en hulpverlenende instanties.

- Onderschatten van de ernst van de situatie, de omvang van het probleem en de gevolgen ervan.
- Ontkenning in verband met angst voor de eigen agressie bij confrontatie met het slachtoffer en/of de plegers.
- Angst voor agressie van de zijde van de ouders.
- Angst voor het onbekende (waar begin ik aan, waar moet ik t melden, is het wel zo).
- Factoren als tijdsdruk en arbeidsintensieve werkzaamheden zonder direct zichtbare resultaten.
- Angst voor justitie.
- Ethische problemen met beroepsgeheim, beroepsopvatting en eigen levenshouding.
- Fatalisme; er is niets aan te doen, het gebeurt van generatie op generatie).
- Ontbreken van draaiboek m.b.t. mishandeling bij hulpverlenende instanties.
- Twijfels over de betrouwbaarheid van de melding.

Weerstand en knelpunten in de maatschappij.

- Verminderde welvaart, waardoor enerzijds de risicofactoren qua ernst toenemen en de mogelijkheden voor signalering en hulpverlening verminderen.
- Traditionele en starre machtsongelijkheid tussen mannen en vrouwen, jongens en meisjes, ouderen en jongeren.³⁸

Ook zijn wij ten rade gegaan bij de mensen waar we het interview hebben afgenomen. Aan hen hebben wij de vraag gesteld waar zij zelf tegenaan lopen wanneer zij een cliënt hebben die emotioneel mishandeld is. De volgende knelpunten werden door hen benoemd:

- Introverte jongeren (37 % benoemde dit als knelpunt).
- Moeilijk bespreekbaar onderwerp voor jongere (37 % vond dit een obstakel).
- Veel tijd moeten steken in het winnen van vrouwen (37 %).
- Negatief zelfbeeld dat moeilijk te doorbreken is (25 %).
- Vermijden, ontwijken of negeren van het onderwerp door pedagogisch medewerkers (er wordt geen noemer aan gegeven) (25 %).
- Ouders die terugvallen in het oude patroon.
- Afwijzing door andere.
- Geen vertrouwen meer in volwassenen.

25 % van de geïnterviewden lopen met name aan tegen het negatieve zelfbeeld dat de kinderen hebben. Met als aanverwanten een minderwaardigheidsgevoel, weinig zelfvertrouwen en een negatieve zelfwaardering. Dit is erg moeilijk om te doorbreken. Er zijn dan knelpunten in het contact. Een valkuil is afwijzing. De jongere zijn vaak zeer gevoelig voor afwijzing en hebben daarentegen behoefte aan waardering. Maar dat is afhankelijk van de emotionele schade.

Dit zijn andere knelpunten dan genoemd in de literatuur. Bij de geïnterviewden ging het vooral om de knelpunten waar zij tegen aan lopen in het contact met de cliënt. Dit hebben wij gevraagd om rekening te kunnen houden met het product dat we gaan maken.

4.2 Veranderingen.

Doordat er een aantal factoren zijn die een optimale behandeling in de weg staan is het van belang dat er een aantal verandering moeten plaats vinden om zo effectief en efficiënt

³⁸ Bilo R.A.C.arts, Vroege signalering van kindermishandeling, Uitgeverij De Tijdstroom Lochem, 1989

mogelijk te kunnen hulpverlening. Daarom hebben wij de vraag gesteld welke veranderingen pedagogisch medewerkers op prijs zouden stellen in de behandeling. Het ligt erg voor de hand dat het de tegenovergestelde punten zijn van de knelpunten benoemd in paragraaf 4.1. De geïnterviewden hebben ook de volgende antwoorden gegeven, die zoals je kunt zien voor een deel het tegenovergestelde zijn van de knelpunten.

- Bereikbare, open, gewillige jongeren.
- Beter bespreekbaar onderwerp .
- Jongere die bewust zijn van wat er is gebeurd en dat het niet zo hoort.
- Jongere die open staan voor behandeling.
- Meer aandacht/bekendheid voor het onderwerp en de gevolgen.
- Meer geld van de regering.
- Mogelijkheid tot grote kans van slagen van behandeling en begeleiding.
- Er is behoefte specifieke hulpverleningsvorm waarin de jongere begeleid kan worden, gericht op emotionele mishandeling.
- De uitbanning en opheffing van de grootste valkuilen.

Door een geïnterviewden wordt verder nog een scherpe bijdrage geleverd over verandering in de aanpak van de hulpverlening. Hij zegt hierover dat pedagogisch medewerkers eerst de volgende drie punten moeten uitzoeken:

- Inschatting van de ernst (d.m.v. observaties, psychologisch onderzoek, vragenlijsten en gespreksvoering)
- Kijken of er de mogelijkheid bestaat om de ouders te betrekken bij de hulpverlening, therapiebereidheid van de ouders.
- Dan moet er gekeken worden naar punt 1 en 2 en hoe dat te combineren is tot een goede hulpverlening, wat werkt wel en wat werkt niet, wat is effectief en hoe gaan we dat doen, wat werkt.

Als dit gedaan is kan er pas goed hulpverlening plaatsvinden. Dit vinden wij een goed begin van hulpverlening. Het lijkt ons noodzakelijk dat deze drie punten eerst uitgezocht worden.

4.3 Omgangsvormen.

Wij hebben aan de geïnterviewden de vraag voorgelegd, welke houding zij moeten aannemen ten opzichte van de jongeren. Wij hebben hen deze vraag voorgelegd, omdat wij een beeld willen schetsen hoe zij handelen. Uit de interviews hebben wij diverse antwoorden gekregen. Waarbij 62,5 % aangaf dat bewust handelen van pedagogisch medewerkers erg belangrijk is. Hieronder hebben wij alle antwoorden neergezet.

- Positief benaderen, maar niet te positief (37,5%).
- Begrip tonen (37,5%).
- Het zelfbeeld verbeteren (25%).
- Vertrouwen in anderen en de jongere zelf positief stimuleren.
- Proberen er op een geaccepteerde manier mee om te gaan (37,5%).
- Er open over praten.
- Bewust kunnen behandelen (62,5%).
- De jongeren laten inzien wat wel hoort en dat t niet goed is geweest hoe ze met hem zijn omgegaan (25 %).
- Open houding (50%).
- Luisterhouding (25%).
- Duidelijke grenzen aangeven.
- Het niet afwijzen van het kind.
- Neutraal blijven.
- Jongere motiveren tot behandeling.

Daarnaast hebben wij de geïnterviewden de vraag voorgelegd wat zij juist niet zouden moeten doen, wanneer zij een jongere behandelen die ook de emotioneel mishandeld is. Wij hebben alleen de antwoorden eruit gehaald die niet werden genoemd bij de vraag, welke

houding zij moeten aannemen ten opzichte van jongeren. Dit hebben wij gedaan omdat er veel werd geantwoord met het tegenovergestelde van wat zij wel moeten doen.

- Het negatieve zelfbeeld en zelfvertrouwen bevestigen (hetzelfde gedrag vertonen als de ouders gedaan hebben) (25%).
- Niet teveel pushen, dwingen of trekken aan jongere (75%).
- Niet te hoge eisen stellen.
- Niet te hoge verwachtingen hebben.

Uit de antwoorden die werden gegeven, komt vooral naar voren dat pedagogisch medewerkers vinden dat zij zelf veel kunnen doen. Wanneer zij de juiste houding aannemen, dan kunnen zij het vertrouwen winnen van de jongeren. Wanneer zij dit vertrouwen hebben, dan kunnen zij gaan werken aan het behandelen van emotionele mishandeling. Het is niet zo dat zij denken dat zij de gevolgen ongedaan kunnen maken. Maar zij zijn wel van mening dat zij de jongeren kunnen helpen met een manier te vinden om verder te gaan met hun leven.

Wij zijn het eens met de antwoorden die de geïnterviewden hebben gegeven. Zoals wij het zien is het erg belangrijk dat pedagogisch medewerkers zich bewust zijn van hun handelen en dat zij ook bewust handelen.

5.1 Wetgeving.

Wij hebben in ons interview vragen opgenomen over wetgeving. Dit hebben wij gedaan aangezien pedagogisch medewerkers te maken hebben met verschillende wetten. En wij wilden achterhalen over welke kennis zij beschikten, als het aankwam op de wet- en regelgeving. Wij stelden hen de vraag welke wetten er gericht waren op mishandeling en specifiek op emotionele mishandeling. En wat deze wetten zeggen.

In onderstaande tabel is een samenvatting te lezen van de wetten gevonden in de literatuur (links) en de wetten die de geïnterviewden benoemd hebben (rechts).

Literatuur	Wetten volgens geïnterviewden
Internationaal Recht - Verdrag inzake de rechten van het kind.	In de rechten van het kind staat dat elk kind recht heeft op liefde.
Burgerlijk Wetboek 1- Afdeling 3, Raad voor de Kinderbescherming Titel 13, Minderjarigheid.	Onderdeel van de Raad van Kinderbescherming. De Raad van Kinderbescherming geeft de beoordeling van een situatie en oordeelt over de gevolgen die eraan vast hangen.
Wetboek van Strafrecht - Titel XX, Mishandeling.	In het straf recht staat dat je een kind niet mag mishandelen zowel lichamelijk als emotioneel. Er worden weinig straffen opgelegd voor emotionele mishandeling omdat de gevolgen de duur en de ernst moeilijk te bewijzen zijn.
Wet op de Jeugdhulpverlening, Hoofdstuk IV, Advies- en Meldpunten Kindermishandelingen.	
Wet Bescherming Persoonsgegevens.	

Zoals in de tabel is af te lezen, komen de antwoorden van de geïnterviewden overeen met de door ons gevonden wetten, die betrekking hebben op mishandeling en specifiek op emotionele mishandeling. Helaas zijn we wel genooddaakt om te melden dat slechts 37,5% van de geïnterviewde. over de kennis beschikt van de wet- en regelgeving.

Wij zijn van mening dat te weinig pedagogisch medewerkers iets weten van de wet- en regelgeving. Hieruit komt goed naar voren, dat pedagogisch medewerkers niet veel van doen hebben met de wet- en regelgeving. Of dat pedagogisch medewerkers te weinig meekrijgen van welke wet- en regelgeving. Daaruit kunnen wij concluderen dat zij niet goed weten waar op welke wetten zij een beroep kunnen doen, mochten zij die nodig hebben om de veiligheid van hun cliënten te waarborgen.

5.2 Wetgeving en Jeugdhulpverlening.

Vervolgens hebben wij de geïnterviewden ook de vraag gesteld welke gevolgen, de verandering van de Wet op de Jeugdhulpverlening naar de wet op de Jeugdzorg, heeft gehad op de wijze van behandelen van cliënten. Ook vroegen wij hen of zij de veranderingen ten goede vinden komen van de hulpverlening.

Dit is van belang omdat de pedagogisch medewerkers hier afhankelijk van zijn, aangezien zij werken in de jeugdhulpverlening. En deze wetswijziging dus ook doorwerkt in hun mogelijkheden om jongeren te behandelen.

In onderstaand tabel is een samenvatting te lezen van de wetswijzigingen gevonden in de literatuur (links) en van de wetswijzigingen die de geïnterviewden benoemd hebben (rechts).

Literatuur	Gevolgen volgens geïnterviewde
Meer cliëntgericht werken in de jeugdzorg.	Van aanbodgericht naar vraaggericht werken (50%).
	Gezin staat centraal en wordt als een geheel gezien.
Introductie van gezinscoaching. De gezinscoach ondersteunt waar nodig het gezin.	Gezinsvoogd heeft een kleinere rol.
	Jongere zoveel mogelijk thuis te laten wonen en ambulant hulpverleners.
Recht op jeugdzorg. Zo moet ze 'op tijd' en 'op maat' beschikbaar zijn voor de cliënt.	
Eén centrale, herkenbare toegang tot de jeugdzorg.	
Integratie van Advies- en meldpunten kindermishandeling (AMK), de (gezins)voogdij en de jeugdreclassering in het bureau jeugdzorg.	
De verschillende vormen van hulpverlening op elkaar worden afgestemd. Zodat instanties niet langs elkaar heen werken. Waardoor de hulpverlening beter geleverd kan worden.	

Zoals in de tabel is af te lezen. Heeft 50% van de geïnterviewden geantwoord dat een verandering heeft plaatsgevonden in de werkwijze. Dat de nieuwe werkwijze cliëntgericht werken is. Een ander gevolg van de wetswijziging is dat het gezin als geheel centraal staat. En dat de rol van de gezinsvoogd een stuk kleiner is geworden. Zoals in de wetswijziging geschreven staat, heeft de gezinsvoogd een ondersteunende functie.

De geïnterviewden vinden dat niet vrijwillige opnames niet ten goede komen van de hulpverlening. Want de jongere is niet gemotiveerd voor de behandeling. De wet voldoet niet aan gedwongen hulp. De grenzen moeten scherper zijn. Wij hebben dit nagezocht in de wet en zijn helaas tot de dezelfde conclusie gekomen als het antwoord van de geïnterviewden. Ook de ambulante vorm van hulpverlening roept vragen op. Want de jonger blijft in de situatie zitten. Waardoor het doel van de behandeling buiten het zicht kan blijven. Dit omdat ouders hun kinderen op dezelfde wijze blijven opvoeden. Er is te weinig toezicht wat er gebeurt achter gesloten deuren.

Wij moeten helaas concluderen, dat slechts 50% van de geïnterviewden ons kon vertellen wat de grootste verandering is binnen de wetswijziging. Wij hadden gehoopt dat meer geïnterviewden op de hoogte waren van wetswijziging en wat deze inhoudt.

De antwoorden die zij gaven kloppen wel met de wetswijziging zoals deze hierboven is beschreven. Het is dus wel goed om te concluderen dat degen die wel op de hoogte zijn, goed op de hoogte zijn.

Wij zijn van mening dat de wetswijziging nog niet voldoet. Want zoals al is genoemd, zijn niet vrijwillige jongeren er niet mee geholpen. Omdat deze niet gemotiveerd zijn voor een behandeling. Het zou in de wet specifieker beschreven moeten worden. En ook zou gekeken moeten worden naar ambulante zorg. Er moet ook in de thuissituatie iets veranderen wil een behandeling slagen.

Hieronder staan de antwoorden die de geïnterviewden gaven op de vraag of zij de toekomst van de hulpverlening positief of negatief inzagen.

- Vraag gerichtwerken zorgt ervoor dat de hulp beter aansluit bij de hulpvraag.
- Ligt aan vrijwillige of onvrijwillige opname (37,5%).
- Ligt aan het inzicht en overzicht van de jongere over zijn situatie.
- Hulpverlening word aangepast aan het niveau van de jongere.
- Ambulante hulpverlening.
- Bij ambulante hulp blijft de jongere in de situatie.

Zij konden geen antwoord geven of deze veranderingen positief zouden zijn voor hulpverlening. Dit is een logisch antwoord, aangezien de wet pas sinds 1 januari 2005 in werking is getreden.

Zij zien wel positieve kanten aan de wetswijziging. Alleen het ligt eraan hoe deze gaan uitpakken, wil de toekomst positief worden.

6.1 Invloed.

In ons onderzoek hebben wij ook rekening gehouden met maatschappelijke invloeden, die invloeden hebben (gehad) op emotionele mishandeling. Wij zijn namelijk van mening dat er in de maatschappij dingen zijn veranderd, die invloed hebben gehad op emotionele mishandeling. Wij hebben deze vraag opgenomen in ons interview. En uit de antwoorden blijkt dat onze vermoedens juist waren. Er zijn maatschappelijke veranderingen die invloed hebben (gehad) op emotionele mishandeling.

Wij hebben gezocht naar cijfers van emotionele mishandeling. Waaruit blijkt dat er niet zozeer meer emotionele mishandeling plaatsvindt, maar wel dat er in de maatschappij iets is veranderd. Want het aantal meldingen is wel gegroeid. Deze stijging heeft kunnen plaatsvinden doordat er meer bekendheid is verworven omtrent dit onderwerp. Vorig jaar nog, was er de week van huiselijk geweld.

Daarnaast hebben wij ook aan de geïnterviewden gevraagd wat hun mening is over de invloed die de media heeft gehad op het onderwerp emotionele mishandeling. Hieronder zullen de antwoorden die zij hebben gegeven op de vragen weergegeven. Vervolgens zullen wij onze mening geven. Op de vraag welke maatschappelijke veranderingen hebben invloed gehad op emotionele mishandeling, kwamen de volgende antwoorden naar voren.

- Één-ouder gezinnen (25%).
- Slechte financiële omstandigheden (25%).
- Multicultureel Nederland waardoor er veel mixen van culturen ontstaan en veel onenigheid in de opvoeding (25%).
- Het wegvallen van sociale controle.
- Meer aandacht voor t kind en minder strenge opvoeding is de norm.
- Mondigheid van het kind.
- Te hoge verwachtingen die het kind niet kan waarmaken(25%).
- Inkorten van de Jeugdhulpverlening.
- Te druk, minder tijd voor het kind waardoor minder aandacht.

De antwoorden die gegeven werden zullen wij uitleggen. Er schijnen tegenwoordig meer één ouder gezinnen te zijn als vroeger. Een tijdsbestek zullen wij niet geven; deze cijfers zouden niet relevant zijn voor het onderzoek. Wel weten we dat er meer één-ouder gezinnen zijn, om welke reden dan ook. Vaak verkeren één-ouder gezinnen in een slechte economische toestand. De uitgaven zijn ongeveer gelijk gebleven, terwijl de inkomsten zijn verminderd. Dit door de komst van de euro.

Nederland staat bekend om een multiculturele samenleving. Mensen met verschillende etnische achtergronden wonen hier. En gaan samen ook relaties aan. Hieruit komen kinderen voort. Door verschillende etnische achtergronden, kunnen verschillende manieren van opvoeden met elkaar botsen. Dit komt vaak ten nadele van de opvoeding van de kinderen.

Er heerst in Nederland ook tegenwoordig een norm, dat mensen zich niet moeten bemoeien met het leven, laat staan de opvoeding van anderen. Hierdoor valt de sociale controle weg. Want het gaat jou niet aan hoe je buurman/ buurvrouw zijn kinderen opvoedt. Wat er tussen die muren gebeurt, daar sluit ik mijn ogen voor.

En een andere norm die er heerst is, opleiding is belangrijk wil je wat presteren in het leven. Hierdoor wordt er een druk gelegd op het kind. Het kind/ de jongere moet goed presteren om te voldoen aan de verwachtingen die ouders hebben ten opzichte van hun kind. Ongeacht of het kind kan voldoen aan de verwachtingen die de ouders hebben. Ouders maken lange dagen.

Het kind wordt op school en eigenlijk overal gesteund om mondiger te worden. Om te laten weten waar hij voor staat. Ook wordt dit vaak thuis gestimuleerd.

Een andere maatschappelijke verandering zijn de bezuinigen die plaats hebben gevonden. Deze bezuinigen hebben de jeugdhulpverlening en de uitkeringen geraakt. Waardoor de

jeugdhulpverlening de zorg moet leveren, alleen dan met minder geld. Ook gezinnen die afhankelijk zijn van uitkeringen moeten door bezuinigen, met minder geld zien rond te komen.

Wij kunnen ons vinden in de antwoorden die de geïnterviewde hebben gegeven. Wij zijn van mening dat er tegenwoordig meer de nadruk ligt op presteren. Dit is een norm die steeds meer waarde krijgt in de maatschappij van tegenwoordig. Hieronder komen kinderen te lijden. Want de norm nemen ouders over.

6.2 Omvang van emotionele mishandeling.

Wij hebben op verschillende internetsites gezocht naar cijfers van emotionele mishandeling. Zodat wij een beeld kunnen schetsen van de omvang van dit onderwerp.

Op deze sites worden verschillende cijfers gegeven. Er is een schatting gemaakt van ten minste 50.000 kinderen die per jaar worden mishandeld. Hieronder vallen alle verschillende vormen van mishandeling, zoals deze al zijn besproken in hoofdstuk 1, Mishandeling. Maar het is moeilijk om cijfers te geven, omdat mishandeling zich afspeelt binnenshuis. Waardoor de mishandeling verborgen blijft voor de buitenwereld. Hieronder zullen wij enkele cijfers geven van verschillende onderzoeken die er naar de omvang van dit fenomeen zijn gedaan.

In 1997 is er een onderzoek gedaan door Intromart (van Dijk e.a.) naar de omvang van huiselijk geweld, in opdracht van het Ministerie van Justitie. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden onder de autochtone bevolking in Nederland. Wij hebben de cijfers van emotionele mishandeling eruit gelicht en hieronder geschreven..

Psychische mishandeling: 13% van de jongeren tussen de 10 en 15 jaar is slachtoffer van geestelijk geweld in huiselijke kring. Meisjes worden vaker slachtoffer van geestelijk geweld dan jongens.

Andere cijfers die bekend zijn van mishandeling en specifiek van emotionele mishandeling komen uit 2000. Dit is in kaart gebracht door het Advies en meldpunt Kindermishandeling (AMK). Zij concludeerden een stijging van 10%, ten opzichte van 1999. Deze stijging gaat alleen over het aantal meldingen die binnenkwamen bij het Advies en Meldpunt Kindermishandeling.

Bij de meldingen over 2000 was sprake van de volgende vormen van mishandeling:

<i>Lichamelijke mishandeling:</i>	<i>jongens 50,2%;</i>	<i>meisjes 49,8%;</i>
<i>Lichamelijke verwaarlozing:</i>	<i>jongens 51%;</i>	<i>meisjes 49%;</i>
<i>Emotionele mishandeling en verwaarlozing:</i>	<i>jongens 48,7%;</i>	<i>meisjes 51,3%;</i>
<i>Seksueel misbruik:</i>	<i>jongens 27,6%;</i>	<i>meisjes 72,4%.</i>

Deze cijfers zijn gebaseerd op de 21.350 meldingen die binnenkwamen bij het Advies en Meldpunt Kindermishandeling.

Het antwoord dat werd gegeven door de geïnterviewden was eenduidig. Zij konden geen cijfers noemen over de omvang van emotionele mishandeling. En ook niet of er een tendens was te ontdekken in de cijfers van emotionele mishandeling. Wel werd er geantwoord dat zij verwachten dat er tegenwoordig meer meldingen binnenkomen over mishandeling en specifiek emotionele mishandeling.

Ook wij moeten concluderen dat er weinig cijfers bekend zijn van mishandeling en specifiek van emotionele mishandeling. En ook wij kunnen geen antwoord geven op de vraag of er een tendens valt te ontdekken in de cijfers, Hiervoor beschikken wij over te weinig cijfers. Pas de laatste 5 jaar zijn de cijfers in kaart gebracht. En hieruit kan alleen geconcludeerd worden, dat er steeds meer meldingen worden genoteerd van emotionele mishandeling. Iets wat wel een goede vooruitgang is.

Het onderwerp emotionele mishandeling blijft in de taboesfeer te zitten. Het zou hier eerst uit moeten komen, wil er een tendens ontdekt worden. Het is nu zo, dat er wordt gedacht dat het aantal slachtoffers van emotionele mishandeling hetzelfde is. Maar dat de bekendheid van dit onderwerp ervoor heeft gezorgd dat er steeds meer melding van wordt gemaakt.

Ook legden wij de geïnterviewden de vraag voor of zij dachten of de media invloed heeft gehad op de bekendheid van het onderwerp emotionele mishandeling. Hieronder hebben wij de antwoorden opgesomd.

- Komt te weinig voor in de media (50% vindt dit).
- Positief, door meer bekendheid verdwijnt het taboe.
- Zorgt voor meer bekendheid.
- Informatief en verhelderend.

De antwoorden die werden gegeven waren tegenstrijdig. 50% gaf aan dat er te weinig aandacht aan wordt besteed in de media. Dat het meer kan. De andere 50% gaf dat de media zorgt voor meer bekendheid en dat de bekendheid van het onderwerp is gestegen door de media. En dat de informatie die de media geeft verhelderend en informatief is.

Wij zijn van mening er nog te weinig aandacht wordt besteed aan het onderwerp. Wel zijn we van mening dat het meer is, dan voorheen. Maar het kan en mag meer in de media voorkomen. Want hoe meer bekendheid er is, hoe meer er gemeld gaat worden. En hoe beter beeld er geschetst kan worden van de omvang.

6.3 De toekomst.

Wij hadden als laatste vraag hoe de geïnterviewden de toekomst inzien omtrent de behandeling van emotionele mishandeling. Hierop werd het volgende geantwoord.

- Meer aandacht eraan besteden en meer onderzoek (62,5% zou deze verandering willen zien).
- Preventief werken, eerder proberen emotionele mishandeling te herkennen of op te merken binnen het gezin, zodat er eerder een behandeling gestart kan worden en de gevolgen beperkt kunnen blijven (25%).
- De risicofactoren proberen te beperken.
- Een manier vinden om emotionele mishandeling makkelijker te kunnen aantonen.
- Specifieke behandeling vinden gericht op emotionele mishandeling (25% verwacht dit in de toekomst).
- Er moet een checklist komen om de ernst te bepalen en de behandelingsmogelijkheden te onderzoeken.
- Het volgen van de psychische gedeelte van de opvoeding vanaf de geboorte van het kind door hulpverleningsinstanties.³⁹
- Het is een fenomeen dat altijd zal blijven bestaan.

Uit de interviews is gebleken dat 62,5% van de geïnterviewden vindt dat er meer aandacht besteed moet worden aan emotionele mishandeling en aan onderzoek hiervan. En dat er gewerkt moet worden aan een specifieke behandeling voor emotionele mishandeling. Want de behandelingen die er nu zijn, worden gezien als symptoom bestrijding en zijn niet gericht op de emotionele mishandeling zelf.

Daarnaast hopen wij ook dat er meer onderzoek wordt gedaan naar de oorzaken en achtergronden van emotionele mishandeling. Zodat er preventief gewerkt kan worden. Het is wel zo, dat er door de geïnterviewden wordt gedacht dat het fenomeen emotionele mishandeling niet zal verdwijnen. Maar deze geïnterviewden zien het wel positief in, als deze veranderingen plaatsvinden.

Wij zijn van mening dat er nog veel moet veranderen. En dat de antwoorden die de geïnterviewden gaven, zullen moeten plaatsvinden wil er iets veranderen. Maar ook wij staan positief ten opzichte van de toekomst.

³⁹ Bijlage 5

In dit hoofdstuk zullen wij kort weergeven welke analyses wij hebben gemaakt. Daaruit voortvloeiend zullen wij onze conclusies geven. Om antwoord te geven op de probleemstelling hebben wij vooral gekeken naar de gevolgen van emotionele mishandeling; naar de bestaande behandelingen en therapieën; naar waar de slachtoffers behoefte aan hebben volgens de hulpverleners en bij de knelpunten in de hulpverlening.

Als eerste hebben wij de gevolgen van emotionele mishandeling volgens de literatuur en de geïnterviewde samengevat:

- Negatief zelfbeeld.
- Laag of geen zelfvertrouwen.
- Psychische stoornissen: angststoornissen: faalangst, bindingsangst etc.
- Moeizame relaties, contactangst, hechtingsproblemen.
- Minderwaardigheidscomplex.
- Depressies.
- Criminaliteit, gedragsproblemen, dwars, agressief, regels overtreden.
- Teruggetrokken, introvert gedrag.
- Verwonding/zelfmoord.
- Trauma's.
- Schuldgevoelens.
- Geen vertrouwen in mensen.
- Niet kunnen omgaan met positieve aandacht, (niet vertrouwen, achterdocht).
- Overdreven sociaal (hunkering naar acceptatie).
- Verslaving.
- Angst voor de toekomst door de 'onveilige' en 'onbetrouwbare' opvoeding, onzekerheid en angst om de zelfde fout te maken als de ouders.
- Soms te zelfstandig, pseudo-volwassen gedrag.
- Failure to thrive (groei- en ontwikkelingsachterstand) slecht of niet spelen.
- Successen toeschrijven aan anderen en fouten toeschrijven aan zichzelf.
- Sociaal isolement, weinig sociale contacten.

Wij kunnen de hierboven beschreven gevolgen koppelen aan de hieronder beschreven therapieën en behandelingen. Aangezien de therapieën en behandelingen voornamelijk zijn gericht op de gevolgen van emotionele mishandeling.

Uit onderzoek is gebleken dat er geen specifieke behandeling voor emotionele mishandeling bestaat. Als eerste vinden wij dat het belangrijkste is om het kind eerst uit de situatie te halen en dan verder te gaan met het verbeteren van het zelfbeeld door middel van therapieën.

In de literatuur worden verschillende niveaus van hulp benoemd. Dat zijn de volgende: zorg, begeleiding, crisisinterventie en therapieën. De therapieën die benoemd worden zijn:

- Non-directieve therapie (cliënt centered therapy)
- Gedragstherapie
- Psychoanalytische methode
- On analytic lines
- Gestalttherapie
- Gezinstherapie
- RET – therapie
- Sociale competentie model
- Signaleringsplan

Zoals het hierboven beschreven staat gaat het vaak om delen van de gevolgen die worden aangepakt (symptombestrijding) en niet om de emotionele mishandeling op zich. De

hulpverlening begint pas als het al geschied is. Volgens ons moet er eerder aangepakt worden of zelfs preventief gewerkt worden. Want wij denken dat preventief werken het beste zou zijn. Niet achteraf moeten de gevolgen beperkt worden maar de factoren die bijdragen aan de emotionele mishandeling moeten tijdig worden aangepakt. Daarop aansluitend hebben wij de volgende vormen van preventie en behandeling hieronder samengevat.

- Universele preventie.
- Ondersteunen van risicogroepen en gezinnen.
- Signaleren van mishandeling.
- Onderzoeken van (vermoedens van) mishandeling.
- Hulpverleners aan betrokkenen.
- Nazorg na mishandeling.

Wanneer de hulpverlening op gang komt lopen hulpverleners in het contact met de cliënt tegen verscheidene knelpunten aan. De hulpverlening verloopt nogal moeizaam. Dit komt volgens de hulpverleners door de volgende factoren.

- Introverte jongeren.
- Moeilijk bespreekbaar onderwerp voor jongeren.
- Veel tijd moeten steken in het winnen van vertrouwen.
- Negatief zelfbeeld dat moeilijk te doorbreken is, schuldgevoelens.
- Vermijden, ontwijken of negeren van het onderwerp door pedagogisch medewerkers. (er geen noemer aan geven).
- Ouders die terugvallen in het oude patroon.
- Afwijzing door anderen.
- Angst om niet geloofd te worden.
- Geen vertrouwen meer in volwassenen
- Niet bewust zijn van de emotionele mishandeling door het slachtoffer.
- Loyaliteit tegenover de pleger.

Om cliënten die emotioneel mishandeld zijn zo effectief en efficiënt mogelijk te kunnen behandelen is er volgens de hulpverleners behoefte aan het volgende:

- Bereikbare, open, gewillige jongeren
- Beter bespreekbaar onderwerp
- Jongere die bewust zijn van wat er is gebeurd en dat het niet zo hoort
- Jongere die open staan voor behandeling
- Meer aandacht/bekendheid voor het onderwerp en de gevolgen
- Meer geld van de regering
- Mogelijkheid tot grote kans op slagen van behandeling en begeleiding
- Er is behoefte specifieke hulpverleningsvorm waarin de jongere begeleid kan worden, gericht op emotionele mishandeling
- De uitbanning en opheffing van de grootste valkuilen.

Niet alleen de hulpverleners, maar ook de cliënten hebben behoeftes. Volgens de hulpverleners aan het volgende:

- Positieve aandacht.
- Begrip/luisterend oor.
- Waardering.
- Leren succes aan zichzelf toe te wijden.
- Veel praten.
- Leren accepteren van zichzelf.
- Bevestiging negatieve zelfbeeld.
- Liefde.
- Ondersteuning.

- Leren uiten van emoties.
- Het leren aannemen van complimenten en bemoedigingen.
- Structuur.
- Het gevoel dat ze wel gewenst zijn en niet mislukt.

Zoals hierboven beschreven staat zijn er verschillende factoren waar wij rekening mee moeten houden. En dat is niet alleen met de hulpverlening, maar ook met de cliënten. Want hoewel wij ons onderzoek hebben toegespitst op de hulpverleners, zij moeten de behandeling aangaan met de cliënten. Zij moeten met de cliënten werken. En zij weten daardoor ook ongeveer waar de cliënten behoeften aanhebben.

Uit onderzoek is gebleken dat de behoeften en de knelpunten af en toe lijnrecht tegenover elkaar staan. Zo willen hulpverleners dat de cliënten meer praten en er open over zijn. Terwijl zij als knelpunt benoemen dat de cliënten introvert zijn, het een moeilijk bespreekbaar onderwerp vinden. Andere tegenstrijdigheden zijn dat hulpverleners veel tijd moeten steken in het winnen van vertrouwen, dit staat tegenover het gevolg dat cliënten die emotioneel mishandeld zijn geen vertrouwen in anderen hebben. En opvallend is nog dat hulpverleners graag willen dat cliënten erover spreken terwijl ze bij de knelpunten benoemen dat de cliënten zich vaak niet bewust zijn van de emotionele mishandeling.

8.1 Conclusie.

Wij zullen hier onze conclusies geven, die wij uit de analyses hebben getrokken. Wat wij al conclusie zullen schrijven zal ertoe leiden dat de antwoorden van de probleem- en doelstelling een logisch vervolg hierop zullen zijn.

Uit literatuuronderzoek en interviews is gebleken, dat emotionele mishandeling veel verscheidene gevolgen heeft op de slachtoffers. Deze slachtoffers komen vanwege de van emotionele mishandeling of de gevolgen hiervan terecht in de jeugdhulpverlening. Hier worden zij behandeld met de bovenstaande behandelingen en therapieën.

Een kanttekening die wij hier moeten maken is dat de behandelingen veelal gericht zijn op de symptomen of gevolgen van emotionele mishandeling. En dat de emotionele mishandeling eigenlijk buiten schot blijft. Waardoor hier weinig aan te doen valt.

Daarnaast moeten wij helaas concluderen dat er eigenlijk geen specifieke behandeling bestaat voor emotionele mishandeling.

Een andere conclusie die wij kunnen trekken aan de hand van ons onderzoek is dat er eigenlijk heel weinig bekendheid is, omtrent het onderwerp emotionele mishandeling.

Deze onbekendheid heerst niet alleen onder de hulpverleners, maar ook onder de slachtoffers. De geïnterviewden wezen ons op dit feit, gedurende de interviews.

Wat ons brengt bij de knelpunten waar hulpverleners en slachtoffers tegenaan lopen. En bij de behoeften die beiden partijen hebben omtrent dit onderwerp en de behandeling hiervan.

Wij kunnen concluderen dat eerst de maatschappij dit onderwerp moet erkennen, als een mishandeling op zich. Waardoor er meer bekendheid komt over dit onderwerp. Zodat het sneller herkent kan worden. Om zo vervolgens een behandeling te kunnen starten.

Wat van nog groter belang is dat de cliënt zich bewust is van het feit dat het emotioneel mishandeld is. Wanneer een cliënt zich niet bewust is van de emotionele mishandeling, heeft behandeling bijna geen zin omdat de cliënt het nut niet inziet van behandeling. Met als gevolg dat de cliënt er weinig open voor zal staan. Het is dus als eerste aan de hulpverleners om de cliënten dit inzicht en bewustzijn te geven om ze zo te motiveren tot behandeling. Wanneer je gemotiveerde en bereidwillige, open cliënten hebt is de kans van slagen van behandeling vele malen hoger.

Aan de hand van de behoeften die de geïnterviewden hebben genoemd kunnen wij stellen, dat er veel veranderingen moeten plaatsvinden. Wij kunnen concluderen dat de behoeften die de cliënten hebben, veel gericht zijn op het verbeteren van hun eigenwaarde, zelfvertrouwen en vertrouwen in anderen. Dit kunnen de hulpverleners op de volgende manieren doen:

- De hulpverleners moeten de cliënt positieve aandacht geven en bemoedigen zodat ze het gevoel krijgen dat ze wel gewenst zijn en niet mislukt. Een belangrijk onderdeel hierbij is dat de hulpverleners complimenten geven. Dit dient volgens ons vooral te gebeuren bij vertoont gedrag waar ouders te kort zijn geschoten in de aandacht en juist de jongere onderuit gehaald hebben. Bijvoorbeeld als een jongere een glas kapot laat vallen en het schrikt omdat het door ouders werd uitgescholden en een negatieve reactie kreeg. Moet een hulpverlener in dit geval de jongere geruststellen en bijvoorbeeld een compliment geven dat de jongere uit zichzelf het gebroken glas opruimt. De hulpverlener moet het positieve benoemen in iedere situatie. Op deze manier ervaart de jongere dat het ook anders kan en anders hoort. Met positieve aandacht geven bedoelen wij het gedrag dat goed is benoemen zodat het versterkt wordt. Wanneer een jongere bijv. aandachtig luistert naar een andere jongere, kun je als hulpverlener een compliment geven. Zo leert de jongere dat het aandacht luisteren goed is en dat het positief bekrachtigd wordt. Op deze manier krijgt het meer zelfvertrouwen omdat het steeds de goede dingen hoort. Dit is een onderdeel van het sociale competentie model. Wij denken

dat het van belang is om te scoren op het gedrag, zoals bij het sociale competentie model gedaan wordt. Dit model bestaat uit vier fases waarin de jongere met zijn goede gedrag punten kan verdienen. Met deze punten kan de jongere privileges verwerven en bij een bepaald aantal punten doorgaan naar een volgende fase. De fases zorgen ook voor meer vrijheden en verantwoordelijkheid. Zo kan bijvoorbeeld bij de overgang naar een volgende fase de sleutel van het huis verdiend worden. Op deze manier wordt de jongere gestimuleerd positief gedrag te tonen. De hulpverlener kan weer positieve aandacht geven door het positieve gedrag te becomplimenteren, waardoor het zelfvertrouwen en het zelfbeeld positief beïnvloed wordt. Positieve aandacht kan ook zijn in de zin van tijd nemen voor een cliënt en belangstelling tonen wat hij die dag gedaan heeft. De cliënt voelt zich hierdoor gewaardeerd en ziet en leert dat het ook anders kan. Zo kan de cliënt leren succes aan zichzelf toe te schrijven waardoor hun zelfvertrouwen ook vergroot wordt. Zo gaan ze positiever denken over zichzelf door de behaalde prestaties. Het negatieve zelfbeeld kan zo langzamerhand veranderd worden in een positief zelfbeeld. Het een versterkt het ander. De benadering van de hulpverlener is hier van grote invloed.

- Hierboven wordt het doel van het sociale competentie model uitgelegd. Naast het sociale competentie model zou gebruik gemaakt kunnen worden van signaleringsplannen ⁴⁰. Deze worden nu in de psychiatrie gebruikt, met als doel om de stemming van de cliënt in de gaten te houden. Wanneer een cliënt zich in een andere fase bevindt dan goed, dan staan er interventies die hulpverleners kunnen toepassen waardoor cliënten met hulp van hulpverleners weer in een goede fase komen. Dus met andere woorden dat hun gedrag weer als aanvaardbaar wordt gezien. Wij zijn van mening dat signaleringsplannen ook in de jeugdhulpverlening gebruikt kunnen worden. Als het gaat om behandeling van emotioneel mishandelde cliënten. Want via signaleringsplannen kunnen hulpverleners en andere disciplines het gedrag en de stemming van de cliënten in de gaten houden. Wanneer deze verandert dan kunnen interventies die beschreven staan worden toegepast. En dan kunnen deze worden bijgesteld mochten interventies niet lukken. Voor emotioneel mishandelde cliënten geldt dat via deze signaleringsplannen steun bieden bij de behandeling. Omdat cliënten zelf aangeven welke interventies zij wensen van hulpverleners. De cliënten weten waar zij behoefte aan hebben en hulpverleners beschikken over de vaardigheden om dit toe te passen. Zij weten hoe belangrijk het is dat het gedrag van een cliënt stabiel wordt en vervolgens blijft. Dit zodat de cliënten leren omgaan met het verleden en de toekomst positiever gaan inzien. Dit door middel van het sociaal competentie model en de signaleringsplannen
- Tevens kunnen hulpverleners volgens ons, gebruik maken van een therapievorm waarbij de cliënt op cognitief gebied gestimuleerd wordt om zijn zelfbeeld te verbeteren. In de therapie gaat de hulpverlener in gesprek met de cliënt. Hierbij gaat hij op zoek naar irrealistische gedachten van de cliënt en waar deze vandaan komen. Als deze gevonden zijn gaat de hulpverlener samen met de cliënt proberen deze gedachten te analyseren en reëel te maken. De hulpverlener moet aantonen dat deze gedachten niet kloppen en gebaseerd zijn op verkeerde denkpatronen. Het is de taak van de hulpverlener om de cliënt dit te laten inzien en de gedachten positief te heretiketteren. Wanneer hulpverleners te maken hebben met emotioneel mishandelde cliënten, dan moet de therapie gespitst worden op de foutieve benadering van de ouders. Vooral het gevoel dat de cliënt ongewenst is moet omgebogen worden tot het feit dat de cliënt wel gewenst is. En dat verbale agressie of mishandeling door de ouders niet de schuld is van de cliënt, maar van de ouders. En dat de cliënt waardevoller is dan dat de ouders lieten blijken.
- Een andere therapievorm is spel waarbij de cliënt leert zijn emoties te uiten. Dit is volgens ons van belang om de emotionele ontwikkeling van de cliënt te stimuleren en

⁴⁰ Bijlage 6

vergroten. Het is zo bij cliënten die emotioneel mishandeld zijn, dat zij vaak niet hun emoties kunnen of willen uiten. Dit is namelijk iets wat thuis niet kon of mocht. Zij hebben hierin dus een achterstand in opgelopen. Zij moeten door middel van een speltherapie leren om hun emoties te uiten. Hulpverleners kunnen gebruik maken van verschillende vormen van speltherapie, zoals rollenspellen of drama, muzisch agogische therapie of beeldende vorming. Uitgangspunt van de therapie en de hulpverleners is dat de cliënten leren om hun emoties te uiten via bijvoorbeeld muziek. De hulpverlener kan de cliënt de opdracht geven om de emotie die hij heeft te uiten in een toneelstukje. Op deze manier leert de cliënt er op een geleidelijke wijze ervaren hoe het is om emoties te uiten. Steeds moet de hulpverlener, zo voorzichtig mogelijk, een stapje verder gaan. Om zo steeds verder door te dringen en de cliënt zijn emoties naar boven te halen en ze een plaats te geven. Dit kan de hulpverlener ook doen door emoties te laten uiten door middel van het maken van kunst of tekeningen.

- De hulpverleners moeten waardering geven aan de cliënt. Als een cliënt door de hulpverlening op een positieve manier naar zichzelf leert kijken, kan de cliënt zichzelf op deze wijze ook makkelijker leren accepteren en waarderen. Op deze manier wordt ook het zelfvertrouwen weer vergroot. De hulpverlener kan de cliënt waardering geven door middel het benoemen van goed gedrag of goede resultaten. Wanneer een cliënt een voldoende haalt voor zijn verslag kan je als hulpverlener je waardering uiten door te zeggen dat je het knap vindt van hem. Niet alleen moet waardering geuit worden bij het behalen van goede presentaties ook wanneer een cliënt positief gedrag vertoont of bijvoorbeeld praat over zijn gevoel. Het is dan van belang dat de hulpverlener naar de cliënt waardering uitspreekt. Op deze manier wordt de cliënt gestimuleerd en gemotiveerd dit vaker te doen. Ook voelt de cliënt dat het iets heeft wat goed is. Het voelt zich door de waardering gewenst. Vooral op het gebied waar ouders te kort zijn geschoten in waardering voor het kind, moet de hulpverlener extra aandacht geven en waardering uitspreken, zodat er een deel hersteld kan worden van het negatieve zelfbeeld wat de cliënt heeft. Door het vele uitspreken van waardering kan de hulpverlener zo de gevolgen, laag zelfvertrouwen en het negatieve zelfbeeld, beperken.
- De hulpverleners moeten naar de cliënt luisteren, begrip tonen en ondersteunen. Als de cliënt zich gesteund en begrepen voelt, en er veel over kan spreken leert hij op deze wijze het een plaats te geven. Door de steun uit de omgeving kan de cliënt tot het besef komen dat het mishandeld is en het niet goed is hoe er met hem is omgegaan. Hiermee leert het ook weer dat het niet zijn fout of schuld is en hij er zelf niets aan kan doen. Waardoor de cliënt het waarschijnlijk makkelijker kan verwerken. De hulpverlener kan een maal per week een gesprek aangaan met de cliënt over hoe het met hem gaat. Hier neemt de hulpverlener ruim de tijd voor. Tijdens dit gesprek kan de cliënt zelf inbrengen waar hij over wil praten als de cliënt niets heeft om over te spreken, stuurt de hulpverlener zelf dit gesprek. De hulpverlener geeft zo de cliënt begrip en toont hem dat hij het wel waard is om over te spreken. Wanneer de gesprekken dan gaan over de emoties en het verleden, over de cliënt moet de hulpverlener vooral begrip tonen door te zeggen dat hij het begrijpt en door mee te leven. Belangrijk hierbij is dat de hulpverlener aandachtig luistert en interesse toont. Ook moet de hulpverlener blijven vertellen dat het niet de schuld is van de cliënt en dat hij wel goed is. En net zoveel waard is als anderen. Zo leert de cliënt zichzelf anders te bekijken. Door de vele malen herhaling kan zo ook een zelfvertrouwen worden opgebouwd. Een ander doel van het aangaan van gesprekken is dat het onderwerp dan goed bespreekbaar gemaakt wordt en geaccepteerd door de cliënt. Wat als gevolg kan hebben dat de cliënt zijn gevoelens kan en leert uiten. Wat weer van belang is bij het verwerkingsproces en het verbeteren van het zelfbeeld.
- Het is ook van belang dat de hulpverleners structuur bieden aan de cliënten waardoor ze weten waar ze aan toe zijn. Dit doen ze door cliënten te laten houden aan een vaste

dagroutine. Hierdoor krijgen zij regelmaat en weten zij wat er van hen verwacht wat. Cliënten krijgen op deze manier een duidelijk beeld van hoe het zou moeten. Zij hebben hier baat bij, omdat zij van te voren kunnen rekenen op bepaalde terugkerende dagelijkse zaken, zoals samen eten koken, gezamenlijke maaltijden, naar school gaan, huiswerk maken en bedtijden. Regelmaat is van belang omdat de cliënt thuis vaak in een onveilige situatie zat waarin het voortdurend en onverwachts onderuit gehaald wordt. Structuur biedt hen een veilig gevoel, wat van belang is om het te kunnen verwerken en om een persoon te worden met voldoende zelfvertrouwen en een positief zelfbeeld. Een stabiele, rustige omgeving is hiervoor van groot belang. Het is de basis om te beginnen met hulpverlening.

De hulpverleners kunnen aan de hand van deze handvatten zelf een bijdrage leveren aan het verbeteren van het zelfbeeld. Zij moeten hierbij rekening houden dat alle handvatten die wij benoemen in verband staan met elkaar. Omdat een niet consequente benadering zal zorgen voor afzwakking. En dat een consequente benadering zal zorgen voor versterking. Alleen wanneer er een consequente benadering is, zal het zelfbeeld van de cliënt verbeterd worden. Ook moeten de hulpverleners rekening houden met het feit dat iedere cliënt een andere behandeling vereist. Elke emotioneel mishandelde cliënt kan je niet over een kam scheren, hun individu en de erkenning daarvan is een belangrijk punt. Dit is van invloed op de keuze van de behandelingsaanpak van de cliënt. Waarbij niet vergeten mag worden welke wensen en behoeften de cliënt heeft. De ene cliënt heeft meer baat bij behandeling terwijl een andere meer heeft aan het leren uiten van zijn emoties en positieve aandacht, terwijl een derde misschien weer meer baat heeft bij een combinatie van alles. Een goede en weloverwogen combinatie van aanpak van de hulpverleners, die in feite bepalen in hoeverre de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling beperkt kunnen worden, is van invloed op de efficiëntie en effectiviteit van de behandeling. De hulpverleners moeten dus uiterst doordacht, bewust en zorgvuldig te werk gaan.

Wat wij hierboven hebben beschreven zijn handvatten die wij de hulpverleners aanreiken, om de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling te kunnen beperken. Om op een efficiënte en effectieve manier de hulpverleners handvatten aan te reiken om op langere termijn de gevolgen beter te kunnen beperken, zal er door deskundigen onderzoek gedaan moeten worden. Het is van belang dat er diepgaander en grootschaliger onderzoek gedaan wordt naar de ontstaansgeschiedenis, de achtergrond, de risico's en de omvang van emotionele mishandeling. Waardoor er behandelingen en therapieën ontwikkeld kunnen worden die specifiek gericht zijn op emotioneel mishandelde cliënten. Maar waardoor ook preventief te werk gegaan kan worden, zodat emotionele mishandeling voorkomen kan worden.

8.2 Probleem- en doelstelling.

Nadat wij deze conclusies getrokken hebben kunnen wij overgaan tot het beantwoorden van de probleemstelling en doelstelling.

Onze probleemstelling luidde als volgt:

Hoe kan je als pedagogisch hulpverlener de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling, voor de verdere levensloop van cliënten binnen de jeugdhulpverlening, beperken?

Door middel van ons product zijn wij in staat om een bijdrage te leveren aan de behandeling. Wij reiken de pedagogisch medewerkers handvatten aan, waardoor de hulpverleners de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling kunnen beperken. Daarnaast moet er volgens ons meer onderzoek gedaan worden naar de ontstaansgeschiedenis, de achtergronden, gevolgen etc. Waardoor er therapieën en/ of behandelingen ontwikkeld kunnen worden die specifiek gericht zijn op emotionele mishandeling. Daarnaast kunnen er ook therapieën en/ of behandelingen ontwikkeld worden die preventief van aard zijn.

Onze doelstelling was als volgt:

Het bieden van een instrument om de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling, voor de verdere levensloop van cliënten binnen de jeugdhulpverlening, te beperken.

Kijkende naar onze doelstelling kunnen wij vaststellen dat ons doel tot op zekere hoogte bereikt is. Door middel van literatuuronderzoek, interviews, analyses en dergelijke zijn we gekomen tot een eindproduct, een adviesrapport: Al het genoemde bij de conclusie hebben we samengevoegd en verwerkt tot een geheel in ons product.

Met dit eindproduct denken wij dat de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling voor de verdere levensloop van cliënten in de jeugdhulpverlening indirect beperkt kan worden. Door het verdere onderzoek in de jeugdhulpverlening kan er een specifiek gerichte therapie of behandeling komen die de gevolgen van emotionele mishandeling verder kan inperken of voorkomen.

8.3 Externe geldigheid en generaliseerbaarheid.

Wij hebben ons onderzoek binnen verschillende instellingen gedaan binnen de jeugdhulpverlening. Hierdoor zijn wij zeker dat ons product voor alle hulpverleners binnen de jeugdhulpverlening bruikbaar is. Omdat wij onze informatie niet van één instelling hebben. En alle hulpverleners over het algemeen hetzelfde wilden en tegen hetzelfde aanliepen. Om het product representatief te laten zijn voor instellingen binnen de gehele jeugdhulpverlening in Nederland, vinden wij dat er binnen meerdere teams of binnen de gehele jeugdhulpverlening, grootschaliger, diepgaander en uitgebreider onderzoek gedaan moet worden naar emotionele mishandeling.

9.1 Keuze instrument.

Naar aanleiding van ons onderzoek naar emotionele mishandeling, hebben wij dit productverslag en het volgende product kunnen maken.

Wij hebben gekozen als eindproduct van ons onderzoek, dat wij een adviesrapport uitbrengen. Hierin zullen zij onze bevindingen beschrijven en aanbevelingen doen. Wij zijn hiertoe gekomen, omdat wij niet in staat zijn om daadwerkelijk een behandeling of therapie op te zetten. Dit vanwege tijdsgebrek. Maar ook vanwege het feit dat wij over te weinig kennis beschikken over dit onderwerp. Tijdens ons onderzoek kwamen wij tot de conclusie dat wij niet de enige zijn die over te weinig kennis beschikken, maar dat dit ook het geval is bij de hulpverleners.

Ons eindproduct zal niet alleen bestaan uit een adviesrapport maar tevens uit een voorlichting.

Wij adviseren het de jeugdhulpverlening om gebruik te maken van ons product.

In dit hoofdstuk zullen we nader ingaan op onze motivatie achter bepaalde beslissingen.

- **Waarom hebben wij gekozen om ons onderzoek in de jeugdhulpverlening te doen?**
Bij het uitwerken van onze probleem- en doelstelling liepen wij aan tegen een te groot onderzoeksgebied. Daarom moesten we ons beperken tot een bepaalde doelgroep. In eerste instantie wilde wij jong volwassenen kiezen als doelgroep. Dit bleek een moeilijk te onderzoeken doelgroep te zijn omdat er weinig instellingen zijn die werken met deze doelgroep. Daarom hebben wij ons beperkt tot jongeren in de jeugdhulpverlening.
- **Waarom hebben wij gekozen voor meerdere instellingen binnen de jeugdhulpverlening?**
Omdat er geen specifieke instellingen bestaan voor emotioneel mishandelde cliënten hebben moesten wij opzoek gaan naar instellingen binnen de jeugdhulpverlening. Binnen instellingen wordt er vanuit verschillende visies, methodes en werkwijzen gewerkt. Iedere hulpverlener heeft zijn eigen ervaring en visie op bepaalde onderwerpen. Om zoveel mogelijk te kunnen verifiëren hebben wij ervoor gekozen om onderzoek te doen bij meerdere instellingen. Dit versterkt ook de betrouwbaarheid.
- **Waarom hebben wij als onderzoeksdoelgroep hulpverlener gekozen?**
Wij hebben ons onderzoek gericht op de hulpverleners. Dit heeft 2 redenen: 1. Omdat de hulpverleners de behandeling moeten toepassen en 2. Omdat de slachtoffers van emotionele mishandeling moeilijk bereikbaar zijn. Dit heeft verscheidene redenen.
- **Waarom hebben wij voor deze onderzoeksvorm gekozen?**
Wij hebben voor ons onderzoek gekozen voor een multimethode- of triangulatieaanpak. Kort gezegd houdt dit in dat we verschillende dataverzamelingsmethoden tegelijkertijd hebben gebruikt. Zo hebben wij gekozen voor interviews en daarnaast verschillende soorten informatiebronnen gebruikt, zoals internet, boeken, andere onderzoeken en artikelen. Door gebruik te maken van verschillende dataverzamelingsmethoden wordt de betrouwbaarheid van ons onderzoek vergroot.

Tijdens ons onderzoek hebben wij gebruik gemaakt van een gestructureerd interview. Bij de hulpverleners in de jeugdhulpverlening hebben we van te voren de vragen opgesteld, dit zodat aan iedereen het zelfde zou worden gevraagd en de antwoorden makkelijk vergeleken konden worden. Wel hebben we natuurlijk doorgevraagd om dieper op sommige dingen in te gaan.

- **Welke belangrijke keuzen hebben wij verder gemaakt en wat was onze motivatie hiervoor?**
 1. Wij hebben eerst een literatuuronderzoek gedaan. Want wij waren van mening dat wij eerst zelf op de hoogte moesten zijn van wat emotionele mishandeling inhoudt en om een beter beeld te krijgen van wat wij wilden bereiken met de interviews. De interviews hebben wij opgesteld voor de hulpverleners in de jeugdhulpverlening die te maken hebben met cliënten die emotioneel mishandeld zijn. Omdat zij het dichtst bij de slachtoffers staan. Waardoor wij toch een duidelijk beeld konden krijgen van wat de slachtoffers zouden willen. En kregen wij ook een beeld van wat de hulpverlening wil en nodig heeft.
 2. Al tijdens het opstellen van de interviews gingen wij contact leggen met hulpverleningsinstanties en hulpverleners. Iets wat niet makkelijk bleek te zijn. Wij hebben hulpverleners benaderd met de vraag of zij ons wilden helpen bij ons afstudeeronderwerp. Alleen bleek tijd het grote probleem te zijn voor de hulpverleners. Hierdoor hebben wij helaas minder interviews kunnen houden als dat wij hadden gewild. Hierdoor konden wij niet meer dan 8 medewerkers interviewen

over verschillende instellingen en in verschillende regio's. Ook hebben wij bewust gekozen voor verschillende instellingen in verschillende steden om zo van verschillende kanten informatie te verkrijgen. Het kan zijn dat er in bepaalde regio's anders tegen aan gekeken wordt of mee wordt omgegaan.

3. In eerste instantie wilde wij een psychologe interviewen. Wij hebben haar benaderd en zij ging hiermee akkoord en zou de antwoorden naar ons e-mailen. Helaas hebben wij tot op de dag van vandaag, ondanks meerdere pogingen om haar te bereiken, nog niets ontvangen. Door het uitblijven van een reactie naar meerdere pogingen en het tijdslimiet verbonden aan dit project hebben wij besloten het interview te laten.
4. Na vele contacten met verscheidene instellingen verkregen wij het e-mail adres van een zekere vrouw gespecialiseerd in emotionele mishandeling. Na meerdere pogingen haar te e-mailen hebben wij ook van haar niks vernomen.
5. In ons onderzoek hebben wij er gebruik gemaakt van interviews, literatuur, websites, en informatie van instellingen. Door gebruik te maken van zoveel bronnen die we ook onderling met elkaar vergeleken hebben, waarborgen we de geldigheid van ons onderzoek.

Nawoord.

Het maken van dit onderzoek is redelijk goed verlopen. De tijd die we hiervoor gekregen hebben, is door ons goed ingepland.

Tijdens ons onderzoek hebben we weinig tegenslagen gehad. Alleen tijdens het verwerken van de interviews zijn er wat moeilijkheden geweest met het uitwerken van de informatie door technische problemen. Ook is er één interview van een psychologe niet ontvangen. Verder is ons onderzoek voorspoedig verlopen.

Wij hopen dat hulpverleners die jongeren in behandeling hebben die emotioneel mishandeld zijn, op een efficiënte wijze gebruik kunnen maken van het door ons aangereikte product. Zodat de behandeling van emotioneel mishandelde jongeren efficiënter en effectiever kan verlopen.

Literatuurlijst.

Geraadpleegde boeken:

- Gomis, A., 1981, Kindermishandeling een oriëntatie, Den Haag: Vereniging tegen Kindermishandeling.
- Koers A.J. 1981, Kindermishandeling, Rotterdam: Ad Donker.
- Bilo R.A.C.arts, 1989, Vroege signalering van kindermishandeling, Lochem: Uitgeverij De Tijdsstroom Lochem.
- Auteur onbekend, 1988, Raad voor het Jeugdbeleid
- Rensen B., 1990, Kindermishandeling voor het leven beschadigd, Utrecht: A.W. Bruna Uitgevers B.V.
- Prof. Dr. Baartman H. en mr. Drs. Montfoort van A., 1992, Kindermishandeling resultaten van multidisciplinair onderzoek, Utrecht: A.W. Bruna Uitgevers B.V.
- Haans, G., 2000, Themaboek kinderbescherming, Amsterdam: B.V. Uitgeverij SWP
- Wolzak A., 2001, Mishandeling. Signaleren en handelen, Utrecht: NIZW
- Auteur onbekend, Wetgeving MWD/SPH/HBO-V 2004-2005: verzamelde wetgeving voor de HBO-opleidingen MWD/SPH/HBO-V.

Geraadpleegde internetbronnen:

- URL:
www.opvoedadvies.nl/kindermishandeling/html , 24-01-2005
- URL
<http://www.nizw.nl/smartsite.htm?id=1476>, 24-01-2005
- URL
<http://www.kindermishandeling.info/smartsite.dws?id=2095>, 04-01-2005
- URL
<http://www.kindermishandeling.info/smartsite.dws?id=2095>, 04-01-2005
- URL
<http://www.kindermishandeling.info/> , 23-01-2005
- URL
<http://www.jeugdzorg.nl/jeugdzorg/download/wet-iz.pdf> 12-01-2005
- URL
<http://www.bja.nl/index.html?folder=9&searchstring=psychische+mishandeling>, 12-2004
- URL
<http://www.jeugdinformatie.nl/smartsite.dws?id=1779&page=6035> , 07-01-2005

Geraadpleegde kranten:

Leidsch dagblad, april 2005, Gratis peuterspeelzaal remt criminaliteit af.

BIJLAGEN.

Bijlage 1.

DEELVRAGEN:

- Wat is mishandeling?
- Welke soorten of vormen van mishandeling zijn er?
- Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de verschillende soorten mishandeling?
- Wat zijn de kenmerken van emotionele mishandeling?
- Is emotionele mishandeling te herkennen?
- Wat zijn de achtergronden en oorzaken van emotionele mishandeling?
- Wat zijn de risicofactoren om slachtoffer te worden van emotionele mishandeling?
- Wat zijn de gevolgen van emotionele mishandeling?
- Welke invloed heeft emotionele mishandeling op je leven, je zelfbeeld je zelfvertrouwen en je functioneren?
- Zijn er mogelijkheden om de gevolgen van emotionele mishandeling voor de rest van je leven te beperken of te laten verdwijnen?
- Welke vormen van behandeling bestaan er momenteel?
- Aan welke vormen van behandeling hebben de slachtoffers behoefte?
- Waar lopen pedagogisch medewerkers in de jeugdhulpverlening tegenaan bij emotionele mishandeling?
- Welke veranderingen zouden pedagogisch medewerkers willen zien bij de behandeling van emotionele mishandeling?
- Hoe kan een sociaal pedagogisch hulpverlener in het werk omgaan met emotioneel mishandelde cliënten?
- Hoe is de wetgeving rondom emotionele mishandeling?
- Hoe wordt de wetgeving toegepast binnen de jeugdhulpverlening?
- Welke invloed heeft de interne en maatschappelijke situatie op emotionele mishandeling?
- Welke invloed heeft de interne en maatschappelijke situatie op onze keuze voor het instrument?
- Hoe zou invoering van het instrument plaats kunnen vinden?

Bijlage 2.

INTERVIEWVRAGEN:

- 1 Wat verstaat u onder emotionele mishandeling?
- 2 Wat zijn volgens u de risicofactoren van emotionele mishandeling (achtergronden en oorzaken)?
- 3 Welke gevolgen, van emotionele mishandeling, zijn bij u bekend?
- 4 Hoe constateer je emotionele mishandeling bij cliënten?
- 5 Wat zijn protectieve factoren ten aanzien van emotionele mishandeling?
- 6 Is bij u bekend welke invloed emotionele mishandeling heeft op het verdere verloop van het leven van de cliënt? (zelfbeeld, zelfvertrouwen en functioneren)
- 7 Is bij u bekend of er mogelijkheden zijn om de gevolgen van emotionele mishandeling te beperken of zelfs te laten verdwijnen?
- 8 Welke vormen van behandeling bestaan er momenteel?
En welke wordt er op het ogenblik het meest gebruikt en waarom?
- 9 Heeft u een idee waar de slachtoffers, van emotionele mishandeling, behoefte aan hebben? Welke aandachtspunten of vormen van behandeling zij meer willen zien in een behandeling?
- 10 Weet u waar pedagogisch medewerkers tegenaan lopen wanneer zij een cliënt hebben die emotioneel mishandeld is?
- 11 Welke veranderingen zouden pedagogisch medewerkers op prijs stellen, in de behandeling?
- 12 Hoe zou een pedagogisch medewerker in het werkveld kunnen omgaan met emotioneel mishandelde cliënten? (houding)
- 13 Wat moet een pedagogisch medewerker juist niet doen, met betrekking tot het contact met een cliënt die emotioneel mishandeld is?
- 14 Welke wetten of regels zijn speciaal gericht op emotionele mishandeling en wat zeggen deze wetten?
- 15 Welke gevolgen heeft de verandering in de wet op de Jeugdzorg gehad op de wijze van behandelen van cliënten?
- 16 Vindt u de veranderingen in de wet op de Jeugdzorg ten goede komen van de behandeling van cliënten?
- 17 Met welke maatschappelijke veranderingen heeft u te maken, die invloed hebben op veranderingen op het gebied van emotionele mishandeling?
- 18 Is er een bepaalde tendens te ontdekken in de cijfers over emotionele mishandeling?
- 19 Welke invloed heeft de media gehad op de bekendheid van emotionele mishandeling?
- 20 Hoe ziet u de toekomst in, betreft de behandeling van emotionele mishandeling?

Bijlage 3.

SAMENVATTING INTERVIEWS.

1 Wat verstaat u onder emotionele mishandeling?

Moeilijke vraag. Ik versta daaronder het opzettelijk pijn doen van het mentale gedeelte van een mens waarover je een bepaalde vorm van macht hebt. Onder opzettelijk pijn doen versta ik gemene dingen zeggen (uitschelden), of chantage waardoor je iemand zonder lichamelijk contact tot dingen kan dwingen die hij/zij helemaal niet wil doen, ook verwaarlozing kan opgevat worden als emotionele mishandeling en lichamelijke mishandeling kan ook emotionele gevolgen met zich meebrengen. Eigenlijk komt het neer op het misbruik maken van je machtspositie. Deze machtspositie speelt denk ik wel een essentiële rol bij emotionele mishandeling. Ik denk dat je in een bepaalde relatie tot iemand moet staan om iemand emotioneel te kunnen mishandelen, als je niet een bepaalde macht hebt over diegene zou die gewoon weg kunnen gaan als je hem of haar emotioneel mishandelt.

Het bewust en onbewust toebrengen van schade bij een (afhankelijk) kind door middel van woorden en machtsmisbruik, zoals schelden, kleineren, treiteren, isoleren. Ouder-kind. Een kind een minderwaardigheidsgevoel bezorgen.

Ik versta onder emotionele mishandeling dat iemand d.m.v. woorden of handelingen iemand het gevoel geeft dat hij/zij niks waard is of minderwaardig is t.o.v. de andere persoon. Als dit regelmatig gebeurt gedurende lange periode.

Mensen die door anderen door woorden gekleineerd worden, uitgescholden worden, gepest worden etc.

een kind mishandelt doordat ze uitgescholden worden, opsluiting als straf of volledige opsluiting. De houding van volwassenen maakt dat het kind zich niet veilig voelt.

Niet een concrete definitie. Wanneer iemand met woorden gekleineerd, gehersenspoeld wordt dat het zodanig is, dat diegene zich minderwaardig voelt. Negeren, kleineren of manipuleren.

Het niet in de waarde laten van een kind/ jongere.

Vind het verschil tussen verwaarde lozing en mishandeling moeilijk. Komt er volgens mij beide op neer dat het kind zich in beide gevallen afgewezen voelt, het idee heeft dat het er beter niet had kunnen zijn. Denk dat het bij mishandeling bewuster is, dat er doelgericht aan gewerkt wordt om het kind dat idee te geven gericht afzeiken. Terwijl ik ook denk dat er ouders zijn die hun kind emotioneel mishandelen zonder dat ze er zich echt heel bewust van zijn

2 Wat zijn de risicofactoren van emotionele mishandeling? (achtergronden en oorzaken)

Risico factoren zijn er op verschillende niveaus:

- gezin:
 - lage sociaal economische status (geen baan, laag inkomen)
 - slechte woonomstandigheden of omgeving
- ouder:
 - lage intelligentie
 - een ouder gezin
 - psychische problemen bij een van de ouders
 - eigen opvoeding
 - onkunde
 - jonge ouders

- kind:
adhd
kind met een stoornis
lage intelligentie
huilbaby's

Ik snap de vraag niet. Ik ga ervan uit dat jullie hiermee doelen op achtergronden en oorzaken die zouden kunnen leiden tot het emotioneel mishandelen van iemand anders.

Ik denk dat emotionele mishandeling in de meeste gevallen plaats vindt zonder dat beide partijen doorhebben dat dit benoemd kan worden als emotionele mishandeling, als één van de partijen al een idee zou hebben is het waarschijnlijk het slachtoffer. Daarom zijn de risicofactoren moeilijk te benoemen.

Een stoornis die het gedrag, de gedachten en/of de emoties van een mens beïnvloedt zou een verhoogde kans kunnen hebben op het uitvoeren van emotionele mishandeling. Als jij bijvoorbeeld zelf geen gevoelens hebt, of snel agressief wordt en je door je ziektebeeld niet in kan houden zal je eerder gemene dingen doen, dan iemand die hier geen last van heeft. Dit brengt me bij het volgende: je karakter. Dit is natuurlijker erg onmeetbaar, maar ik denk dat mensen met bepaalde karaktertrekjes (bijvoorbeeld de combinatie goed kunnen manipuleren mensenkennis en intelligentie) een verhoogde kans zouden kunnen hebben op het uitvoeren van emotionele mishandeling.

Ook denk ik dat opvoeding en systeem meespelen. Als jij zelf emotioneel mishandelt bent, heb je waarschijnlijk meer kans dat je zelf ook emotioneel gaat mishandelen. Zo heb je namelijk geleerd van je omgeving (systeem) of je ouders (opvoeding) met bijvoorbeeld een vriendje, je lerares of je kind om te gaan.

Hmm lastig, ik denk dat dat te maken kan hebben met de achtergrond van de pleger. Vaak zie je dat het mensen zijn die in het verleden ook slachtoffer zijn geweest en die weer controle willen. Het 'slachtoffer' is of in die situatie geboren, wanneer ouders plegers zijn of is vaak iemand met een zwakke eigenwaarde, iemand die al snel internaliseert en de oorzaak van dingen dus binnen zichzelf zoekt. Tijdens mijn stage merkte ik vaak dat cliënten met een borderline persoonlijkheidsstoornis in ontwikkeling regelmatig te maken kregen met emotionele mishandelingen.

Een mens dat erg verlegen is, schuw, ouder(s) met een psychische stoornis, ouder(s) met een drankprobleem

Een onstabiele thuissituatie, de hoge verwachtingen die kinderen niet kunnen waarmaken. Het kind was bij de geboorte niet gewenst (denk ik)

Weet ik niet zeker, kan met verschillende factoren te maken hebben. Onmacht, onzekerheid of juist superieur voelen ten opzichte van het kind. Ik denk dat het in alle lagen van de bevolking voorkomt

Op het niveau van de ouders: 1. De psychische gesteldheid van de ouders. Wanneer ouders zelf met een minderwaardigheidscomplex lopen, dan brengen zij dit over op de kinderen/ jongeren. 2. Wanneer de ouders lijden aan een psychische stoornis, er is een rijtje stoornissen dat daar aan bijdraagt. 3. Een verslaving kan gezien worden als een stoornis. Het draait erom dat ook een verslaving kan zorgen voor emotionele mishandeling. De ouder(s) leven alleen voor de verslaving en hoe zij zichzelf kunnen voorzien in hun behoefte. Hierdoor kunnen kinderen vergeten worden. Kinderen kunnen de schuld krijgen van het feit dat ouders verslaafd zijn.

Op het niveau van het kind: Negatief zelfbeeld van het kind overdragen door ouders. Een huilbaby. ADHD of ODD.

Op het niveau van de omgeving: Het sociale aspect. Armoede, slechte sociale status. Misschien een beetje lullig maar ik denk dat er een maatschappelijk beeld bestaat van leuke kinderen en mislukte kinderen.

Met mislukte kinderen bedoel ik dan kinderen met een handicap, zowel lichamelijk als geestelijk. Of kinderen met ADHD of ODD gewoon kinderen die niet voldoen aan het maatschappelijke goed gekeurde plaatje. Ouders die hun kind ook zien als mislukt zullen misschien meer aandacht schenken aan hun leuke kinderen en het mislukte kind meer afzeiken.

Ouders:

Ouders die zelf emotioneel te kort zijn gekomen zullen denk eerder geneigd zijn om hun kind te mishandelen. Of ouders die zelf in de problemen zitten, niet lekker in hun vel door wat voor rede dan ook, psychische problemen, relatie problemen.

Omgeving

Er zijn culturen waar een meisje minde gewenst is dan een jongen. Als er dan een meisje wordt geboren loopt die door omgeving factoren meer kans op mishandeling dan wanneer er een jongen geboren wordt

3 Welke gevolgen, van emotionele mishandeling, zijn bij u bekend?

- Minderwaardigheidscomplex,
- laag of geen zelfvertrouwen,
- negatief zelfbeeld,
- schuldgevoelens,
- geen vertrouwen in mensen,
- bindingsangst,
- faalangst,
- niet kunnen omgaan met positieve aandacht, (het niet vertrouwen, achterdocht)

Het heeft een grote invloed op je psychische gesteldheid en kan absoluut een risicofactor zijn voor het ontwikkelen of in stand houden van psychische stoornissen, te denken valt hier aan depressies, angststoornissen, obsessief compulsieve stoornissen, eetstoornissen etc.

Officieel geen. Maar ik denk dat het kan leiden tot bepaalde stoornissen, zoals trauma's en depressies. Ook een negatief zelfbeeld, zelfmoord en/of moord, etc. zijn reacties die ik me kan indenken. Ik denk dat veel mensen deze gevolgen onderschatten.

(Dit weet ik dus niet zeker en haal ik niet uit een boek of zo, maar dit denk ik met mijn achtergrond te kunnen stellen)

De gevolgen zijn erg divers. Omdat ieder kind/ jongere anders is. En daarom anders reageert op emotionele mishandeling.

Maar over het algemeen en eigenlijk ook het grootste gevolg is, dat het kind/ de jongere lijdt aan een negatief zelfbeeld, een minderwaardigheidsgevoel en weinig tot geen zelfvertrouwen.

Een gevolg hiervan zijn gedragproblemen. Het kind/ de jongere kan angstig zijn, agressief en/ of slecht presteren.

Maar het kan ook de andere kant opslaan. Het kind/ de jongere kan ook overdreven aardig doen. Omdat deze hunkert naar acceptatie.

Denk gedrag problemen van verschillende aard. Dwars gedrag, regels over treden, maar ook stil en terug getrokken gedrag kunnen voorkomen. De basis van de problemen ligt dan denk bij een te kort aan eigenwaarde, elk kind zal hier anders mee omgaan .

4 Hoe constateer je emotionele mishandeling bij cliënten?

Dat constateer je niet zo maar. Dan moet je eerst een aantal aanwijzingen hebben en dan nog kan je er niet van uitgaan dan moet je eerst dat onderzoeken. Ik denk als je weet wat de kenmerken zijn je het sneller kan herkennen en dan kan gaan uitzoeken.

Dat is altijd lastig. Zeker als je in een residentiele setting werkt zie je de cliënten meer hoe ze op de afdeling zijn dan hoe ze thuis zijn, vaak laten de cliënten weinig over hun thuissituatie los. Bij kinderen kan je het soms merken aan de manier van spelen en dan met name samenspel. Vaak heb je te maken met angstige cliënten die de neiging hebben om te internaliseren en die erg introvert zijn.

Een mens dat erg terug getrokken is, onzeker, faalangst heeft etc.

Ik denk dat het heel moeilijk is om emotionele mishandeling te constateren, een groot meetpunt is denk het zelfvertrouwen van het kind. Maar dan nog zou je moeten kijken hoe de relatie tussen kind en volwassenen is. Het kan zijn dat het zelfvertrouwen van een kind niet hoog is doordat ouders niet weten dat het bemoedigen van het kind belangrijk is. De grens is heel moeilijk te onderscheiden. Mensen die aan emotionele mishandeling doen, kleineren een kind met opzet.

Ik denk dat dit heel moeilijk te constateren is, het gaat natuurlijk voornamelijk om de beleving van de cliënt zelf. Ik denk dat je dit van de cliënt zelf moet horen, maar je kan het ook zien. Als iemand wordt gepest door een andere cliënt of wanneer je de omgang tussen ouders met een cliënt ziet. Ik weet niet er zijn veel dingen waaraan je het kunt signaleren en dat zijn zaken in de omgang tussen de betreffende personen. Bij de cliënt zelf zal dit waarschijnlijk bepaalde gevolgen hebben, die kunnen wisselen per persoon en die ook vanuit een stoornis kunnen voortkomen, kortom ik denk dat deze moeilijk herkenbaar zullen zijn.

Laag zelfbeeld, onzekerheid, weinig zelfvertrouwen en in zichzelf gekeerd zijn
Die zijn moeilijk te herkennen. Het kan op allerlei manieren tot uiting komen.
Vb. Irreële gedachten, wat zich kan uiten in wantrouwen naar anderen; superieur gedrag naar anderen toe.
Meestal kan je uit verhalen van cliënten ook het één en ander halen.

Emotionele mishandeling is moeilijk te constateren. Je moet de signalen weten en kunnen herkennen!!

Dit kan uit het contact worden opgemaakt. Doordat je ervaart of iemand zelfvertrouwen heeft, zelfverzekerdheid uitstraalt en over zelfwaardering beschikt.

Wanneer dit ontbreekt, dan zijn dit signalen die kunnen duiden op emotionele mishandeling. Maar het kan ook worden opgemaakt uit het dossier dat elk kind/ elke jongere heeft. Dan zou het te ontdekken zijn in de levensloop van het kind/ de jongere.

Denk dat er vaak naar de gedragsproblemen gekeken wordt, dat er niet altijd nagedacht wordt wat de oorzaak zou kunnen zijn. Denk dat het probleem van emotionele mishandeling vaak onderkend wordt. Denk dat veel jongeren met gedragsproblemen vroeger emotioneel te kort zijn gekomen.

5 Wat zijn protectieve factoren ten aanzien van emotionele mishandeling?

- Een stabiele omgeving die het kind wel de aandacht geeft die het nodig heeft en die het opvangen en er normaal mee omgaan.
- Verder denk ik dat een kind met een hoge intelligentie misschien nog kan komen tot relativering van de situatie al hoe wel dat zeer moeilijk is.
- Goed zijn in andere dingen zodat daar prestaties mee behaald worden zodat het kind wel een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen kan opbouwen.
- Ouders die bewust zijn van wat ze doen en er open voor staan om dit te veranderen.

Ik denk dat je die moet zoeken in de sociale omgeving. Daarnaast zou het kunnen helpen als iemand assertief is of op tijd hulp zoekt, maar die gevallen ben ik nog bijna niet tegengekomen.

Een persoon die een belangrijke rol speelt in het leven van de persoon en die hem veiligheid en bescherming biedt.

Een goed netwerk rondom het kind. De school, of familie.

Weet niet zeker, maar ik denk terugtrekken (zowel lichamelijk als geestelijk), waaronder ik ook versta het blokkeren van je emoties. Ook kan je juist gaan overschreeuwen, daarbij denk ik aan anderen emotioneel en/of lichamelijk mishandelen en/of het verbergen van je emoties door bijvoorbeeld heel brutaal te reageren waarneer je niet wil dat iemand bepaalde emoties herkent.

Stabiele omgeving.

Bij iedere kind/ jongere is dat anders. Maar over het algemeen... Positieve opvang door school, familie of een sprotvereniging.
Eigenlijk alle mensen die het kind/ de jongere stimuleert om zichzelf te ontwikkelen. En die het kind/ de jongere op een positieve manier aandacht geeft.

Denk dat een stabiele gezin van twee ouders die het zelf goed op een rijtje hebben mishandeling kan voor komen. Wanneer een kind dan ergens anders mishandeld zou worden zou de basis van huis uit voldoende kunnen zijn om ervoor te zorgen dat het kind niet in de problemen komt.

6 Is bij u bekend welke invloed emotionele mishandeling heeft op het verdere verloop van het leven van de cliënt? (zelfbeeld, zelfvertrouwen en functioneren)

Ik denk dat dit afhankelijk is van meerdere factoren. Het ligt denk ik aan de frequentie (de duur), de tijd, de leeftijd van het kind, de leeftijd waarop de mishandeling heeft plaatsgevonden en de intensiteit van de mishandeling. En misschien ook wel de mate van afhankelijkheid van dader(s) en het slachtoffer. Hoe erger alles is hoe negatiever het zelfbeeld hoe minder het zelfvertrouwen hoe slechter t functioneert.

Wat ik merk is dat zelfbeeld en daarbij behorend zelfvertrouwen vaak erg geschaad is, afhankelijk van de draagkracht/draaglast van de cliënt. Over het gevolg op het functioneren kan ik moeilijk iets zeggen omdat de cliënten waarmee ik te maken heb gehad altijd ook nog andere problemen/stoornissen hadden.

Het zelfbeeld van die persoon zal negatief zijn. Hij zal denken dat hij niets waard is en niets kan. Hierdoor zal het zelfvertrouwen erg laag zijn. Dit heeft absoluut invloed op het functioneren. De persoon zal succes toeschrijven aan factoren buiten zichzelf en fouten toeschrijven aan zichzelf. Hierdoor zal de persoon niet goed functioneren.

Het risico van emotionele mishandeling is denk ik dat kinderen kunnen gaan achter lopen in hun sociale emotionele ontwikkeling. Ook denk ik dat de relatie met volwassenen zodanig verstoort is dat het kind daar later problemen mee gaat krijgen

Slecht zelfbeeld, weinig zelfvertrouwen, niet tot nauwelijks kunnen functioneren ion de maatschappij.

Niet officieel, maar zie mijn antwoorden hierboven deze gevolgen kan je denk ik verwachten. Of dit ook klopt is een ander verhaal, het is niet meer en niet minder dan wat ik denk.

Laag zelfbeeld, laag zelfvertrouwen kan leiden tot verstoord gedrag, gedragsproblemen. Onzekerheid kan leiden tot weinig sociale contacten, wat weer kan leiden tot sociaal isolement.

Gedrags- en relatieproblemen. Ook komt hun functioneren onder druk te staan, want de meeste slachtoffers geloven niet in hun eigen kunnen. Ook vaak nemen zij complimenten over geleverd werk niet serieus.

In relaties uiten de gevolgen zich in het niet kunnen aangaan van intieme relaties. en als ze dat al wel kunnen, dan kunnen zij zich niet blootgeven in de relatie. Waardoor de relatie geen stand kan houden.

Denk dat leeftijd van jongere wanneer hij mishandeld is en hoe lang hij mishandeld is van invloed is. Ook zal het mee spelen door wie het kind mishandeld is. Als het door iemand is die hij maar 1 keer in de maand zag zal het minder gevolgen hebben dan wanneer het gebeurde door een ouder die hij dagelijks ziet.

Denk dat het invloed heeft op het hele verdere leven van iemand, ook wanneer iemand zelf ouder wordt zal het nog steeds van invloed zijn. Onzeker en bang om dezelfde fouten te maken als eigen ouders.

7 Is bij u bekend of er mogelijkheden zijn om de gevolgen van emotionele mishandeling te beperken of zelfs te laten verdwijnen?

Verdwijnen denk ik niet. Beperken denk ik wel. Ook dit ligt aan de frequente, intensiteit, duur en leeftijd van het kind en de leeftijd waarop het gebeurd is. Met therapieën zoals (cognitieve therapie, retherapie enz.) denk ik dat het zelfbeeld te verbeteren is. Ook als het positief wordt opgevangen door anderen kan t leren dat t niet altijd zo hoeft te zijn en ook door bijvoorbeeld in het leven andere successen te hebben of behalen.

Ik ga er vanuit dat die er zijn. Vaak kan een assertiviteitstraining, maar ook een training waarbij je gaat werken aan de regulering van emoties of het zelfbeeld helpen. De resultaten hiervan ken ik niet, maar mensen wapenen zichzelf zo wel meer voor een eventuele volgende situatie waarbij het gevoel van controle voor een cliënt vaak weer terug komt.

Ik denk met bepaalde therapieën zoals RET (maar dan zwaardere versies ervan), vast nog wel veel meer, maar dat is niet mijn vakgebied. Als dit geconstateerd wordt bij één van mijn cliënten zou ik er wel meer van willen weten, maar het doorverwijzen valt niet binnen mijn taken, dat doet de onze gedragswetenschapper. Wel wordt onze mening daarin meegenomen.

Denk niet dat je gevolgen kan laten verdwijnen, denk wel dat wanneer er bijvoorbeeld mensen zijn waar het kind wel terecht kan, dit scheelt en zorgt dat het effect van mishandeling minder erg is dan wanneer het kind er helemaal alleen voor staat.

8 Welke vormen van behandeling bestaan er momenteel?

En welke wordt er op het ogenblik het meest gebruikt en waarom?

Ik denk dat het belangrijkste is om het kind eerst uit de situatie te halen en dan verder te gaan met het verbeteren van het zelfbeeld enzo. Eigenlijk preventief werken zou het beste zijn. Er is denk ik geen specifieke behandeling voor emotionele mishandeling. Maar wel therapieën om onderdelen zoals het zelfbeeld te verbeteren bestaan.

Ik denk therapie, zowel individueel als in groepsverband.

Door middel van het voeren van gesprekken met cliënt.
Of assertiviteitstraining, RET- therapie of agressietraining.

De werkzaamheid van therapieën is afhankelijk van de beleving van het kind/ de jongere. Om de gevolgen, die emotionele mishandeling heeft op het kind/ de jongere, te laten verdwijnen; dat kan niet. Wel bieden de behandelingen mogelijkheden om iets te doen aan de gevolgen.

Het kind/ de jongere leert tijdens therapieën om succesvol te presteren en dat je trots mag zijn als je iets hebt volbracht.

Het kind/ de jongere leert door gesprekken te voeren, om zijn/ haar eigenwaarde op te krikken. Dat hij/ zij er best mag zijn.

Het bieden van structuur aan het kind/ de jongere, stimuleert om te presteren.

Maar als het puur om behandelingen en /of therapieën gaat, dan zijn er geen specifiek therapieën of behandelingen ontwikkeld voor het behandelen van emotionele mishandeling. Er worden therapieën gebruikt die gevolgen (ook wel symptomen genoemd) moeten bestrijden.

Therapieën zoals: sociale vaardigheden, spel therapie, cognitieve therapie.

Het is belangrijk dat het kind/ de jongere beseft dat deze emotioneel mishandeld is. Want een therapie/ behandeling heeft de gewenste werking als het kind/ de jongere inziet dat deze emotioneel mishandeld is. Dan zullen positieve prestaties het zelfbeeld positief kunnen veranderen van de jongere/ het kind.

En kan het kind/ de jongere duidelijk worden gemaakt, dat van iets negatiefs iets positiefs te maken valt. Dat emotionele mishandeling ervoor kan zorgen dat het kind/ de jongere meer gemotiveerd raakt om te bewijzen dat hij/ zij er wel mag zijn. En dat hij/ zij wel wat waard is. Wat als gevolg heeft, dat het zelfbeeld en het zelfvertrouwen en het functioneren zal verbeteren en zal groeien.

Deze behandeling heeft alleen pas op langere termijn zijn werking. En deze behandeling heeft veelal alleen succes bij volwassenen. Omdat deze aangesproken kan worden op vertoont gedrag. En omdat deze in staat is tot zelfreflectie.

Denk diverse behandelingen voor het aanpakken van de gedragsproblemen die er ontstaan, denk ook diverse behandelingen om gevoel van eigen waarde op te bouwen. Ik hoop ook behandelingen om het kind duidelijk te maken dat het kind niets heeft fout gedaan maar dat ouders gefaald hebben. Maar dit zal ook afhangen van de leeftijd van het kind.

9 Heeft u een idee waar de slachtoffers, van emotionele mishandeling, behoefte aan hebben? Welke aandachtspunten of vormen van behandeling zij meer willen zien in een behandeling?

Ik denk aan een normaal leven met waardering, positieve aandacht en een begrijpend oor.

Ik denk dat het per cliënt verschillend is. Het hangt af van wat de cliënt nog meer mee gemaakt heeft en wat de draagkracht is. Ik vind het moeilijk om hier een duidelijk antwoord op te geven.

Ik denk veel praten, de personen moeten leren om succes aan zichzelf toe te wijden. Hiervoor moet het zelfbeeld van de persoon veranderen.

Ik denk dat de slachtoffers vooral behoefte hebben aan het leren aannemen van complimenten en bemoedigingen. Ik denk dat hun zelfvertrouwen zodanig is aangetast dat de cliënten geen compliment kunnen horen. Dit moeten zij eerst kunnen horen, en daaruit kan er gewerkt worden aan het opbouwen van het zelfvertrouwen. En ik denk dat de cliënten moeten leren om het vertrouwen in volwassenen (mensen) terug te krijgen, zodat zij hier later minder last van hebben.

De punten die ik hierboven heb genoemd zijn belangrijk. Ik zou vooral de vormen van empowerment gebruiken. Dit omdat de kinderen moeten leren een compliment te ontvangen,

dit kan je erin laten slijten door middel van beloningssystemen. Ook is het spelen van rollenspellen in hele kleine groepjes een vorm die kan aanslaan.

Nee, maar ik denk aan begrip, positieve feedback of bekrachtiging, leren om te uiten van wat zij hebben meegemaakt. Leren van het uiten van emoties, leren wat normaal is. (Dus dat wat zij hebben meegemaakt niet hoort, niet normaal is). Accepteren van zichzelf, etc.
Nee, maar ik denk dat je dit aan henzelf moet vragen. Ik zou hier wel onderzoek naar doen, als ik met zo'n cliënt te maken krijg.

Nee, meestal wordt er niet over gesproken.. of willen ze er niet over praten.

De slachtoffers hebben behoefte aan bevestiging van hun negatieve zelfbeeld. Voor het kind/ de jongere is het onwerkelijk als deze op positieve wijze wordt benaderd. En wanneer deze positieve reacties krijgt op handelingen. Zij zijn dit niet gewend en zullen hier op reageren door op een negatieve manier de aandacht te vragen.

Vb. Een jongere kreeg positieve reacties op de vooruitgang die hij boekte, tijdens zijn verblijf in een leefgroep. Iedere keer als hij een positieve reactie ontving, dan sloot hij zichzelf op in het toilet. Hier liet hij zijn woede en onbegrip de vrije loop. Wat er op neerkwam, dat hij het toilet verbouwde.

Hij verbouwde het toilet, omdat hij niet kon omgaan met positieve reacties. En omdat hij deze positieve reacties niet geloofde. En om zijn ongeloof te uiten en te bewijzen dat hij geen positieve reactie verdiende, verbouwde hij het toilet. Dit wordt ook wel self-fulfilling prophecy genoemd.

Wanneer je een kind/ jongere onder behandeling hebt die emotioneel mishandeld is, dan is het belangrijk om een bepaalde afstand te bewaren. Zodat je als pedagogisch medewerker voorkomt, dat het kind/ de jongere de self-fulfilling prophecy toepast.

Daarnaast moet je het kind/ de jongere structuur bieden. Een structuur waarin het zichzelf kan zijn en wordt gestimuleerd om zich te laten behandelen.

Als laatste moet je als pedagogisch medewerker het kind/ de jongere op een positieve en open wijze benaderen. Maar je moet wel vermijden dat deze vervalt in een self-fulfilling prophecy.

Slachtoffers hebben behoefte aan waardering, ze willen gewaardeerd worden.

Liefde ondersteuning en begrip. Ze moeten het gevoel krijgen dat ze wel gewenst zijn, dat ze wel leuk zijn en dat ze niet mislukt zijn.

10 Weet u waar pedagogisch medewerkers tegenaan lopen wanneer zij een cliënt hebben die emotioneel mishandeld is?

Ik denk dat ze aanlopen tegen een moeilijk bereikbare jongere. Veel tijd moeten steken in het winnen van vertrouwen. Ook denk dat het een moeilijk bespreekbaar onderwerp is.

Ik denk toch met het stukje dat cliënten heel introvert zijn. Wat ik bij de Jutters ook wel heb gemerkt is als er een vermoeden bestaat dat de ouders 'dader' zijn het moeilijk is om daar iets aan te doen. Het is het woord van de ouder tegen het woord van de cliënt. Daarnaast is het voor een pedagogisch medewerker moeilijker om het vertrouwen van de cliënt te winnen.

Het zelfbeeld van de cliënt. De cliënt heeft niet genoeg zelfvertrouwen en durft geen activiteiten te ondernemen.

Als ik kijk naar de hulpverlening die wij bieden. Veel samenwerken met ouders, denk ik dat je de ouders ook zou moeten betrekken in de hulpverlening. Het moeilijke is dat je niet ziet wat er thuis gebeurt, je kan op een behandelgroep veel werken aan het zelfvertrouwen van het

kind. Maar thuis kan dit net zo hard weer 'weggeveegd' worden. Ik heb al een paar keer meegemaakt dat zodra het even minder gaat, ouders vervallen in hun oude patroon

Nee, ik denk verschil in beleving van emoties en het niet willen praten, jezelf niet kwetsbaar opstellen, want stel je voor dat iemand er misbruik van maakt, het verbergen van emoties. Dat stel ik me zo voor.

Er wordt niet altijd een noemer aangegeven. De pedagogisch medewerkers lijken het onderwerp te ontwijken of te negeren. Door er niet over te praten lijkt het niet te bestaan.

De pedagogisch medewerkers lopen met name aan tegen het negatieve zelfbeeld dat de kinderen/ jongeren hebben. Met als aanverwanten een minderwaardigheidsgevoel, weinig zelfvertrouwen en een negatieve zelfwaardering. Dit is erg moeilijk om te doorbreken. Daarnaast kan het voorkomen dat de jongeren hoge schulden hebben; geld verduisteren of (extreem) dure aankopen doen.

Er zijn dan knelpunten in het contact. Een valkuil is afwijzing. De jongere zijn vaak zeer gevoelig voor afwijzing en hebben daarentegen behoefte aan waardering. Maar dat is afhankelijk van de emotionele schade.

Pedagogisch medewerkers moeten eerst de volgende drie punten uitzoeken:

- inschatting van de ernst (d.m.v. observaties)
- kijken of er de mogelijkheid bestaat om de ouders te betrekken bij de hulpverlening, therapiebereidheid van de ouders.
- dan moet er gekeken worden naar punt 1 en 2 en hoe dat te combineren is tot een goede hulpverlening, wat werkt wel en wat werkt niet, wat is effectief en hoe gaan we dat doen, wat werkt.

Als dit gedaan is kan er pas goed hulpverlening plaatsvinden.

Kinderen maken moeilijk contact, het is moeilijk om iets met ze op te bouwen. Misschien omdat ze geen vertrouwen meer hebben in volwassenen of als bescherming om niet meer gekwetst te willen worden

11 Welke veranderingen zouden pedagogisch medewerkers op prijs stellen, in de behandeling?

Makkelijk bespreekbaar onderwerp, bereikbare, open, gewillige jongeren. Jongere die bewust zijn van wat er is gebeurd en dat het niet zo hoort en open staan voor behandeling.

Ik denk dat elke kleine vooruitgang van de cliënt een succes is.

Veranderingen op welk gebied? Dat cliënten zichzelf wel open stellen? Of dat de regering meer geld geeft? Of dat er meer bekend zou zijn over emotionele mishandeling? Of dat emotionele mishandeling niet langer gezien wordt als aanstellerij, maar als dat wat het is, iets verschrikkelijks? (Ik hoop dat wat jullie bedoelen ertussen staat

Dat er meer aandacht besteed wordt.

Vb. Door niet alleen het lage zelfbeeld aan te pakken, maar door ook aandacht te besteden aan wat het met iemand heeft gedaan. En wat het nog met iemand doet. Welke gevolgen het heeft op het leven van diegene.

Pedagogisch medewerkers zouden het op prijs stellen dat het mogelijk gemaakt wordt dat het behandeld / begeleid wordt. Nu is de kans op mislukking bij behandeling groot. Dit is mede afhankelijk van de emotionele schade.

Er is behoefte aan een hulpverleningsvorm waarin de jongere begeleid kan worden. In groepsverband komen er risico's voor die de hulpverlening aan de jongere kunnen belemmeren. Ook zijn er andere omgangsvormen.

Verder zouden pedagogisch medewerkers willen zien dat de grootste valkuilen uitgebannen en opgeheven worden.

Ik denk niet dat je het voor elkaar krijgt om alle gevolgen van mishandeling te doen verdwijnen. Vraag me ook af of dat je doel moet zijn. Uiteindelijk zal het kind er zelf mee om moeten leren gaan. Misschien is het ondersteunen en helpen met de praktische problemen waar de jongere tegenaan loopt wel genoeg. Als een jongere 1,5 jaar op een behandelgroep woont zal hij daarna best nog last hebben van zijn mishandeling. Je bent in die 1,5 jaar maar een klein deel in het hele leven van een cliënt. Je kan jaren van mishandeling niet goed maken in korte tijd. Of misschien wel maar dan zou ik graag horen hoe.

12 Hoe zou een pedagogisch medewerker in het werkveld kunnen omgaan met emotioneel mishandelde cliënten? (houding)

Positief benaderen, maar niet te positief. Begrip tonen en het zelfbeeld en vertrouwen positief stimuleren. Proberen er op een geaccepteerde manier mee om te gaan er open over praten en het bewust kunnen behandelen. De jongere laten inzien wat wel hoort en dat t niet goed is geweest hoe ze met hem of haar om is gegaan.

Vind ik een moeilijke vraag. Ik denk dat er geen eenduidig beleid is wat goed of slecht is.

Ik denk dat je voorzichtig met deze cliënten om moet gaan. Je moet goed overwegen hoe je iets gaat zeggen.

Ik denk: open, accepteren en waarderen van iemand als persoon, duidelijk je grenzen aangeven, echt luisteren, creatief in manieren om te communiceren met cliënt, etc (zeker over emoties, denk dan aan zaken zoals sporten, tekenen, ruimte geven, spelletjes doen, etc)

Een luisterhouding aannemen, waardoor degene de cliënt zich niet veroordeeld voelt. Niet teveel aandringen, als de cliënt er niet over wil praten. Een open houding aan te nemen, zodat de cliënt zelf kan bepalen wanneer deze er over wil praten. Wanneer de behoefte er is.

Zij zouden een benadering moeten gebruiken die het zelfbeeld van de jongere positief versterkt. Dit gebeurt hier ook. Dit is onderdeel van de methodiek, door middel van het gebruiken van het sociale competentiemodel wordt het zelfbeeld van de jongere positief versterkt.

Een deel van de methodiek is gebaseerd op het taakvaardigheidsmodel. Daar komen de volgende punten in naar voren:

- taakverlichting (te moeilijke taken haalbare taken maken en geven)
- taakverrijking, (kleine succesjes laten bereiken en flink becomplimenteren)
- stressfactoren verminderen (uit de situatie halen bijv.)
- pathologie aanpakken (verminderen van de gevolgen)
- vaardigheidstraining (vergroten van competenties van de jongere bijv. agressie-regulatietraining, sociale vaardigheidstraining etc.)

Door een combinatie van de bovengenoemde punten kan het zelfbeeld van de jongere positief versterken.

Verder zou een pedagogisch medewerker bewust om moeten gaan met afstand en nabijheid.

Denk dat begrip en medeleven goed zijn. Maar ook weer een valkuil. Te veel begrip kan ervoor zorgen dat je meegaat in het gevoel van de cliënt en de kijk op de toekomst verliest. Het blijven verschuilen achter de mishandeling die zoveel problemen veroorzaakt kan even goed zijn maar uiteindelijk zal de cliënt verder moeten. Denk dat een open houding, het niet afwijzen van het kind en positieve feedback al een aardig begin zijn.

13 Wat moet een pedagogisch medewerker juist niet doen, met betrekking tot het contact met een cliënt die emotioneel mishandeld is?

Het negatieve zelfbeeld, vertrouwen bevestigen en het zelfde gedrag vertonen als de daders hebben gedaan.

Te veel pushen moet niet. Wanneer je gesprekken moet doen met zowel dader als slachtoffer is het belangrijk om neutraal te blijven zeker wanneer er sprake is van een persoonlijkheidsstoornis in ontwikkeling blijkt het dikwijls achteraf dat de cliënt de mishandeling heeft verzonnen of op een andere manier heeft beleefd.

Niet teveel verwachten van de cliënten. Niet te hoge eisen stellen, waar de cliënt niet aan kan voldoen. Deze verwachtingen kunnen frustraties brengen, zowel bij de cliënt als de PM'er.

Ik denk: teveel trekken aan de cliënt, dus het bijna dwingen van praten, emoties tonen etc. Maar ik denk dat je vooral niet alleen maar slechte dingen moet zeggen, of sarcasme of grapjes over de persoon, dat kan heel verkeerd opgevat worden. Dat soort dingen.

Zie vraag 12.

Aandringen om erover te praten, zeker niet wanneer de cliënt het aangeeft. Cliënt moet gemotiveerd zijn om zich te laten behandelen.

Een pedagogisch medewerker moet absoluut niet het negatieve zelfbeeld van de jongere versterken. Eigenlijk al het tegenovergestelde van het genoemde bij 12 moet hij niet doen.

Wet- regelgeving

14 Welke wetten of regels zijn speciaal gericht op emotionele mishandeling?

Specifiek op emotionele mishandeling zou ik niet weten. Ik denk wel op mishandeling in het algemeen.

Niet bekend specifiek op emotionele mishandeling.

Wel de Raad van Kinderbescherming.

Ik denk dat er wel ergens in het straf recht staat dat je een kind niet mag mishandelen zowel lichamelijk als emotioneel. Denk dat er weinig straffen worden opgelegd voor emotionele mishandeling omdat de gevolgen de duur en de ernst moeilijk te bewijzen zijn.

Weet wel dat er in de rechten van het kind staat dat elk kind recht heeft op liefde.

15 Wat zegt deze wetten?

Wat mishandeling is en wat de straffen daarop zijn.

De Raad van Kinderbescherming geeft de beoordeling van een situatie en oordeelt over de gevolgen die eraan vast hangen.

Ik denk dat er wel ergens in het straf recht staat dat je een kind niet mag mishandelen zowel lichamelijk als emotioneel. Denk dat er weinig straffen worden opgelegd voor emotionele mishandeling omdat de gevolgen de duur en de ernst moeilijk te bewijzen zijn.

Weet wel dat er in de rechten van het kind staat dat elk kind recht heeft op liefde.

16 Welke gevolgen heeft de verandering in de wet op de Jeugdzorg gehad op de wijze van behandelen van cliënten?

Er wordt vraaggericht gewerkt. De cliënten komen met een vraag en daarop wordt de behandeling afgestemd. Voorheen werd er aanbodgericht gewerkt. Nu kunnen de cliënten (ouders en jongere) zelf een samenstelling maken van de behandeling.

Van cliënten in het algemeen, is de er veel verandert in de wet op de jeugdzorg. De cliënt is veel centraler komen te staan in de hulpverlening. Ook is er een herkenbaar punt gekomen voor de jeugdzorg..

Meer vraaggericht werken. En meer met het gezin, het gezin wordt centraal gesteld en als een geheel gezien.

Gezinsvoogd moet een kleinere rol gaan vervullen in het gezin

Er wordt meer vraaggericht en gezinsgericht gewerkt. Maar deze wet is pas sinds kort ingevoerd en de gevolgen zijn bij mij nog niet bekend.

Kinderen zoveel mogelijk thuis te laten wonen en ambulant hulpverleners.

17 Vindt u de veranderingen in de wet op de Jeugdzorg ten goede komen van de behandeling van cliënten?

Dat ligt eraan of de cliënt in staat is om zelf een goede vraag te formuleren. Als je in een situatie zit heb je niet voldoende objectiviteit waarmee je kan kijken wat nodig is. Je bent zelf te emotioneel betrokken. Ook bij cliënten die niet vrijwillig zijn opgenomen denk ik dat het geen nut heeft. Zij staan immers niet open voor hulpverlening en zijn ook niet gemotiveerd, vaak denk ik dat ze ook niet bewust zijn van hun eigen problemen.

Ik vind zeker dat de veranderingen ten goede komen aan de behandeling van cliënten. Ik geloof dat het vraaggericht werk de enige manier is om met cliënten te werken. Hulpverleners moeten ervoor zorg dat zij zich aanpassen op het niveau van de cliënt. maar een cliënt kan alleen succesvol uit de hulpverlening komen als zij ook volledig achter de hulpverlening staan.

Kan. Alleen niet wanneer ouders een gevaar vormen of zijn voor hun kind(eren).

Dit hangt sterk af van vrijwillige of onvrijwillige hulp. Er is een groep OTS (onder toezicht stelling) die is minder geholpen en te behandelen met vraaggerichte zorg. De gene die echter vrijwillig in de hulpverlening terecht zijn gekomen daar komt het wel ten goede van. De wet voldoet niet aan gedwongen hulp. De grenzen moeten scherper zijn. Bijv. vrijwillige cliënten wel vraaggerichte hulp bieden maar onvrijwillige (OTS) cliënten geen vraaggerichte hulp bieden.

Je kan je afvragen of het goed is dat er nu gestreefd wordt om kinderen zoveel mogelijk thuis te laten wonen. Wanneer een kind thuis woont en daar emotioneel mishandeld wordt en dat wordt niet herkend, er word bijvoorbeeld alleen maar gekeken naar de gedragsproblemen. Dan blijft dat kind in de omgeving waar hij mishandeld wordt, een negatief effect van meer ambulante hulpverlening. Is het niet beter om het kind te beschermen en uit huis te halen. Niet omdat het kind zo slecht is maar omdat de ouders niet deugen

Advisering

18 Met welke maatschappelijke veranderingen heeft u te maken, die invloed hebben op veranderingen op het gebied van emotionele mishandeling?

- een ouder gezinnen,
- slechte financiële omstandigheden,
- multicultureel Nederland waardoor er veel mixen van culturen ontstaan en veel onenigheid in de opvoeding,
- het wegvallen van sociale controle,
- meer aandacht voor t kind en minder strenge opvoeding is de norm.

Ik denk de hoge verwachtingen die mensen tegenwoordig van kinderen hebben, en de teleurstelling als een kind die niet kan waarmaken. Alles moet beter, sneller. Je moet een betere baan en daarvoor heb je een goede opleiding nodig. Als je een goede opleiding wilt volgen, moet je daar wel de hersens voor hebben. En niet iedereen is even slim.

Weet ik niet, ik denk meer bekendheid en erkenning van emotionele mishandeling.

Inkorten van de Jeugdhulpverlening (bezuinigingen)

Ik zie weinig verschil in de maatschappij eerst en nu.

- Misschien alleenstaande ouders. De toename van 1 ouder gezinnen.
- Financiële problemen, financiële status.(schulden)
- Mondigheid van het kind kan machteloosheid bij ouders veroorzaken.

Multicultureler Nederland, door het samensmelten van culturen is er een minder eenduidige opvoeding.

Ouders die steeds meer werken, steeds minder tijd hebben voor kinderen. Steeds meer druk dat kinderen ideaal moeten zijn en moeten presteren. Een meer en meer toenemend schoonheid ideaal

19 Is er een bepaalde tendens te ontdekken in de cijfers over emotionele mishandeling?

Ik denk dat het de laatste tijd hogere cijfers zijn, niet omdat het meer gebeurt maar omdat er meer over gesproken wordt, dan word er meer gemeld. Denk dat er vroeger en nu niet veel verschil is in aantal.

Ik weet het niet, maar als ik zou moeten inschatten denk ik dat het heel erg in opkomst is, dit is minder snel aan te tonen dan lichamelijke mishandeling

Weet ik niet. Om daar iets over te zeggen zou ik graag de cijfers willen zien. (Misschien moeten jullie die bij de vraag zetten?)

Ik denk dat je een groei zal zien, omdat emotionele mishandeling vroeger nog minder erkend werd als bestaand dan nu.

20 Welke invloed heeft de media gehad op de bekendheid van emotionele mishandeling?

Emotionele mishandeling komt naar mijn idee weinig in de media voor. Er word veel meer aandacht besteed aan lichamelijke en seksuele mishandeling. Als het wel in de media verschijnt is dat positief want zo krijgt het meer bekend en wordt het taboe er om heen minder.

Ik denk een grote rol, maar ik weet daar de feiten niet over hoor.

ik heb geen idee, ik heb er nog niets over gehoord in de media

Zal wel gezorgd hebben voor meer bekendheid.

Geen idee. Volgens mij, wordt er in de media weinig aandacht besteed. Kan meer en beter, dan wordt de bekendheid vergroot.

De media heeft heel veel invloed gehad op de bekendheid van emotionele mishandeling. Je ziet veel programma's, documentaires, op het nieuws etc. over opvoeding, jeugdcriminaliteit enz. Veel positieve aandacht. Deze informatie is

verhelderend. Interessant en dus goed.

Het heeft effect gehad op de bekendheid.

21 Hoe ziet u de toekomst in, betreft de behandeling van emotionele mishandeling?

- meer aandacht eraan besteden,
- preventief werken, eerder proberen emotionele mishandeling te herkennen of op te merken binnen het gezin, zodat er eerder een behandeling gestart kan worden en de gevolgen beperkt kunnen blijven.
- De risicofactoren proberen te beperken.

Moeilijk te zeggen. Ik denk wel dat het fenomeen altijd blijft bestaan en dat de hulpverlening hieromheen altijd lastig blijft o.a. vanwege schaamte. Misschien dat er over een tijd meer duidelijkheid is over behandelingen en gevolgen.

Ik denk dat er na jullie onderzoek, de toekomst er vast beter uit gaat zien. Ik heb vertrouwen in jullie!!!! ☺

Ik hoop dat er een goede behandeling te vinden is hiervoor, en ik denk dat dit binnen een aantal jaar ook gaat lukken. maar ik vind het ook belangrijk dat er een manier gevonden wordt waarop men emotionele ontwikkeling (makkelijker) kan aantonen.

Bedoeling vraag onduidelijk. Ik denk in ieder geval hoe meer bekendheid, hoe beter de behandeling zal worden. (Bedoelen jullie zoiets)

Wanneer er meer aandacht aan besteed wordt door de media en dergelijke, dan zal het positief veranderen.

Er moet een checklist komen. Daar moeten de volgende punten in staan:

- 1 Ernst van de emotionele mishandeling bepalen.
 - psychologisch onderzoek
 - observatie
 - vragenlijsten
 - gespreksvoering?
- 2 Behandelingsmogelijkheden onderzoeken
 - kind
 - ouders/opvoeders
 - behandeling van het systeem
 - behandeling van cliënt

Dit is afhankelijk van verschillende zaken. Elk kind is anders, elk emotioneel mishandeld kind kan je niet over één kam scheren.

Verder moet er meer onderzoek komen naar wat is emotionele mishandeling en hoe ontstaat dat. Er moet meer onderzoek komen naar de ontstaansgeschiedenis. Hoe eerder je erbij bent hoe beter.

Een ander idee is om, net als in Amerika al gedaan wordt, van ieder kind de opvoeding te volgen door hulpverlening, bureaus > de psychische kant van het kind dan. Het lichamelijke wordt al gevolgd door het consultatiebureau's, dokters, ziekenhuizen etc.

Lastig omdat de behandeling vaak niet alleen gericht is op de mishandeling, er komen vaak zoveel meer dingen bij kijken. Ik vraag me ook af of er behandelingen zijn alleen gericht op de mishandeling. Weet er te weinig vanaf om hier een goed antwoord op te kunnen geven. Als ik kijk naar de groep waar ik zelf werk is er wel te weinig aandacht voor denk ik, bijna alle jongeren zijn emotioneel te kort gekomen en ik denk dat je van de helft ook wel kan zeggen dat ze emotioneel mishandeld zijn. Daar wordt eigenlijk niets specifiek iets mee gedaan, ze doorlopen dezelfde methodiek als de ander jongeren.

Overige opmerkingen/ aanvullingen op het interview .

- Ieder kind heeft een eigenheid, waardoor ieder kind anders is en anders reageert.
Waar ligt de grens van emotionele mishandeling met het beste willen voor het kind.
Ik denk dat die grens is bereikt, als de ouder(s) de eigenheid van het kind niet accepteren. En door een erg hoge druk op het kind te leggen, waar het kind niet aan kan voldoen.
- Emotionele mishandeling kan niet meteen gezien worden als emotionele mishandeling. Dit is een proces. Het groeit uit van druk leggen op tot extreme druk leggen op. Wanneer het extreme druk leggen op is, dan kan het gezien worden als emotionele mishandeling.
- Emotionele mishandeling is een cyclus. Die zich blijft herhalen, wanneer er niet wordt ingegrepen. En die herhaling van de cyclus zorgt ervoor erger wordt.
- Cliënten kunnen zowel ouders als het kind zijn!!!

Citaat:

‘Elk kind is anders, elk emotioneel mishandeld kind kan je niet over 1 kam scheren’.

Bijlage 4.

PROCESVERSLAG

Inleiding

In dit hoofdstuk zullen wij uiteenzetten hoe wij te werk zijn gegaan voor het tot stand brengen van dit productverslag en van het product.

Wij zullen beschrijven met welke tegenslagen wij te maken hebben gehad en welke planning wij hebben aangehouden. Daarnaast zullen wij in dit hoofdstuk ook de taakverdeling benoemen met onze motivatie voor de taakverdeling. Wij zullen eveneens de samenwerking onderling en met onze projectbegeleider beschrijven.

Dit doen wij zodat wij een helder en duidelijk beeld schetsen van wat wij allemaal gedaan en op welke manier.

Samenwerking

Wij zullen beginnen met de samenwerking met onze projectbegeleider. Want deze samenwerking heeft ons geholpen gedurende het maken van het productverslag en product. Wij zijn van mening dat de samenwerking goed verliep. Wij hebben zeker in het begin veel gebruik gemaakt van begeleidingsmomenten. Dit was nodig, omdat wij niet wisten welk onderwerp wij zouden kiezen als afstudeeronderwerp. Doordat wij niet wisten welk onderwerp wij moesten kiezen, hebben wij wat vertraging opgelopen. Toen wij eenmaal een onderwerp gekozen hadden, liepen wij snel die vertraging in.

Wij hebben in het begin van ons project ook nog veel begeleidingsmomenten gehad met onze projectbegeleider. Hij heeft ons op weg geholpen, met hoe wij het beste te werk konden gaan.

Gedurende het project hebben ook veel contact gehad via de e-mail. Wij hebben onze projectbegeleider via deze weg op de hoogte gehouden van onze voortgang. En hebben gebruik gemaakt van de e-mail om stukken alvast te laten lezen. Zodat wij die konden gaan aanpassen. Ook aan het eind van het onderzoek hebben wij begeleidingsmomenten gehad. Want wij wilden zekerheid hebben over de kwaliteit van ons productverslag en feedback krijgen over ideeën voor ons eindproduct.

De feedback die wij kregen tijdens onze begeleidingsmomenten van onze projectbegeleider hebben wij in ons productverslag en product verwerkt. Wij hebben dit gedaan, omdat wij vonden dat deze feedback relevant was voor de kwaliteit van ons productverslag en ons product.

Wij hebben ervoor gekozen om zoveel mogelijk samen te werken. Wij hebben deze keuze gemaakt, zodat wij allebei goed op de hoogte waren van wat er allemaal moest gebeuren en hoever wij waren. Maar ook zodat wij elkaar konden helpen als wij er niet uitkwamen, dan helpt de kritische blik van de ander. Waardoor een stuk beter in elkaar zit.

Wij zijn van mening dat de samenwerking goed is verlopen. Dit komt doordat wij elkaar al wat jaren kennen. En liggen wij bijna altijd op lijn in ons denken en wat wij willen bereiken. Daarnaast zijn wij op de hoogte van waar onze sterke en zwakke punten liggen, zodat wij elkaar daar hulp kunnen bieden. Waardoor wij rekening met elkaar hebben kunnen houden in het verdelen van werkzaamheden. Hierdoor hebben wij weinig discussies gehad over hoe wij te werk willen gaan. Zo is Heleen sterker in het lezen van grote stukken literatuur en het analyseren van de literatuur. En is Lucy sterker in het afnemen van interviews en om deze uit te werken.

Het lijkt ons een logisch vervolg om hieronder onze taakverdeling te beschrijven en uit te leggen.

Taakverdeling

Wij hebben ervoor gekozen om één keer per week af te spreken als projectgroep, om te vergaderen. Wij spraken vaker af, wanneer dit nodig was om onderdelen af te krijgen voor het productverslag. Of wanneer wij onderdelen samen zouden maken. Tijdens deze bijeenkomsten werd er gekeken hoe alles verliep, welke nieuwe afspraken er gemaakt moesten worden en werden de nieuwe taken verdeeld. Er werd naar gestreefd om de taken zo evenredig mogelijk te verdelen. De taakverdeling heeft in consensus en op basis van interesse plaatsgevonden. Ook keken wij er naar hoeveel tijd de onderdelen in beslag zouden nemen. Dit deden wij zodat de taakverdeling niet alleen in zwaarte, maar ook in tijd ongeveer hetzelfde zou zijn.

Hieronder zullen wij de gedeelde taken benoemen en de specifieke taakverdeling per persoon.

Gedeelde taken:

- Zoeken en lezen van literatuur.
- Het maken en aanpassen van het startdocument.
- Contacten van instellingen en personen.
- Analyseren van literatuur en interviews
- Werkveldbezoek (interviewen)
- Het maken van het productverslag.
- Literatuurlijst

Heleen:

Hoofdstuk 1.1 t/m 4.2

Hoofdstuk 9 en 10

Voorwoord, Nawoord, Dankwoord, Inhoudsopgave, Inleiding,

Uitwerken van interview

Lucy:

Hoofdstuk 4.3 t/m 6.2

Procesverslag

Uitwerken van interviews

Productverslag en product

Wij hebben al bij de samenwerking geschreven dat wij begonnen met een tegenslag. Wij hadden een lijst met onderwerpen voor ons afstudeerproject. Wij werden alleen terecht gewezen op de omvang die de onderwerpen in zouden nemen. Wij werden gedwongen om op zoek te gaan naar een ander onderwerp. Wij waren beide van mening dat wij een onderwerp wilde, dat niet teveel wordt gebruikt. En zo kwamen wij bij dit onderwerp. Wij weten allebei dat emotionele mishandeling bestaat, maar meer eigenlijk niet. En wij wilden ons hier graag in verdiepen. Wij stuitten wel direct op een volgend probleem. Want de slachtoffers van emotionele mishandeling, die zijn moeilijk bereikbaar. Dit omdat zij liever niet praten over dit onderwerp of omdat zij zich hier niet van bewust zijn.

Wij hebben eerst een literatuuronderzoek gedaan. Want wij waren van mening dat wij eerst zelf op de hoogte moesten zijn van wat emotionele mishandeling inhoudt en om een beter beeld te krijgen van wat wij wilden bereiken met de interviews. De interviews hebben wij opgesteld voor de pedagogisch medewerkers. Omdat zij het dichtst bij de slachtoffers staan. Waardoor wij toch een duidelijk beeld konden krijgen van wat de slachtoffers zouden willen. En kregen wij ook een beeld van wat de hulpverlening wil en nodig heeft.

Al tijdens het opstellen van de interviews gingen wij contact leggen met hulpverleningsinstanties en hulpverleners. Iets wat niet makkelijk bleek te zijn. Wij hebben hulpverleners benaderd met de vraag of zij ons wilden helpen bij ons afstudeeronderwerp. Alleen bleek tijd het grote probleem te zijn voor de hulpverleners. Hierdoor hebben wij helaas

minder interviews kunnen houden als dat wij hadden gewild. Ook liepen wij aan tegen miscommunicaties, waardoor wij andere disciplines dan pedagogisch medewerkers niet konden interviewen. Met uitzondering van een teamleider. Ondanks de tegenslag die wij liepen met het afnemen van interviews, zijn wij aan het werk gegaan met de interviews die wij wel tot onze beschikking hadden. Wij hebben de interviews tegenover de literatuur gezet en hebben vervolgens onze mening gegeven. Waarna wij conclusies zijn gaan trekken. Met onze probleem- en doelstelling in ons achterhoofd.

Wij hebben gekozen om een adviesrapport samen met een voorlichting als eindproduct te maken. Wij hebben hiervoor gekozen, omdat wij uit de interviews hebben kunnen concluderen dat wij de pedagogisch medewerkers handvatten kunnen aanreiken, wanneer zij een emotioneel mishandelde cliënt onder behandeling hebben. Met deze handvatten kunnen de pedagogisch medewerkers cliënten die emotioneel mishandeld zijn ook specifiek hierop behandelen.

Beoordelen van het afstudeerproject en onze samenwerking

Wij zijn tevreden over het resultaat van dit project. Wij vinden de kwaliteit van dit project goed. En wij hebben veel geleerd over dit onderwerp tijdens het maken van dit project.

Heleen:

Werken aan dit afstudeerproject heb ik als leuk en leerzaam ervaren. Het onderwerp emotionele mishandeling vind ik erg interessant en leerzaam. Ik kan de kennis die ik met dit project heb opgedaan goed gebruiken na mijn studie, omdat ik in de jeugdhulpverlening wil gaan werken.

De samenwerking is erg gemakkelijk en voorspoedig verlopen. Lucy ken ik vier jaar en ik heb meerdere malen met haar samengewerkt. Dit gaat altijd erg goed omdat wij op één lijn liggen. Tijdens dit project hebben we geen enkele strubbeling of discussie gehad. We weten precies wat we aan elkaar hebben en wat onze sterke en zwakke punten zijn. Zo vullen we elkaar aan en helpen elkaar. Lucy is bijvoorbeeld beter in het afnemen van interviews en het verwerken daarvan terwijl ik het weer makkelijk vind om literatuur te bestuderen en analyseren. Zo hebben wij gebruik gemaakt van elkaars sterke punten.

Lucy:

Ik heb het afstudeerproject als leerzaam en erg interessant ervaren.

Wij hadden als onderwerp emotionele mishandeling gekozen. En ik heb over dit onderwerp meer kennis gekregen. Want voor dit project wist ik er weinig van af. En de kennis kan ik na mijn opleiding gaan toepassen in de praktijk. Ik ben van mening dat ik mijn kennis over dit onderwerp ook in de psychiatrie kan gebruiken. Aangezien daar ook cliënten zijn die emotioneel mishandeld zijn.

Tijdens dit project heb ik de kennis en de vaardigheden die ik tijdens de opleiding heb ontwikkeld kunnen toepassen.

Over de samenwerking ben ik erg positief. Dit komt doordat Heleen en ik elkaar al 4 jaren kennen. En wij al eerder hebben samengewerkt, zonder problemen. Dit komt naar mijn idee, doordat wij qua denken op één lijn liggen. En doordat wij elkaar aanvullen, omdat de zwakke punten van Heleen mijn sterke punten zijn en andersom. Hierdoor kwamen er geen discussies.

Bijlage 5.

Bijlage 6

SIGNALERINGSPLAN

NAAM: .

AFDELING: .

DATUM: .

FASE	OMSCHRIJVING VAN HET GEDRAG	REACTIE
0	Het gaat goed met mij. Contacten/gevoel • <u>Activiteiten</u> • <u>Zelfzorg</u> •	◇
1	Contacten/gevoel • <u>Activiteiten</u> • <u>Zelfzorg</u> •	◇
2	Contacten/gevoel • <u>Activiteiten</u> • <u>Zelfzorg</u> •	◇
3	Contacten/gevoel • <u>Activiteiten</u> • <u>Zelfzorg</u> •	◇
4		

	Contacten/gevoel • <u>Activiteiten</u> • <u>Zelfzorg</u> •	◇
--	--	---

* Specifieke stressoren voor mij zijn:

* Overige afspraken:

* Mijn persoonlijk begeleiders zijn:

* Eerste aanspreekbare behandelaar is:

ADVIESRAPPORT

Door: Lucy Hommels & Heleen Varkevisser
Opleiding sph vt, 4e jaar, 2004 – 2005
Docentbegeleider 1: Jan Kolvoort
Docentbegeleider 2: Mieke de Reus

Inhoudsopgave**Bladzijde**

Inleiding	1
Onderbouwing advies	2
Advies voor de jeugdhulpverleners	5
Voorwaarden voor implementatie	10
Implementatietraject	11
Haalbaarheid	12
Aanbevelingen	13
Signaleringsplan	14
Uitleg signaleringsplan	15

Inleiding

Wij hebben gekozen als eindproduct van ons onderzoek, dat wij een adviesrapport uitbrengen. Hierin beschrijven wij onze bevindingen, geven wij ons advies en doen wij aanbevelingen.

Wij zijn hiertoe gekomen, omdat wij niet in staat zijn om daadwerkelijk een behandeling of therapie op te zetten. Dit vanwege tijdsgebrek voor grootschalig onderzoek. Maar ook vanwege het feit dat wij over te weinig kennis beschikken over dit onderwerp en vaardigheden. Tijdens ons onderzoek kwamen wij tot de conclusie dat wij niet de enige zijn die over te weinig kennis beschikken, maar dat dit ook het geval is bij de hulpverleners.

Ons eindproduct zal niet alleen bestaan uit een adviesrapport maar tevens uit een voorlichting.

Om duidelijk te maken uit welk inzicht wij dit adviesrapport hebben geschreven benoemen wij hier onze probleem- en doelstelling.

Onze probleemstelling luidde als volgt:

Hoe kan je als pedagogisch hulpverlener de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling, voor de verdere levensloop van cliënten binnen de jeugdhulpverlening, beperken?

Door middel van ons product zijn wij in staat om een bijdrage te leveren aan de behandeling. Wij reiken de pedagogisch medewerkers handvatten aan, waardoor de hulpverleners de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling kunnen beperken. Daarnaast moet er volgens ons meer onderzoek gedaan worden naar de ontstaansgeschiedenis, de achtergronden, gevolgen etc. Waardoor er therapieën en/ of behandelingen ontwikkeld kunnen worden die specifiek gericht zijn op emotionele mishandeling. Daarnaast kunnen er ook therapieën en/ of behandelingen ontwikkeld worden die preventief van aard zijn.

Onze doelstelling was als volgt:

Het bieden van een instrument om de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling, voor de verdere levensloop van cliënten binnen de jeugdhulpverlening, te beperken.

Kijkende naar onze doelstelling kunnen wij vaststellen dat ons doel tot op zekere hoogte bereikt is. Door middel van literatuuronderzoek, interviews, analyses en dergelijke zijn we gekomen tot een eindproduct, een adviesrapport: Al het genoemde bij de conclusie hebben we samengevoegd en verwerkt tot een geheel in ons product.

Met dit eindproduct denken wij dat de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling voor de verdere levensloop van cliënten in de jeugdhulpverlening indirect beperkt kunnen worden. Door het verdere onderzoek in de jeugdhulpverlening kan er een specifiek gerichte therapie of behandeling komen die de gevolgen van emotionele mishandeling verder kan inperken of voorkomen.

Onderbouwing van advies

In dit hoofdstuk zullen wij kort weergeven welke analyses wij hebben gemaakt. Daaruit voortvloeiend zullen wij ons advies geven.

Om tot een advies voor hulpverleners te komen om de gevolgen van emotionele mishandeling te laten beperken; hebben we gekeken naar de bestaande behandelingen en therapieën; naar waar de slachtoffers behoefte aan hebben volgens de hulpverleners en bij de knelpunten in de hulpverlening.

Als eerste hebben wij de gevolgen van emotionele mishandeling volgens de literatuur en de geïnterviewde samengevat:

- Negatief zelfbeeld.
- Laag of geen zelfvertrouwen.
- Psychische stoornissen: angststoornissen: faalangst, bindingsangst etc.
- Moeizame relaties, contactangst, hechtingsproblemen.
- Minderwaardigheidscomplex.
- Depressies.
- Criminaliteit, gedragsproblemen, dwars, agressief, regels overtreden.
- Teruggetrokken, introvert gedrag.
- Verwonding/zelfmoord.
- Trauma's.
- Schuldgevoelens.
- Geen vertrouwen in mensen.
- Niet kunnen omgaan met positieve aandacht, (niet vertrouwen, achterdocht).
- Overdreven sociaal (hunkering naar acceptatie).
- Verslaving.
- Angst voor de toekomst door de 'onveilige' en 'onbetrouwbare' opvoeding, onzekerheid en angst om de zelfde fout te maken als de ouders.
- Soms te zelfstandig, pseudo-volwassen gedrag.
- Failure to thrive (groei- en ontwikkelingsachterstand) slecht of niet spelen.
- Successen toeschrijven aan anderen en fouten toeschrijven aan zichzelf.
- Sociaal isolement, weinig sociale contacten.

Wij kunnen de hierboven beschreven gevolgen koppelen aan de hieronder beschreven therapieën en behandelingen. Aangezien de therapieën en behandelingen voornamelijk zijn gericht op de gevolgen van emotionele mishandeling.

Uit onderzoek is gebleken dat er geen specifieke behandeling voor emotionele mishandeling bestaat. Als eerste vinden wij dat het belangrijkste is om het kind eerst uit de situatie te halen en dan verder te gaan met het verbeteren van het zelfbeeld door middel van therapieën.

In de literatuur worden verschillende niveaus van hulp benoemd. Dat zijn de volgende: zorg, begeleiding, crisisinterventie en therapieën. De therapieën die benoemd worden zijn:

- Non-directieve therapie (cliënt centered therapy)
- Gedragstherapie
- Psychoanalytische methode
- On analytic lines
- Gestalttherapie

- Gezinstherapie
- RET – therapie
- Sociale competentie model
- Signaleringsplan

Zoals het hierboven beschreven staat gaat het vaak om delen van de gevolgen die worden aangepakt (symptoombestrijding) en niet om de emotionele mishandeling op zich. De hulpverlening begint pas als het al geschied is. Volgens ons moet er eerder aangepakt worden of zelfs preventief gewerkt worden. Want wij denken dat preventief werken het beste zou zijn. Niet achteraf moeten de gevolgen beperkt worden maar de factoren die bijdragen aan de emotionele mishandeling moeten tijdig worden aangepakt. Daarop aansluitend hebben wij de volgende vormen van preventie en behandeling hieronder samengevat.

- Universele preventie.
- Ondersteunen van risicogroepen en gezinnen.
- Signaleren van mishandeling.
- Onderzoeken van (vermoedens van) mishandeling.
- Hulpverleners aan betrokkenen.
- Nazorg na mishandeling.

Wanneer de hulpverlening op gang komt lopen hulpverleners in het contact met de cliënt tegen verscheidene knelpunten aan. De hulpverlening verloopt nogal moeizaam. Dit komt volgens de hulpverleners door de volgende factoren.

- Introverte jongeren.
- Moeilijk bespreekbaar onderwerp voor jongeren.
- Veel tijd moeten steken in het winnen van vertrouwen.
- Negatief zelfbeeld dat moeilijk te doorbreken is, schuldgevoelens.
- Vermijden, ontwijken of negeren van het onderwerp door pedagogisch medewerkers. (er geen noemer aan geven).
- Ouders die terugvallen in het oude patroon.
- Afwijzing door anderen.
- Angst om niet geloofd te worden.
- Geen vertrouwen meer in volwassenen.
- Niet bewust zijn van de emotionele mishandeling door het slachtoffer.
- Loyaliteit tegenover de pleger.

Om cliënten die emotioneel mishandeld zijn zo effectief en efficiënt mogelijk te kunnen behandelen is er volgens de hulpverleners behoefte aan het volgende:

- Bereikbare, open, gewillige jongeren.
- Beter bespreekbaar onderwerp.
- Jongere die bewust zijn van wat er is gebeurd en dat het niet zo hoort.
- Jongere die open staan voor behandeling.
- Meer aandacht/bekendheid voor het onderwerp en de gevolgen.
- Meer geld van de regering.
- Mogelijkheid tot grote kans op slagen van behandeling en begeleiding.
- Er is behoefte specifieke hulpverleningsvorm waarin de jongere begeleid kan worden, gericht op emotionele mishandeling.
- De uitbanning en opheffing van de grootste valkuilen.

Niet alleen de hulpverleners, maar ook de cliënten hebben behoeftes. Volgens de hulpverleners aan het volgende:

- Positieve aandacht.
- Begrip/luisterend oor.
- Waardering.
- Leren succes aan zichzelf toe te wijden.
- Veel praten.
- Leren accepteren van zichzelf.
- Bevestiging negatieve zelfbeeld.
- Liefde.
- Ondersteuning.
- Leren uiten van emoties.
- Het leren aannemen van complimenten en bemoedigingen.
- Structuur.
- Het gevoel dat ze wel gewenst zijn en niet mislukt.

Zoals hierboven beschreven staat zijn er verschillende factoren waar wij rekening mee moeten houden. En dat is niet alleen met de hulpverlening, maar ook met de cliënten. Want hoewel wij ons onderzoek hebben toegespitst op de hulpverleners, zij moeten de behandeling aangaan met de cliënten. Zij moeten met de cliënten werken. En zij weten daardoor ook ongeveer waar de cliënten behoeften aanhebben.

Uit onderzoek is gebleken dat de behoeften en de knelpunten af en toe lijnrecht tegenover elkaar staan. Zo willen hulpverleners dat de cliënten meer praten en er open over zijn. Terwijl zij als knelpunt benoemen dat de cliënten introvert zijn, het een moeilijk bespreekbaar onderwerp vinden. Andere tegenstrijdigheden zijn dat hulpverleners veel tijd moeten steken in het winnen van vertrouwen, dit staat tegenover het gevolg dat cliënten die emotioneel mishandeld zijn geen vertrouwen in anderen hebben. En opvallend is nog dat hulpverleners graag willen dat cliënten erover spreken terwijl ze bij de knelpunten benoemen dat de cliënten zich vaak niet bewust zijn van de emotionele mishandeling.

Advies voor de jeugdhulpverleners

Naar aanleiding van onze analyse uit ons onderzoek zijn wij tot een advies gekomen.

Uit literatuuronderzoek en interviews is gebleken, dat emotionele mishandeling veel verscheidene gevolgen heeft op de slachtoffers. Deze slachtoffers komen vanwege de van emotionele mishandeling of de gevolgen hiervan terecht in de jeugdhulpverlening. Hier worden zij behandeld met de bovenstaande behandelingen en therapieën.

Een kanttekening die wij hier moeten maken is dat de behandelingen veelal gericht zijn op de symptomen of gevolgen van emotionele mishandeling. En dat de emotionele mishandeling eigenlijk buiten schot blijft. Waardoor hier weinig aan te doen valt.

Daarnaast moeten wij helaas concluderen dat er eigenlijk geen specifieke behandeling bestaat voor emotionele mishandeling.

Een andere conclusie die wij kunnen trekken aan de hand van ons onderzoek is dat er eigenlijk heel weinig bekendheid is betreffende het onderwerp emotionele mishandeling. Deze onbekendheid heerst niet alleen onder de hulpverleners, maar ook onder de slachtoffers. De geïnterviewden wezen ons op dit feit, gedurende de interviews.

Wat ons brengt bij de knelpunten waar hulpverleners en slachtoffers tegenaan lopen. En bij de behoeften die de cliënten hebben betreffende dit onderwerp en de behandeling hiervan.

Wij kunnen concluderen dat eerst de maatschappij dit onderwerp moet erkennen, als een mishandeling op zich. Waardoor er meer bekendheid komt over dit onderwerp. Zodat het sneller herkend kan worden. Om zo vervolgens een behandeling te kunnen starten.

Wat van nog groter belang is dat de cliënt zich bewust is van het feit dat het emotioneel mishandeld is. Wanneer een cliënt zich niet bewust is van de emotionele mishandeling, heeft behandeling bijna geen zin omdat de cliënt het nut niet inziet van behandeling. Met als gevolg dat de cliënt er weinig open voor zal staan. Het is dus als eerste aan de hulpverleners om de cliënten dit inzicht en bewustzijn te geven om ze zo te motiveren tot behandeling. Wanneer je gemotiveerde en bereidwillige, open cliënten hebt is de kans van slagen van behandeling vele malen hoger.

Aan de hand van de behoeften die de geïnterviewden hebben genoemd kunnen wij stellen, dat er veel veranderingen moeten plaatsvinden. Wij kunnen concluderen dat de behoeften die de cliënten hebben, veel gericht zijn op het verbeteren van hun eigenwaarde, zelfvertrouwen en vertrouwen in anderen. Dit kunnen de hulpverleners op de volgende manieren doen:

- De hulpverleners moeten de cliënt positieve aandacht geven en bemoedigen zodat ze het gevoel krijgen dat ze wel gewenst zijn en niet mislukt. Een belangrijk onderdeel hierbij is dat de hulpverleners complimenten geven. Dit dient volgens ons vooral te gebeuren bij vertoont gedrag waar ouders te kort zijn geschoten in de aandacht en juist de jongere onderuit gehaald hebben. Bijvoorbeeld als een jongere een glas kapot laat vallen en het schrikt omdat het door ouders werd uitgescholden en een negatieve reactie kreeg. Moet een hulpverlener in dit geval de jongere geruststellen en bijvoorbeeld een compliment geven dat de jongere uit zichzelf het gebroken glas opruimt. De hulpverlener moet het positieve benoemen in iedere situatie. Op deze manier ervaart de jongere dat het ook anders kan en anders hoort. Met positieve aandacht geven bedoelen wij het gedrag dat goed is benoemen zodat

het versterkt wordt. Wanneer een jongere bijv. aandachtig luistert naar een andere jongere, kun je als hulpverlener een compliment geven. Zo leert de jongere dat het aandacht luisteren goed is en dat het positief bekrachtigd wordt. Op deze manier krijgt het meer zelfvertrouwen omdat het steeds de goede dingen hoort. Dit is een onderdeel van het sociale competentie model. Wij denken dat het van belang is om te scoren op het gedrag, zoals bij het sociale competentie model gedaan wordt. Dit model bestaat uit vier fases waarin de jongere met zijn goede gedrag punten kan verdienen. Met deze punten kan de jongere privileges verwerven en bij een bepaald aantal punten doorgaan naar een volgende fase. De fases zorgen ook voor meer vrijheden en verantwoordelijkheid. Zo kan bijvoorbeeld bij de overgang naar een volgende fase de sleutel van het huis verdiend worden. Op deze manier wordt de jongere gestimuleerd positief gedrag te tonen. De hulpverlener kan weer positieve aandacht geven door het positieve gedrag te becomplimenteren, waardoor het zelfvertrouwen en het zelfbeeld positief beïnvloed wordt. Positieve aandacht kan ook zijn in de zin van tijd nemen voor een cliënt en belangstelling tonen wat hij die dag gedaan heeft. De cliënt voelt zich hierdoor gewaardeerd en ziet en leert dat het ook anders kan. Zo kan de cliënt leren succes aan zichzelf toe te schrijven waardoor hun zelfvertrouwen ook vergroot wordt. Zo gaan ze positiever denken over zichzelf door de behaalde prestaties. Het negatieve zelfbeeld kan zo langzamerhand veranderd worden in een positief zelfbeeld. Het een versterkt het ander. De benadering van de hulpverlener is hier van grote invloed.

- Hierboven wordt het doel van het sociale competentie model uitgelegd. Naast het sociale competentie model zou gebruik gemaakt kunnen worden van signaleringsplannen. Deze worden nu in de psychiatrie gebruikt, met als doel om de stemming van de cliënt in de gaten te houden. Wanneer een cliënt zich in een andere fase bevindt dan goed, dan staan er interventies die hulpverleners kunnen toepassen waardoor cliënten met hulp van hulpverleners weer in een goede fase komen. Dus met andere woorden dat hun gedrag weer als aanvaardbaar wordt gezien.
Wij zijn van mening dat signaleringsplannen ook in de jeugdhulpverlening gebruikt kunnen worden. Als het gaat om behandeling van emotioneel mishandelde cliënten. Want via signaleringsplannen kunnen hulpverleners en andere disciplines het gedrag en de stemming van de cliënten in de gaten houden. Wanneer deze verandert dan kunnen interventies die beschreven staan worden toegepast. En dan kunnen deze worden bijgesteld mochten interventies niet lukken. Voor emotioneel mishandelde cliënten geldt dat deze signaleringsplannen steun bieden bij de behandeling. Omdat cliënten zelf aangeven welke interventies zij wensen van hulpverleners. De cliënten weten waar zij behoefte aan hebben en hulpverleners beschikken over de vaardigheden om dit toe te passen. Zij weten hoe belangrijk het is dat het gedrag van een cliënt stabiel wordt en vervolgens blijft. Dit zodat de cliënten leren omgaan met het verleden en de toekomst positiever gaan inzien. Dit door middel van het sociaal competentie model en de signaleringsplannen.
- Tevens kunnen hulpverleners volgens ons, gebruik maken van een therapievorm waarbij de cliënt op cognitief gebied gestimuleerd wordt om zijn zelfbeeld te verbeteren. In de therapie gaat de hulpverlener in gesprek met de cliënt. Hierbij gaat hij op zoek naar irreële gedachten van de cliënt en waar deze vandaan komen. Als deze gevonden zijn gaat de hulpverlener samen met de cliënt proberen deze gedachten te analyseren en reëel te maken. De hulpverlener moet aantonen dat deze gedachten niet kloppen en gebaseerd zijn op verkeerde denkpatronen. Het is

de taak van de hulpverlener om de cliënt dit te laten inzien en de gedachten positief te heretiketteren. Wanneer hulpverleners te maken hebben met emotioneel mishandelde cliënten, dan moet de therapie gespitst worden op de foutieve benadering van de ouders. Vooral het gevoel dat de cliënt ongewenst is moet omgebogen worden tot het feit dat de cliënt wel gewenst is. En dat verbale agressie of mishandeling door de ouders niet de schuld is van de cliënt, maar van de ouders. En dat de cliënt waardevoller is dan dat de ouders lieten blijken.

- Een andere therapievorm is spel waarbij de cliënt leert zijn emoties te uiten. Dit is volgens ons van belang om de emotionele ontwikkeling van de cliënt te stimuleren en vergroten. Het is zo bij cliënten die emotioneel mishandeld zijn, dat zij vaak niet hun emoties kunnen of willen uiten. Dit is namelijk iets wat thuis niet kon of mocht. Zij hebben hierin dus een achterstand in opgelopen. Zij moeten door middel van een speltherapie leren om hun emoties te uiten. Hulpverleners kunnen gebruik maken van verschillende vormen van speltherapie, zoals rollenspellen of drama, muzisch agogische therapie of beeldende vorming. Uitgangspunt van de therapie en de hulpverleners is dat de cliënten leren om hun emoties te uiten via bijvoorbeeld muziek. De hulpverlener kan de cliënt de opdracht geven om de emotie die hij heeft te uiten in een toneelstukje. Op deze manier leert de cliënt er op een geleidelijke wijze ervaren hoe het is om emoties te uiten. Steeds moet de hulpverlener, zo voorzichtig mogelijk, een stapje verder gaan. Om zo steeds verder door te dringen en de cliënt zijn emoties naar boven te halen en ze een plaats te geven. Dit kan de hulpverlener ook doen door emoties te laten uiten door middel van het maken van kunst of tekeningen.
- De hulpverleners moeten waardering geven aan de cliënt. Als een cliënt door de hulpverlening op een positieve manier naar zichzelf leert kijken, kan de cliënt zichzelf op deze wijze ook makkelijker leren accepteren en waarderen. Op deze manier wordt ook het zelfvertrouwen weer vergroot. De hulpverlener kan de cliënt waardering geven door middel het benoemen van goed gedrag of goede resultaten. Wanneer een cliënt een voldoende haalt voor zijn verslag kan je als hulpverlener je waardering uiten door te zeggen dat je het knap vindt van hem. Niet alleen moet waardering geuit worden bij het behalen van goede presentaties ook wanneer een cliënt positief gedrag vertoont of bijvoorbeeld praat over zijn gevoel. Het is dan van belang dat de hulpverlener naar de cliënt waardering uitspreekt. Op deze manier wordt de cliënt gestimuleerd en gemotiveerd dit vaker te doen. Ook voelt de cliënt dat het iets heeft wat goed is. Het voelt zich door de waardering gewenst. Vooral op het gebied waar ouders te kort zijn geschoten in waardering voor het kind, moet de hulpverlener extra aandacht geven en waardering uitspreken, zodat er een deel hersteld kan worden van het negatieve zelfbeeld wat de cliënt heeft. Door het vele uitspreken van waardering kan de hulpverlener zo de gevolgen, laag zelfvertrouwen en het negatieve zelfbeeld, beperken.
- De hulpverleners moeten naar de cliënt luisteren, begrip tonen en ondersteunen. Als de cliënt zich gesteund en begrepen voelt, en er veel over kan spreken leert hij op deze wijze het een plaats te geven. Door de steun uit de omgeving kan de cliënt tot het besef komen dat het mishandeld is en het niet goed is hoe er met hem is omgegaan. Hiermee leert het ook weer dat het niet zijn fout of schuld is en hij er zelf niets aan kan doen. Waardoor de cliënt het waarschijnlijk makkelijker kan verwerken. De hulpverlener kan een maal per week een gesprek aangaan met de cliënt over hoe het met hem gaat. Hier neemt de hulpverlener ruim de tijd voor. Tijdens dit

gesprek kan de cliënt zelf inbrengen waar hij over wil praten als de cliënt niets heeft om over te spreken, stuurt de hulpverlener zelf dit gesprek. De hulpverlener geeft zo de cliënt begrip en toont hem dat hij het wel waard is om over te spreken. Wanneer de gesprekken dan gaan over de emoties en het verleden, over de cliënt moet de hulpverlener vooral begrip tonen door te zeggen dat hij het begrijpt en door mee te leven. Belangrijk hierbij is dat de hulpverlener aandachtig luistert en interesse toont. Ook moet de hulpverlener blijven vertellen dat het niet de schuld is van de cliënt en dat hij wel goed is. En net zoveel waard is als anderen. Zo leert de cliënt zichzelf anders te bekijken. Door de vele malen herhaling kan zo ook een zelfvertrouwen worden opgebouwd. Een ander doel van het aangaan van gesprekken is dat het onderwerp dan goed bespreekbaar gemaakt wordt en geaccepteerd door de cliënt. Wat als gevolg kan hebben dat de cliënt zijn gevoelens kan en leert uiten. Wat weer van belang is bij het verwerkingsproces en het verbeteren van het zelfbeeld.

- Het is ook van belang dat de hulpverleners structuur bieden aan de cliënten waardoor ze weten waar ze aan toe zijn. Dit doen ze door cliënten te laten houden aan een vaste dagroutine. Hierdoor krijgen zij regelmaat en weten zij wat er van hen verwacht wat. Cliënten krijgen op deze manier een duidelijk beeld van hoe het zou moeten. Zij hebben hier baat bij, omdat zij van te voren kunnen rekenen op bepaalde terugkerende dagelijkse zaken, zoals samen eten koken, gezamenlijke maaltijden, naar school gaan, huiswerk maken en bedtijden. Regelmaat is van belang omdat de cliënt thuis vaak in een onveilige situatie zat waarin het voortdurend en onverwachts onderuit gehaald wordt. Structuur biedt hen een veilig gevoel, wat van belang is om het te kunnen verwerken en om een persoon te worden met voldoende zelfvertrouwen en een positief zelfbeeld. Een stabiele, rustige omgeving is hiervoor van groot belang. Het is de basis om te beginnen met hulpverlening.

De hulpverleners kunnen aan de hand van deze handvatten zelf een bijdrage leveren aan het verbeteren van het zelfbeeld. Zij moeten hierbij rekening houden dat alle handvatten die wij benoemen in verband staan met elkaar. Omdat een niet consequente benadering zal zorgen voor afzwakking. En dat een consequente benadering zal zorgen voor versterking. Alleen wanneer er een consequente benadering is, zal het zelfbeeld van de cliënt verbeterd worden. Ook moeten de hulpverleners rekening houden met het feit dat iedere cliënt een andere behandeling vereist. Elke emotioneel mishandelde cliënt kan je niet over een kam scheren, hun individu en de erkenning daarvan is een belangrijk punt. Dit is van invloed op de keuze van de behandelingsaanpak van de cliënt. Waarbij niet vergeten mag worden welke wensen en behoeften de cliënt heeft. De ene cliënt heeft meer baat bij behandeling terwijl een andere meer heeft aan het leren uiten van zijn emoties en positieve aandacht, terwijl een derde misschien weer meer baat heeft bij een combinatie van alles.

Een goede en weloverwogen combinatie van aanpak van de hulpverleners, die in feite bepalen in hoeverre de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling beperkt kunnen worden, is van invloed op de efficiëntie en effectiviteit van de behandeling. De hulpverleners moeten dus uiterst doordacht, bewust en zorgvuldig te werk gaan.

Wat wij hierboven hebben beschreven zijn handvatten die wij de hulpverleners aanreiken, om de schadelijke gevolgen van emotionele mishandeling te kunnen beperken. Om op een efficiënte en effectieve manier de hulpverleners handvatten aan te reiken om op langere termijn de gevolgen beter te kunnen beperken, zal er door deskundigen onderzoek gedaan moeten worden. Het is van belang dat er diepgaander

en grootschaliger onderzoek gedaan wordt naar de ontstaansgeschiedenis, de achtergrond, de risico's en de omvang van emotionele mishandeling. Waardoor er behandelingen en therapieën ontwikkeld kunnen worden die specifiek gericht zijn op emotioneel mishandelde cliënten. Maar waardoor ook preventief te werk gegaan kan worden, zodat emotionele mishandeling voorkomen kan worden.

Voorwaarden voor implementatie

Om een implementatietraject te kunnen maken, moet ons advies voldoen aan bepaalde voorwaarden. Wij zijn van mening dat de voorwaarden zijn dat ons advies direct ingevoerd kan worden in de jeugdhulpverlening. De handvatten die wij bieden zijn van belang tijdens de behandeling van cliënten die emotioneel mishandeld zijn.

Het is wel van belang dat hulpverleners in gedachten houden dat iedere cliënt anders is en anders reageert. Dus zal per cliënt afgewogen moeten worden of een behandeling zal aanslaan.

Het toepassen van een signaleringsplan in combinatie met het sociale competentie model kan vrijwel direct worden toegepast. Want in de jeugdhulpverlening wordt in sommige instellingen al gewerkt met het sociale competentie model. Dan zouden zij met bovenstaand signaleringsplan een behandeling kunnen vormen.

Een andere voorwaarde is, dat deskundigen zich gaan buigen over dit onderwerp. Want er zal in de toekomst meer kennis en inzicht verwacht worden over dit onderwerp.

Wanneer er meer informatie is over dit onderwerp dan zal men in staat zijn om een behandeling te ontwikkelen specifiek gericht op emotionele mishandeling.

Implementatietraject

Om ons product direct zo effectief en efficiënt mogelijk te kunnen implementeren binnen de jeugdhulpverlening hebben wij het volgende bedacht. We hebben een stappenplan opgesteld om het implementatietraject zo goed mogelijk te laten verlopen.

- Stap 1: Het overhandigen van het productverslag en ons adviesrapport. Het is van belang dat beide worden gelezen. Omdat daarin onze verantwoording voor bepaalde keuzes uitgelegd worden. En hoe wij te werk zijn gegaan.
- Stap 2: Overleg met het team, over de invoering van het adviesrapport.
- Stap 3: Werkbespreking waarbinnen het signaleringsplan doorgenomen wordt en onduidelijkheden besproken. Eventueel worden aanpassingen gedaan.
- Stap 4: invoering van het advies. De hulpverleners gaan experimenteren met het door ons aangereikte advies. Dit doen hulpverleners samen met cliënten.
- Stap 5: Na een jaar wordt er geëvalueerd. En beslist of er mee verder wordt gegaan en eventueel aanpassingen of veranderingen komen.

Haalbaarheid

Wij zijn van mening dat ons product en ons advies haalbaar is. De handvatten zijn direct toepasbaar voor de hulpverleners, dat komt vooral doordat de hulpverleners over de vaardigheden beschikken die wij aanreiken als handvatten. Wij hebben rekening gehouden met de wensen en behoeften van de cliënten. En hebben die verwerkt in ons advies. Wij denken dat ons product haalbaar is omdat er in andere werkveldgebieden gebruik van gemaakt wordt. Wij hebben een combinatie aangereikt van verschillende bestaande werkwijzen. De implementatie kan vrij snel verlopen omdat het vooral gaat om het gedrag en de houding van de hulpverleners naar de cliënten toe. Door als hulpverleners veel te oefenen en gebruik te maken van het door ons aangereikte advies, kunnen de hulpverleners dit eigen maken en geroutineerd gaan handelen.

Het zal binnen de gehele jeugdhulpverlening bruikbaar zijn. Want ons onderzoek hebben wij gedaan bij verscheidene instellingen. En ons product is een combinatie die door de organisatie gemakkelijk opgepakt kan worden en ingevoerd. Het zal wel even inzet vragen van de hulpverleners, omdat deze alert moeten blijven tijdens het opstellen van signaleringsplan. Maar in verloop van tijd, zal dit minder tijd en zullen zij meer profijt hebben.

Wij hebben ook nog een ander advies en wij zijn van mening dat het meer tijd kost om te realiseren. Want een behandeling ontwikkelen specifiek gericht op emotionele mishandeling, kost veel tijd en geld. Er moet geld vrijgemaakt worden door het kabinet en er moeten deskundigen ingehuurd worden die onderzoek willen doen naar de ontstaansgeschiedenis, de achtergrond, de risico's en de omvang van emotionele mishandeling. Wanneer dit allemaal bekend is, dan kan er nagedacht worden over een specifieke behandeling. Die behandeling moet vervolgens ontwikkeld worden en getest.

Aanbevelingen

Om tot het gewenste resultaat te komen, het beperken van de gevolgen van emotionele mishandeling is het van wezenlijk belang dat de twee genoemde adviezen (signaleringsplan en onze aanbevolen houdingen en gedragingen) gecombineerd moeten worden. Wanneer de hulpverleners onze adviezen opvolgen en daarbij gebruik maken van het signaleringsplan, denken wij dat het leidt tot een effectief en efficiënt resultaat. Het inperken van de gevolgen kan op deze wijze een grote slagingskans verwerven.

SIGNALERINGSPLAN

FASE	VERTOONT GEDRAG VAN CLIENT	INTERVENTIES DOOR HULPVERLENERS	DOELEN
DRUK/ OPSTANDIG	• Welke activiteiten doe ik? • Hoe ben ik in contact? • Hoe voel ik me en uit ik me?	• Wat moet een hulpverlener wel doen? • Wat moet een hulpverlener niet doen?	• Kort termijn: • Lang termijn:
ONRUSTIG	• Welke activiteiten doe ik? • Hoe ben ik in contact? • Hoe voel ik me en uit ik me?	• Wat moet een hulpverlener wel doen? • Wat moet een hulpverlener niet doen?	• Kort termijn: • Lang termijn:
GOED	• Welke activiteiten doe ik? • Hoe ben ik in contact? • Hoe voel ik me en uit ik me?	• Wat moet een hulpverlener wel doen? • Wat moet een hulpverlener niet doen?	• Kort termijn: • Lang termijn:
TERUG- GETROKKEN	• Welke activiteiten doe ik? • Hoe ben ik in contact? • Hoe voel ik me en uit ik me?	• Wat moet een hulpverlener wel doen? • Wat moet een hulpverlener niet doen?	• Kort termijn: • Lang termijn:
SOMBER	• Welke activiteiten doe ik? • Hoe ben ik in contact? • Hoe voel ik me en uit ik me?	• Wat moet een hulpverlener wel doen? • Wat moet een hulpverlener niet doen?	• Kort termijn: • Lang termijn:

Uitleg van signaleringsplan

Met de fasen wordt de stemming bedoeld waarin de cliënt zich bevindt. Deze hebben wij in 5 fasen verdeeld. Dit omdat wij vinden dat er tussen fasen zijn. Bijvoorbeeld: het gaat niet van somber naar goed of van goed naar druk en opstandig. Daar zit een fase tussen. Je ziet bij cliënten een aanloop naar een andere fase. En wanneer dat gesignaleerd wordt door de hulpverleners dan kunnen deze ingrijpen, door middel van de interventies die zijn afgesproken met de cliënt.

Zo kan worden voorkomen dat een cliënt blijft hangen in dat gedrag of dat de cliënt doorschiet in het gedrag, waardoor de cliënt in een slechtere fase terecht komt. In plaats van in een goede fase.

Daarnaast staan doelen vermeldt die de cliënten willen bereiken. Doelen op kort termijn zijn bijvoorbeeld de cliënt verantwoordelijkheid geven over zijn kamer. En op lang termijn kan het doel zijn dat de cliënt een plek krijgt in een trainingshuis of thuis. De doelen verschillen per fase. Want per fase moet er iets anders worden bereikt. Je kunt als hulpverlener niet als doel stellen dat een cliënt in een sombere fase zijn kamer op orde houdt.

De bedoeling van het opstellen van een signaleringsplan is dat de hulpverlener het samen doet met de cliënt. En dat ze samen tot interventies en doelen komen. Wanneer het gebeurt in overeenstemming dan weet een cliënt wat hij kan verwachten en waar hij naar toe werkt. Vervolgens moet er een score lijst gemaakt worden. Die is aangepast aan de verschillende fasen die de cliënt heeft. Want de 5 die wij hebben gegeven hoeft niet vast te staan. De fasen dienen te worden opgesteld met de cliënt.

Wel staat vast, dat er verschillende fasen zijn en dat er interventies gepleegd worden door hulpverleners en dat er doelen bereikt worden.

Zoals wij ook al in de conclusie hebben vermeld is dat alles in verband staat met elkaar. Wanneer hulpverleners naast het gebruik van het sociale competentie model en de werkwijze die wordt gehandhaafd binnen de instelling gebruik maken van signaleringsplannen. Dan wordt de behandeling specifiek gericht op de emotionele mishandeling. Want door de combinatie van deze werkwijzen en behandelingen, kunnen zij elkaar opvangen mocht een behandeling niet voldoen. Door signaleringsplannen kunnen hulpverleners zien hoe het sociale competentie model aanslaat bij cliënten. En door het sociale competentiemodel kan verandering gezien worden in het signaleringsplan. Wanneer een van de behandelingen niet werkt dan zal dat in de andere behandeling naar voren komen.